

Pärast koolikella noortepealinnas: Tartu noorte vaba aja uuring

Lõpparuanne
2026

Aruanne valmis uuringu „Tartu noorte vaba aeg 2026“ raames. Uuringu tellis **Tartu Linnavalitsus**.

Praxis on avalikes huvides tegutsev sõltumatu mõttekoda, mille eesmärk on Eesti ühiskonnale olulistest küsimustest luua uusi teadmisi, leida mõjusaid lahendusi ja rikastada avalikku arutelu.

Autorid:

Tali Kletter

Maarja Tinn

Täname Andi Kiisselit ja Henrik Hanssonit, kes panustasid uuringus andmekogumisse. Samuti täname meeldiva koostöö eest Mari-Ann Salustet Tartu Linnavalitsusest ning väärtusliku panuse eest Tartu Linnavalitsuse kultuuri- ja haridusosakonda koos nende allasutustega.

Täname kõiki uuringu veebiküsitlustes osalenud noori ja lapsevanemaid ning valideerimistöös osalenud eksperte, kes aitasid kaasa uuringu valmimisele.

Väljaande autoriõigus kuulub Mõttekojale Praxis. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale.

Soovitav viide: Kletter, T., Tinn, M. (2026). *Pärast koolikella noortepealinnas: Tartu noorte vaba aja uuring*. Tallinn: SA Mõttekoda Praxis.

Sisukord

Lühikokkuvõte	4
Sissejuhatus	7
1. Metoodika ja küsitlustele vastanute profiil	9
2. Küsitlustulemuste ülevaade	11
2.1. Tartu noorte osalemine vaba aja tegevustes ja peamised osalemise motiivid	12
2.1.1. Huvihariduses ja -tegevuses osalemine	12
2.1.2. Noortekeskuste külastamine	18
2.1.3. Noortelaagritest ja malevatest osavõtmine	22
2.1.4. Noorteühendustes ja -projektides kaasa tegemine	27
2.1.5. Ülelinnalistel noorteüritustel osalemine või nende korraldamine	33
2.1.6. Vabatahtlikuna tegutsemine	34
2.1.7. Vaba aja veetmine avalikus ruumis	36
2.2. Rahulolu vaba aja veetmise võimalustega	40
2.2.1. Üldine rahuloluhinnang eri võimalustele	40
2.2.2. Rahulolu võimaluste eri aspektidega	43
2.2.3. Hinnangud tegevuste ja võimaluste piisavusele	48
2.3. Vaba aja tegevuste kättesaadavus	53
2.3.1. Noorte osalust piiravad tegurid	53
2.3.2. Infokanalid ja info piisavus noortele mõeldud võimaluste kohta	56
2.3.3. Majanduslik võimekus ja rahalised takistused	60
2.3.4. Noorte ajaline ressurss ja tegevuste aeg-ruumiline kättesaadavus	65
3. Järeldused, arenguvajadused ja soovitused	69
Kasutatud allikad	82
Lisa 1. Meetodid ja andmed	83
Veebiküsitlused	83
Ekspertvalideerimise töötuba	84

Lühikokkuvõte

Tartu on noorterohke ülikoolilinn, kus ligi iga neljas elanik on 7–26-aastane ning kus õpib ja veedab vaba aega arvukalt noori ka teistest omavalitsustest. Noortel on Tartus mitmekesised võimalused vaba aja sisustamiseks, alates huviharidusest ja -tegevusest ning noortekeskustest kuni laagrite, malevate, noorteprojektide ja -ühenduste, ülelinnaliste noorteürituste ning vabatahtliku tegevuseni. Nende võimaluste arendamine on seejuures Tartu linna oluline strateegiline eesmärk, mille elluviimiseks on vaja mõista noorte vaba aja harjumusi, kogemusi ja vajadusi. Viis aastat pärast eelmist Tartu noorte vaba aja uuringut annabki käesolev uuring ajakohase ülevaate sellest, kuidas Tartu noored oma vaba aega veedavad, millistes tegevustes nad osalevad, kui rahul nad pakutavate võimalustega on ning mis nende osalemist soodustab või takistab. Uuringu tulemused aitavad Tartu linnal ja noortevaldkonnas tegutsejatel kujundada noorte vajadustele paremini vastavaid vaba aja võimalusi.

Uuring tugineb 2448 noore ja 648 lapsevanema küsitlusvastustele. Veebiküsitlustes osalesid 7–26-aastased noored ja 1.–12. klassi õpilaste lapsevanemad. Küsitlustulemusi valideerisime Tartu noortevaldkonna spetsialistide ning praktikutega ekspertide töötoas. Uuring hõlmab nii organiseeritud vaba aja tegevusi kui ka iseseisvat ajaveetmist linnaruumis. Kuna küsitlused põhinesid sihipärasel mittetöenäosuslikul valimil, kirjeldavad tulemused vastanute kogemusi ja hinnanguid ega ole üldistatavad kõigile Tartu noortele ja lapsevanematele.

Uuringu tulemused annavad Tartu noorte vaba aja võimalustest üldjoontes positiivse pildi. Küsitlusele vastanud noored osalevad mitmesugustes tegevustes ning nende rahulolu on valdavalt kõrge: sõltuvalt tegevusvormist oli rahulolijaid 76–94% hinnangu andnud vanematest noortest¹. See viitab, et olemasolevad võimalused vastavad paljude neis osalevate noorte ootustele ja vajadustele. Küsitlusele vastanud noori motiveerib tegevustes osalema eelkõige huvi tegevuse vastu, kuid olulisel kohal on ka sõpradega koos olemine, uute tutvuste loomine ja enesearendamine. Erinevad tegevused pakuvad seejuures erineva iseloomu ja osalusintensiivsusega võimalusi. Kõige levinum organiseeritud vaba aja veetmise viis on huviharidus ja -tegevus, milles oli 2025/26. õppeaastal osalenud 77% kõigist küsitlusele vastanud noortest. Noortekeskusi oli külastanud 11% kõigist vastanud noortest ning vanematest noorest oli viimase 12 kuu jooksul laagrites, malevates, noorteühendustes, noorteprojektides, ülelinnalistel noorteüritustel või vabatahtlikus tegevuses osalenud sõltuvalt tegevusest 7–32%. Organiseeritud tegevuste kõrval on noorte jaoks tähtsal kohal ka

¹ Aruandes eristame kahte noorte vastajate rühma: 1.–3. klassi õpilasi, kellele esitati lühem ja eakohaselt sõnastatud küsimustik, ning vanemaid noori, kellele esitati põhjalikum küsimustik. Vanemate noorte rühma kuulusid põhikooli 4.–9. klassi õpilased, gümnasistid, kutse- ja kõrgkoolis õppivad ning koolis mitteõppivad noored. Mõiste „vanemad noored“ tähistab aruandes läbivalt vastajaid, kellele esitati vanemate noorte küsimustik.

iseseisev ajaveetmine linnaruumis: Tartu avalikes kohtades veedab vähemalt kord nädalas vaba aega üle poole (59%) kõigist küsitlusele vastanud noortest.

Uuringutulemused näitavad ühtlasi, et noorte vaba aja harjumused muutuvad vanusega. Kui huvihariduses ja -tegevuses, noortekeskustes ning laagrites osalemine on levinum nooremate vastanute seas, siis näiteks noorteühendustes tegutsemine on sagedasem vanemate hulgas. See peegeldab noorte huvide, kohustuste, iseseisvuse ja eelistatud ajaveetmisviiside muutumist eri eluetappides.

Kuigi Tartu noortel on mitmekesised võimalused vaba aja sisustamiseks ning üldine rahulolu pakutavate võimalustega on kõrge, ei ole neis osalemine kõigile siiski võrdselt lihtne. Valdav osa (83%) küsitlusele vastanud lapsevanematest on oma lapse puhul kogenud vähemalt üht organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist takistavat tegurit, tuues kõige sagedamini esile liiga suurt osalemistasu. Rahalised piirangud ilmnevad ka noorte endi vastustes: ligi pooled (45%) vanematest noortest leidsid, et nende enda või pere majanduslik olukord piirab vähemalt mingil määral nende võimalusi vaba aja tegevustes osaleda. Osalemisega seotud kulud ei piirdu seejuures üksnes osalustasuga, vaid hõlmavad ka näiteks varustust, transporti ja laagrite või võistluste väljasõite, mistõttu võivad igakuised kogukulud kujuneda märkimisväärseks, eriti mitme lapsega peredes. Rahaliste võimaluste piiratus ei pruugi seega tähendada noorte täielikku kõrvalejäämist vaba aja tegevustest, vaid võib mõjutada seda, milliseid tegevusi ja millises mahus nad saavad endale lubada.

Rahaliste takistuste kõrval piiravad Tartu noorte osalemist vaba aja tegevustes ka ajapuudus ja ebapiisav teadlikkus olemasolevatest võimalustest. Ligi pooled (48%) küsitlusele vastanud õppivatest vanematest noortest olid kooli tõttu pidanud vähemalt mõnikord mõnest vaba aja tegevusest kõrvale jääma. Koolikoormuse kõrval konkureerivad noorte aja pärast ka töö, muud hovid, perekondlikud kohustused ja puhkevajadus. Omaette kitsaskoht on teabe kättesaadavus: veidi alla kolmandiku (30%) küsitlusele vastanud lapsevanematest leidis, et Tartu vaba aja tegevuste kohta on piisavalt infot, ning sama paljud pidasid seda kergesti leitavaks. Küsitlusele vastanud vanemad noored saavad infot peamiselt sõpradelt, koolist, pereliikmetelt ja sotsiaalmeediast, kuid teadlikkus olemasolevatest võimalustest on tegevusvormiti ebaühtlane. Eelkõige jäävad nii noorte kui ka lapsevanemate seas vähem tuntuks noortekeskused, noorteprojektid ja -ühendused ning teised väljaspool tavapärasest huviharidust ja -tegevust pakutavad võimalused. Seega ei seisne kitsaskoht niivõrd info puudumises, kuivõrd selles, et eri kanalitesse hajutatud teave ei ole kõigile hõlpsasti leitav või ei kõneta alati sihtrühma ning osa noortest ja lapsevanematest jääb infovoost kõrvale.

Uuringu tulemuste põhjal joonistub välja neli prioriteetset arengusuunda. Esiteks on oluline säilitada Tartus noorte vaba aja võimaluste mitmekesisus ja kõrge kvaliteet, kuid muuta osalemine noorte jaoks paindlikumaks ning eri vanuses noortele sobivamaks. Teiseks tuleb arendada noortesõbralikku avalikku ruumi, luua noortele rohkem tasuta sisukaid ajaveetmiskohti ning võimaldada olemasolevaid ruume ja rajatisi (nt koolimaju,

spordihooneid) senisest avatumalt noortel kasutada. Kolmandaks on vaja parandada vaba aja tegevuste kohta käiva info leitavust ja arusaadavust, sidudes seejuures paremini ka olemasolevaid infokanaleid ning tugevdades haridusasutuste ja teiste noortega igapäevaselt kokku puutuvate osapoolte rolli teabe vahendamisel. Neljandaks tuleb vähendada majanduslikke osalustakistusi, tagades tasuta ja taskukohaste võimaluste olemasolu ning muutes toetused ja soodustused abivajajatele paremini kättesaadavaks.

Kokkuvõttes näitab uuring, et Tartus on noorte vaba aja sisustamiseks mitmekesised ja osalejate poolt kõrgelt hinnatud võimalused. Peamine arenguvajadus ei seisne seega uute tegevusvormide loomises, vaid olemasolevate võimaluste paremas kohandamises noorte erinevate ja muutuvate vajadustega. See tähendab eelkõige võimaluste kättesaadavuse ja paindlikkuse parandamist, et eri vanuses, erinevate huvide ja võimalustega noored leiaksid endale sobivaid viise vaba aja sisustamiseks. Selleks on vaja Tartu linna, haridusasutuste, vaba aja tegevuste pakkujate ja teiste noortevaldkonna partnerite tihedat koostööd ning noorte endi järjepidevat kaasamist võimaluste kujundamisse.

Sissejuhatus

Tartu on Eesti keskmisest nooruslikum linn – 7–26-aastaste noorte osakaal on Tartus püsinud viimastel aastatel stabiilselt umbes 24% juures ning 2026. aasta alguse seisuga elas linnas 23 617 sellesse vanuserühma kuuluvat noort (Tartu Linnavalitsus, 2024; Statistikaamet, 2026). See tähendab, et pea iga neljas Tartu elanik kuulub noorsootöö sihtrühma. Lisaks viibib Tartus kui Eesti suurimas ülikoolilinnas igapäevaselt arvukalt tudengeid ning teistesse omavalitsustesse sissekirjutatud noori, kes osalevad samuti Tartu noortevaldkonna tegevustes. Noorte vaba aja veetmist toetab Tartus mitmekesine noortevaldkonna teenuste võrgustik, mis hõlmab huviharidust ja -tegevust, noortekeskusi, ülelinnalisi noorteüritusi ning muid noortele suunatud tegevusi. Linna noortevaldkonna statistika järgi osaleb 2026. aastal huvikoolides, huvitegevuse ühingutes ja üldhariduskoolide huviringides kokku üle 11 000 noore, samal ajal kui noortekeskuste tegevustes osaleb aastas üle 2400 unikaalse külastaja.

Vaba aeg on noore jaoks enam kui koolist ja muudest kohustustest üle jääv aeg. See on oluline arenguline ruum, kus kujunevad identiteet, kuuluvustunne, sotsiaalsed oskused ning väärtushoiakud. Noorukieas omandatud vaba aja harjumused ja osalusmustrid mõjutavad pikaajaliselt nii heaolu, sotsiaalset kaasatust kui ka riskikäitumise ennetamist. Organiseeritud huvitegevus, noortekeskuste tegevused ning kogukondlikud algatused pakuvad noortele turvalist tegutsemisruumi, täiskasvanute toetust ning võimalusi positiivseks enesemääratluseks ja -teostuseks. Ka Eesti inimarengu aruandes on rõhutatud, et huviharidus ja -tegevus on turvalise ühiskonna oluline alus, aidates ennetada noorte sattumist õigusrikkumiste teele (Kindsiko et al., 2026).

Vaba aja keskkondadel on noorte arengus seega tähtis roll ning nende arendamine on ka Tartu linna strateegiline prioriteet. Tartu linna arengukava 2025–2035 seab muu hulgas eesmärgiks tagada, et linnas oleksid mitmekülgsed võimalused oma huvide ja annete arendamiseks ning kultuurilisteks tegevusteks (Tartu Linnavalitsus, 2024). Selle eesmärgi saavutamiseks nähakse ette mitmekesiste sündmuste ja tegevuste võimaldamist, nüüdisaegse ja ligipääsetava taristu arendamist, noorsootöö kättesaadavuse suurendamist ning paindlike ja erinevate sihtrühmade vajadustega arvestavate huvitegevuse ja huvihariduse võimaluste arendamist (Ibid.). Ka Tartu kultuuristrateegia 2035 käsitleb kultuuri-, liikumis- ja spordivaldkonda ning noorsootööd olulise osana hea elukeskkonna kujundamisest ning näeb noort mitte üksnes tegevuste sihtrühma, vaid aktiivse osaleja ja kaasloojana (Tartu Linnavalitsus, 2025). Strateegia rõhutab, et noorte heaolu ja arengu toetamiseks peab noortel olema ligipääs mitmekesistele võimalustele, alates huviringidest kuni vabatahtliku töö ja suvetegevusteni, ning et need võimalused peavad olema kättesaadavad sõltumata noore taustast. Samal ajal tuuakse arengukohtadena esile noorte

piiratud ajalised võimalused, noorte vajadustega ebapiisavalt arvestava Tartu linnaruumi ning noortele suunatud tegevuste kohta käiva info killustatuse (Ibid.).

Selleks, et noorte vaba aja võimalusi nende vajadustest lähtuvalt arendada ja ebavõrdsusi ligipääsus vähendada, on oluline omada ajakohast teadmist nii noorte osalusest ja rahulolust kui ka sellest, millised tegurid nende võimalusi vaba aja tegevustes osaleda toetavad või piiravad. Noorsootöö kvaliteedi hindamismudel rõhutab, et noortevaldkonna, nagu ka teiste poliitikavaldkondade kavandamine peab olema põhistatud asjakohaste andmetega (Haridus- ja Noorteamet, 2022). Tartu linnas on noorte vaba aja veetmise harjumusi ja võimalusi kaardistatud järjepidevalt: Tartu Linnavalitsuse tellitud noorte vaba aja uuringut on läbi viidud alates 2004. aastast iga viie või kuue aasta tagant – 2004., 2010., 2015. ja 2021. aastal. Need uuringud on loonud väärtusliku ülevaate Tartu noorte vaba aja kasutamise harjumustest ja rahulolust noortevaldkonna võimalustega, võimaldades jälgida muutusi ajas ning kujundada valdkonna edasisi arengusuundi sihtrühma tegelikest vajadustest lähtuvalt. Viimase regulaarse Tartu noorte vaba aja uuringu läbiviimisest on aga möödunud viis aastat ning selle aja jooksul on noorte igapäevaelu mõjutanud mitmed laiemad ühiskondlikud muutused, sealhulgas COVID-19 pandeemia järelmõjud, eestikeelsele haridusele üleminek, digikeskkondade ja sotsiaalmeedia rolli kasv, vaimse tervise ja heaolu teemade suurem esiletõus ning muutused julgeoleku- ja majanduskeskkonnas. Samuti tuleb arvestada, et eelmine Tartu noorte vaba aja uuring toimus COVID-19 pandeemia ja eriolukorra kontekstis, mil noorsootöö ja huvitegevus toimus mitmel perioodil kontaktivabalt või piiratud kujul.

Võttes arvesse eeltoodud, on oluline ajakohastada teadmisi Tartu noorte vaba aja veetmise harjumustest, vajadustest ja ootustest. Käesolev uuring annabki värske ülevaate sellest, kuidas Tartu noored oma vaba aega veedavad, milline on noorte ja lapsevanemate rahulolu Tartu noortevaldkonna võimalustega, millised on osalemist toetavad ja takistavad tegurid ning ootused huviharidusele ja -tegevusele, noorsootööle ning teistele osalusvõimalustele. **Uuringu tulemused aitavad mõista nii seda, mis Tartu noorte jaoks praegu hästi toimib, kui ka seda, kus on arenguruumi, ning pakuvad tõenduspõhist sisendit Tartu linna noortevaldkonna teenuste edasiseks planeerimiseks ja arendamiseks.**

Tegemist on segameetodil põhineva uuringuga, kus ühendasime kvantitatiivsed veebiküsitlused Tartu noorte ja lapsevanemate seas ning kvalitatiivse ekspertvalideerimise töötoa. Aruande esimeses peatükis anname lühiülevaate uuringu metoodikast ja küsitlustele vastanute profiilist, teises peatükis käsitleme noorte ja lapsevanemate küsitluste tulemusi ning kolmandas peatükis esitame uuringu peamised järeldused, arenguvajadused ja soovitusel Tartu noorte vaba aja võimaluste edasiseks arendamiseks. Uuringu meetodite ja andmete täpsem kirjeldus on esitatud aruande lõpus (vt „Lisa 1. Meetodid ja andmed“).

1. Metoodika ja küsitlustele vastanute profiil

Selle uuringu raames viisime läbi kaks veebiküsitlust. Esimese küsitluse sihtrühmaks olid Tartu linna noored vanuses 7–26 aastat ning teise küsitluse sihtrühmaks olid Tartu lapsevanemad, kelle laps õpib 1.–12. klassis. Noorte küsitluse valimi kujundamisel võtsime muu hulgas arvesse Tartu linna erinevaid piirkondi ning haridusasutusi, sh õpilaskonna suurust igas haridusasutuses kooliastmete kaupa. Küsitlustulemusi valideerisime noortevaldkonna spetsialistide ja praktikutega valideerimistöötas. Uuringu metoodika, andmekogumine ja analüüs on täpsemalt kirjeldatud lisas „Lisa 1. Meetodid ja andmed“. Järgnevalt on esitatud mõlemale veebiküsitlusele vastanute profiil.

Noorte küsitlusele vastas kokku 2448 isikut. Tabelis 1 on esitatud vastanud noorte profiil taustatunnuste lõikes. Tabelist ilmneb, et vastajate seas oli enim 13–19-aastaseid noori (54%) ning põhikoolis õppivaid noori (70%, sh 1.–3. klassis 21%, 4.–6. klassis 26% ja 7.–9. klassis 23%). Veidi üle poole vastajatest olid tüdrukud (54%). Valdav osa vastanutest olid Tartu linnas elavad (73%) ning koduse keelena eesti keelt kõnelevad noored (89%).

Tabel 1. Küsitlusele vastanud noorte jaotus taustatunnuste lõikes (N=2448).

Tunnus	Kategooria	Vastajate arv (n)	Vastajate osakaal (%)
Vanuserühm	7–12-aastased	997	41
	13–19-aastased	1310	54
	20–26-aastased	141	6
Kooliaste	Põhikool (1.–9. klass)	1701	70
	Gümnaasium (10.–12. klass)	448	18
	Kutseõppeasutus	179	7
	Kõrgkool	88	4
	Ei käi hetkel koolis	32	1
Sugu	Poiss	1054	43
	Tüdruk	1317	54
	Muu sooline määratlus	34	1
	Ei soovi vastata	43	2
Elukoht	Tartu linn	1782	73
	Tartu maakond (v.a Tartu linn)	492	20
	Mujal	106	4
	Ei soovi vastata	68	3
Kodune keel²	Eesti keel	2184	89
	Vene keel	287	12
	Inglise keel	46	2
	Mõni muu keel	59	2
	Ei soovi vastata	18	<1

Allikas: uuringu käigus kogutud küsitlusandmed

² Vastajad võisid märkida mitu kodust keelt, mistõttu protsentide summa ületab 100%.

Lapsevanemate küsitlusele vastas kokku 648 isikut, kelle profiil taustatunnuste lõikes on esitatud tabelis 2. Tabelist on näha, et valdav osa vastanutest olid emad (92%), Tartu linnas elavad lapsevanemad (82%) ning koduse keelena eesti keelt kõnelevate perede vanemad (91%). Vastanud lapsevanemate seas oli enim neid, kelle peres kasvab kaks last (44%) ning kõige sagedamini esindatud olid 1.–3. klassi õpilaste vanemad (31%).

Tabel 2. Küsitlusele vastanud lapsevanemate jaotus taustatunnuste lõikes (N=648)

Tunnus	Kategooria	Vastajate arv (n)	Vastajate osakaal (%)
Seos lapsega	Isa	51	8
	Ema	594	92
	Kasuvanem/hooldaja	2	<1
	Ei soovi vastata	1	<1
Lapse kooliaste	1.–3. klass	201	31
	4.–6. klass	170	26
	7.–9. klass	145	22
	10.–12. klass	132	20
Lapse sugu	Poiss	318	49
	Tüdruk	329	51
	Muu sooline määratlus	1	<1
Elukoht	Tartu linn	529	82
	Tartu maakond (v.a Tartu linn)	101	16
	Mujal	18	3
Kodune keel ¹	Eesti keel	592	91
	Vene keel	59	9
	Inglise keel	8	1
	Mõni muu keel	16	2
Laste arv peres	Üks	179	28
	Kaks	287	44
	Kolm	145	22
	Neli või rohkem	37	6

Allikas: uuringu käigus kogutud küsitlusandmed

2. Küsitlustulemuste ülevaade

Järgnevalt anname teemade kaupa sünteesitult ülevaate noorte ja lapsevanemate küsitluste tulemustest. Peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esmalt käsitleme Tartu noorte osalemist erinevates vaba aja tegevustes ning nende peamisi osalemise või mitteosalemise põhjuseid. Seejärel vaatleme noorte ja lapsevanemate rahulolu Tartu noortevaldkonna teenuste ja vaba aja veetmise võimalustega, sealhulgas hinnanguid nende piisavusele. Kolmandas alapeatükis keskendume vaba aja tegevuste kättesaadavusele, sealhulgas osalemist piiravatele teguritele, info kättesaadavusele ja sihtrühma teadlikkusele, majanduslikele võimalustele ning noorte ajalise ressursi ja tegevuste aeg-ruumilise kättesaadavuse küsimustele.³

Oluline teada: kuidas küsitlustulemusi tõlgendada?

Uuring põhines sihipärasel mittetõenäosuslikul valimil. Kuigi küsitlusele vastas suur hulk noori (N=2448) ja lapsevanemaid (N=648) ning andmekogumise käigus jälgiti vastajate jaotust peamiste taustatunnuste lõikes, ei saa tulemusi käsitleda statistiliselt esinduslikuna kõigi Tartu 7–26-aastaste noorte ja 1.–12. klassi õpilaste lapsevanemate suhtes. Tulemused kirjeldavad eeskätt küsitlusele vastanute hinnanguid ja kogemusi.

Aruandes eristame kahte noorte vastajate rühma: 1.–3. klassi õpilasi (n=505), kellele esitati lühem ja eakohaselt sõnastatud küsimustik, ning vanemaid noori (n=1943), kellele esitati põhjalikum ja rohkem teemasid hõlmav küsimustik. Vanemate noorte rühma kuulusid põhikooli 4.–9. klassi õpilased, gümnasistid, kutse- ja kõrgkoolis õppivad ning koolis mitteõppivad noored; selle rühma vastajad olid vanuses 10–26 aastat. Kõigile küsitlusele vastanud noortele (N=2448) viitame aruandes vastavalt ning kui tulemus puudutab ainult üht eelnimetatud kahest rühmast, on see tekstis eraldi välja toodud. **Mõiste „vanemad noored“ tähistab aruandes läbivalt seega vastajaid, kellele esitati vanemate noorte küsimustik.**

³ Analüüsis on protsendid läbivalt ümardatud täisarvuni. Ümardamise tõttu ei pruugi ühe valikvastusega küsimuste osakaalud kokku moodustada täpselt 100%. Mitme vastusevariandiga küsimustes on protsendid arvutatud iga variandi lõikes ning osakaalude summa võib ületada 100%.

2.1. Tartu noorte osalemine vaba aja tegevustes ja peamised osalemise motiivid

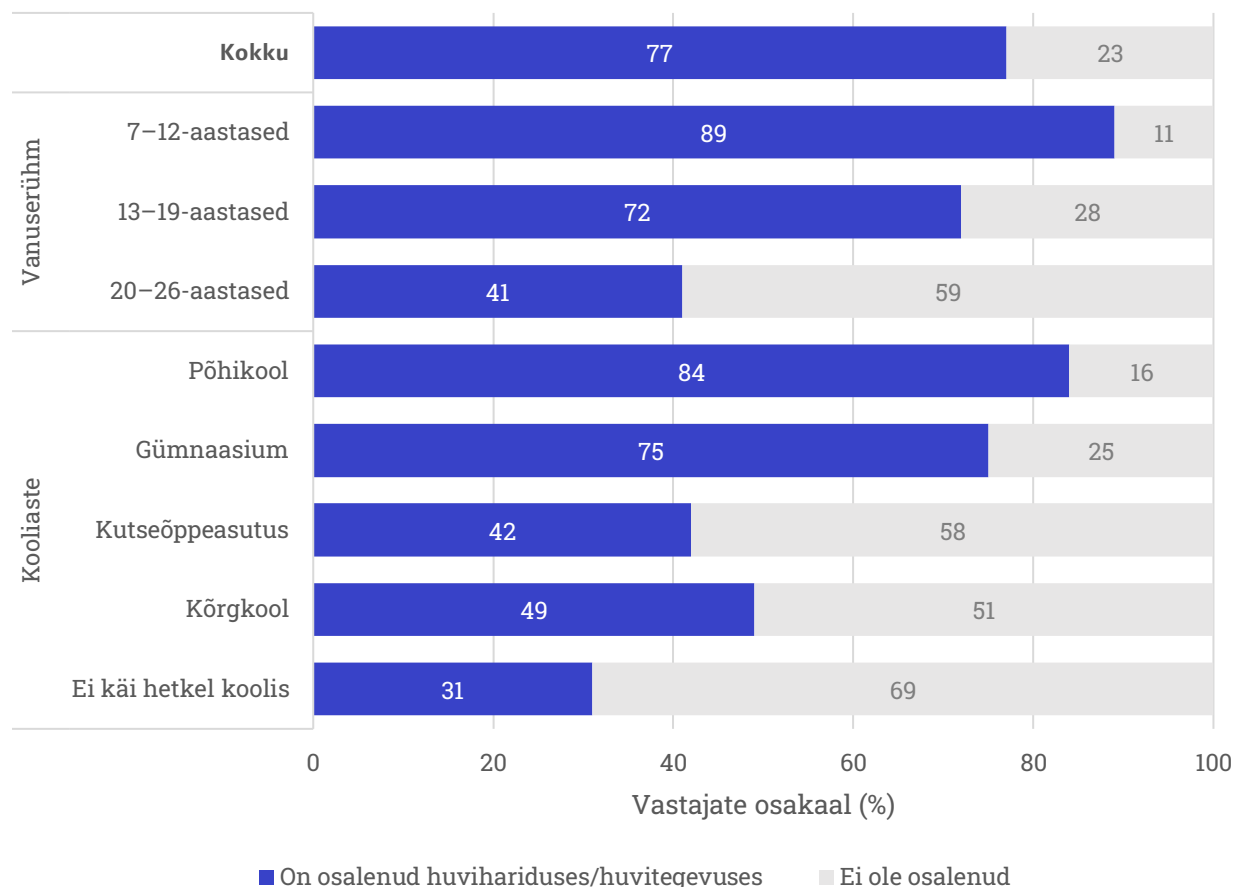
Vaba aja osalusvormidena käsitleme selles uuringus huviharidust ja -tegevust, noortekeskusi, laagreid, malevaid, noorteühendusi, noorteprojekte, vabatahtlikku tegevust, ülelinnalisi noorteüritusi ning vaba aja veetmist avalikus ruumis. Neist kõik peale iseseisva vaba aja veetmise avalikus ruumis on organiseeritud osalusvormid. Küsitlusele vastanud vanematest noortest märkis 89% (n=1732) osalemist vähemalt ühes neist uuringus käsitletud organiseeritud osalusvormidest, samas kui 11% (n=211) ei olnud küsitluses käsitletud ajavahemikel üheski neist osalenud.

Selles alapeatükis vaatleme lähemalt noorte osalemist eeltoodud osalusvormides, keskendudes osalemise ulatusele ja iseloomule. Siinkohal tasub silmas pidada, et vaadeldavad tegevused erinevad nii eesmärgi kui ka osalemise iseloomu poolest: osa neist eeldab regulaarset osalemist, teised on perioodilised või ühekordsed tegevused. Seetõttu ei ole nende osalusmäärad üheselt võrreldavad ning neid tuleb tõlgendada vastavas kontekstis – väiksem osalusmäär ei tähenda iseenesest, et tegevus oleks halvemini kättesaadav või noorte jaoks vähem atraktiivne. Osalusmäärade kõrval keskendume selles alapeatükis ka noorte peamistele osalemise motiividele ja mitteosalemise põhjustele tegevuste lõikes.

2.1.1. Huvihariduses ja -tegevuses osalemine

Küsitlusele vastanud noortest oli 2025/26. õppeaastal mõnes huvikoolis, huviringis või trennis osalenud 77% (n=1885), samas kui ligi neljandik (23%) ei olnud üheski sellises tegevuses osalenud. Lapsevanemate küsitluse tulemused osutavad samuti huvitegevuses osalemise laialdasele levikule: 83% vastanud vanematest märkis, et nende 1.–12. klassis õppiv laps on osalenud sellel õppeaastal mõnes Tartu linnas toimivas huvitegevuses. Võrreldes 2020. aasta Tartu noorte vaba aja uuringuga on huvihariduses ja -tegevuses osalenud noorte osakaal mõnevõrra suurem: toona märkis huvihariduses ja/või huvitegevuses osalemist 73% vastanud 9–19-aastastest noortest (Eesti Uuringukeskus, 2020), kuid tuleb arvestada, et seekordne uuring hõlmab laiemat vanuserühma ehk 7–26-aastaseid noori.

Küsitlustulemustest ilmneb selge vanuseline muster, mida on näidanud ka varasemad Tartu noorte vaba aja uuringud – **vanuse kasvades väheneb huvihariduses ja/või -tegevuses osalevate noorte osakaal**. Kui 7–12-aastastest küsitlusele vastanutest osales 2025/26. õppeaastal mõnes huvikoolis, huviringis või trennis 89%, siis 13–19-aastastest 72% ning 20–26-aastastest 41% (vt joonis 1). Võrdlus kooliastmete kaupa kinnitab samuti seda mustrit: küsitlusele vastanud põhikooliõpilastest osales huvitegevuses 84% ja gümnaasiumiõpilastest 75%, samas kui kutse- ja kõrgkooliõppuritest alla poole (vastavalt 42% ja 49%).

Joonis 1. 2025/26. õppeaastal huvihariduses ja/või huvitegevuses osalenud küsitlusele vastanud noorte osakaal (%). Märkus: kokku $N=2448$, taustatunnuste kategooriate lõikes vastajate arvud on esitatud tabelis 1.

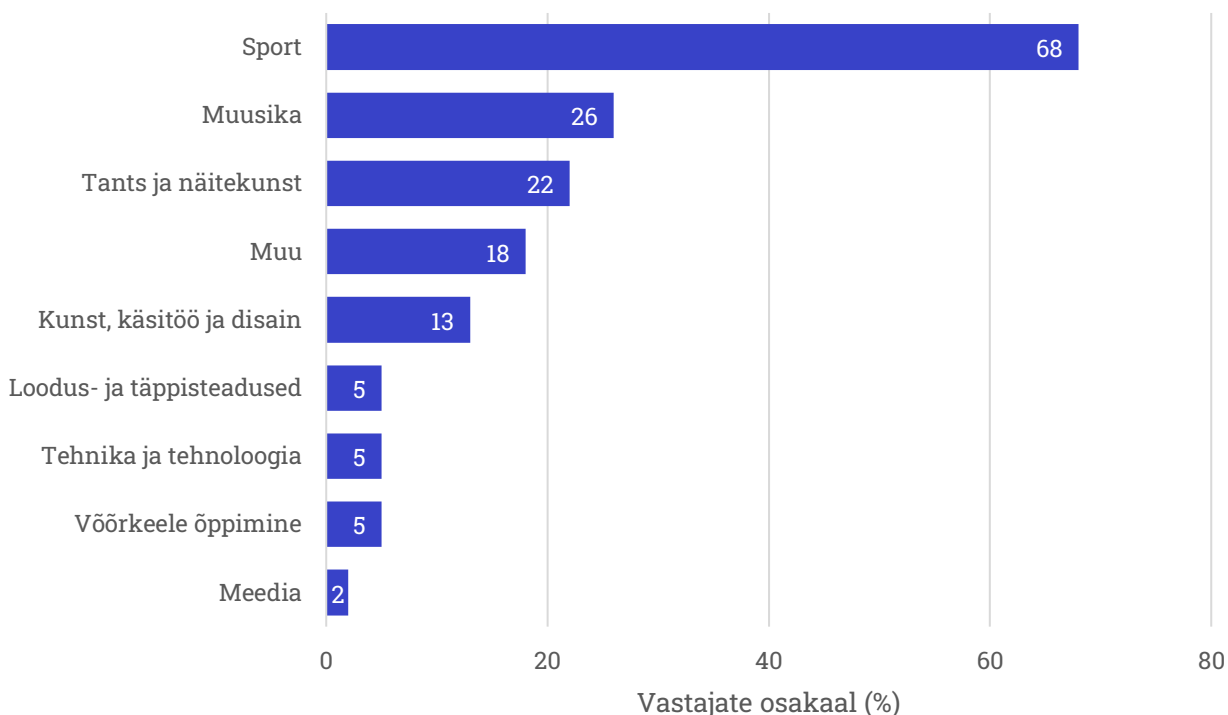
Nendest küsitlusele vastanud noortest, kes osalesid 2025/26. õppeaastal huvihariduses ja/või huvitegevuses, käis veidi alla poole (44%) ühes, ligi kolmandik (31%) kahes ning neljandik (25%) kolmes või enamas huviringis või trennis. Neis osalemine oli üldjuhul sage: ligi pooled (46%) vastanutest märkisid huviringis või trennis tavaliselt rohkem kui kolm korda nädalas käimist ning ligi neljandik (23%) kolm korda nädalas osalemist. Kaks korda nädalas osales huvihariduses ja/või huvitegevuses 19% vastanutest, kord nädalas 9% ja harvem kui kord nädalas 2%. **Seega iseloomustab huvihariduses ja -tegevuses osalevaid küsitlusele vastanud noori valdavalt aktiivne ja regulaarne osalus.** Sarnane muster ilmnis ka 2020. aastal läbi viidud Tartu noorte vaba aja uuringus, kus toodi esile, et huvitegevuses osalemine on paljude noorte jaoks ajamahukas (Eesti Uuringukeskus, 2020).

Et paremini mõista, kuidas noored ise oma huvitegevuses osalemise mahtu hindavad, küsisime vanematelt huvitegevuses osalenud noortelt ($n=1430$) ka nende hinnangut sellele. Valdav osa (80%) neist leidis, et osaleb huvitegevuses parajal määral. Neist 13% leidis, et tegevusi on liiga vähe ning nad sooviksid huvitegevuses osaleda rohkem. Seevastu 7% märkis, et huvitegevust on nende jaoks liiga palju, mistõttu see väsitab või jätab muude tegevuste jaoks vähe aega. Need tulemused näitavad, et kuigi enamik vastanutest peab oma huvitegevuses osalemise mahtu sobivaks, leidub nii neid noori, kes sooviksid osaleda rohkem,

kui ka neid, kelle jaoks on praegune koormus liiga suur. Lapsevanemate avatud vastustes tõstatas seejuures korduvalt huvitegevuses osalemise mahu paindlikkuse küsimus. Mitmed lapsevanemad tõid esile, et mõnes huvitegevuses eeldatav suur osaluskoormus vähendab lapse soovi tegevuses osaleda või raskendab mitme huviala ühildamist, mistõttu tuleb mõnest tegevusest loobuda või otsida paindlikumaid alternatiive.

„Spordi- ja tantsutrennides oleks vaja võimalust osaleda ka üks kord nädalas neil lastel, kes on juba mõne teise huvialaga (nagu muusikaõpingud) tõsiselt hõivatud. Praegu eeldavad kõik spordi- ja tantsuringid, et just nemad on see üks ja ainuke, kuhu panustada vähemalt 2–3 korda nädalas.”
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Lisaks huvihariduses ja -tegevuses osalemise sagedusele uurisime, milliste valdkondade huviringide või trennidega noored kokku puutuvad. Võrreldes eelmise Tartu noorte vaba aja uuringuga on huvitegevuse valdkondlik jaotus püsunud stabiilsena. **Küsitlusele vastanud noorte seas oli jätkuvalt ülekaalukalt levinuim spordiga tegelemine, mida märkis üle kahe kolmandiku (68%) kõigist huvitegevuses osalenud vastanutest** (vt joonis 2). Sellele järgnesid muusika (26%), tants ja näitekunst (22%) ning kunst, käsitöö ja disain (13%). Võõrkeeleeõppe, tehnika ja tehnoloogia, loodus- ja täppisteaduste ning meedia valdkonnaga tegelejaid oli vähem (2–5%). Mõne muu nimekirjast puuduva tegevusvaldkonna märkis 18% vastanutest, nimetades avatud vastustes muu hulgas näiteks väitlemist ning lauamängu-, kirjandus-, kokandus-, liiklus- ja lemmikloomaringe.

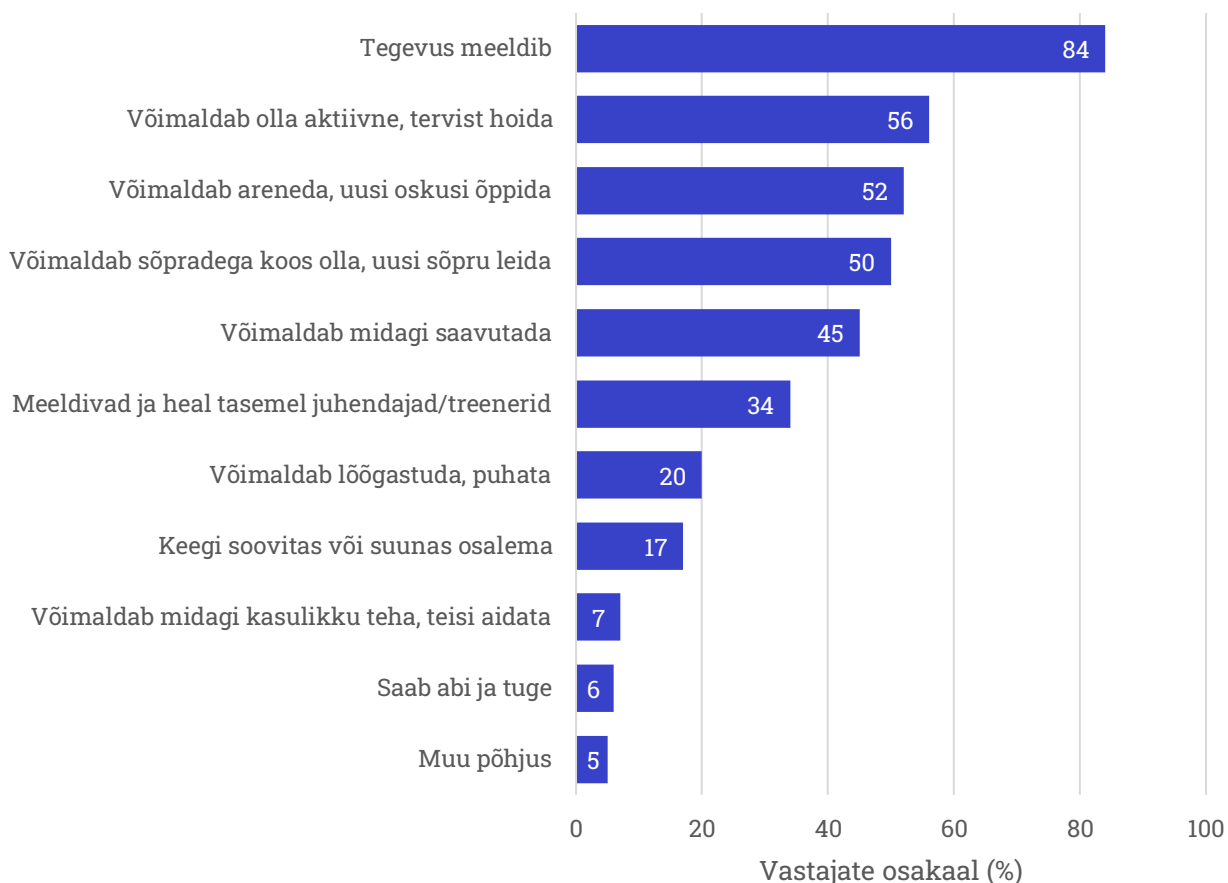
Joonis 2. 2025/26. õppeaastal huvihariduses ja/või huvitegevuses osalenud küsitlusele vastanud noorte osakaal tegevusvaldkonna lõikes (%), n=1885.

Üldise huvihariduse ja -tegevuse valdkondliku jaotuse kõrval ilmnevad noorte poolt harrastatavates valdkondades ka selged soolised erinevused. Küsitlusele vastanud poiste seas oli 2025/26. õppeaastal ülekaalukalt levinuim huvitegevuse valdkond sport, millega tegeles 80% huvitegevuses osalevatest poistest, samal ajal kui küsitlusele vastanud tüdrukute seas oli vastav osakaal 59%. Poisid märkisid tüdrukutest sagedamini ka tehnika ja tehnoloogiaga tegelemist (9% vs. 3%). Tüdrukud märkisid poistest sagedamini aga tantsu ja näitekunsti (33% vs. 7%), kunsti, käsitööd ja disaini (18% vs. 5%) ning muusikat (30% vs. 20%). Teiste valdkondade puhul olid poiste ja tüdrukute osakaalude erinevused väiksemad.

Paljude noorte osavõtt huvihariduses ja -tegevuses ei piirdunud seejuures üksnes tegevustes osalemisega, vaid nad olid saanud võtta ka aktiivsema rolli. Küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes olid 2025/26. õppeaastal huvihariduses ja/või huvitegevuses osalenud, oli veidi alla poole (43%) saanud ise osaleda mõne ürituse või tegevuse korraldamisel ning ligi viiendik (17%) oli saanud mõne ürituse või tegevuse ise algatada või läbi viia. Ligi kaks kolmandikku (65%) huvihariduses ja -tegevuses osalenud vanematest noortest oli oma huviringi või trenniga seoses osa võtnud ka võistlustel, esinemistel või konkurssidel (sh 22% kuni paar korda, 19% 3–5 korda ja 24% vähemalt kuus korda õppeaasta jooksul). Umbes kolmandik (31%) märkis, et ei olnud võistlustel, esinemistel ega konkurssidel sellel õppeaastal osalenud, ning 4% ei osanud öelda.

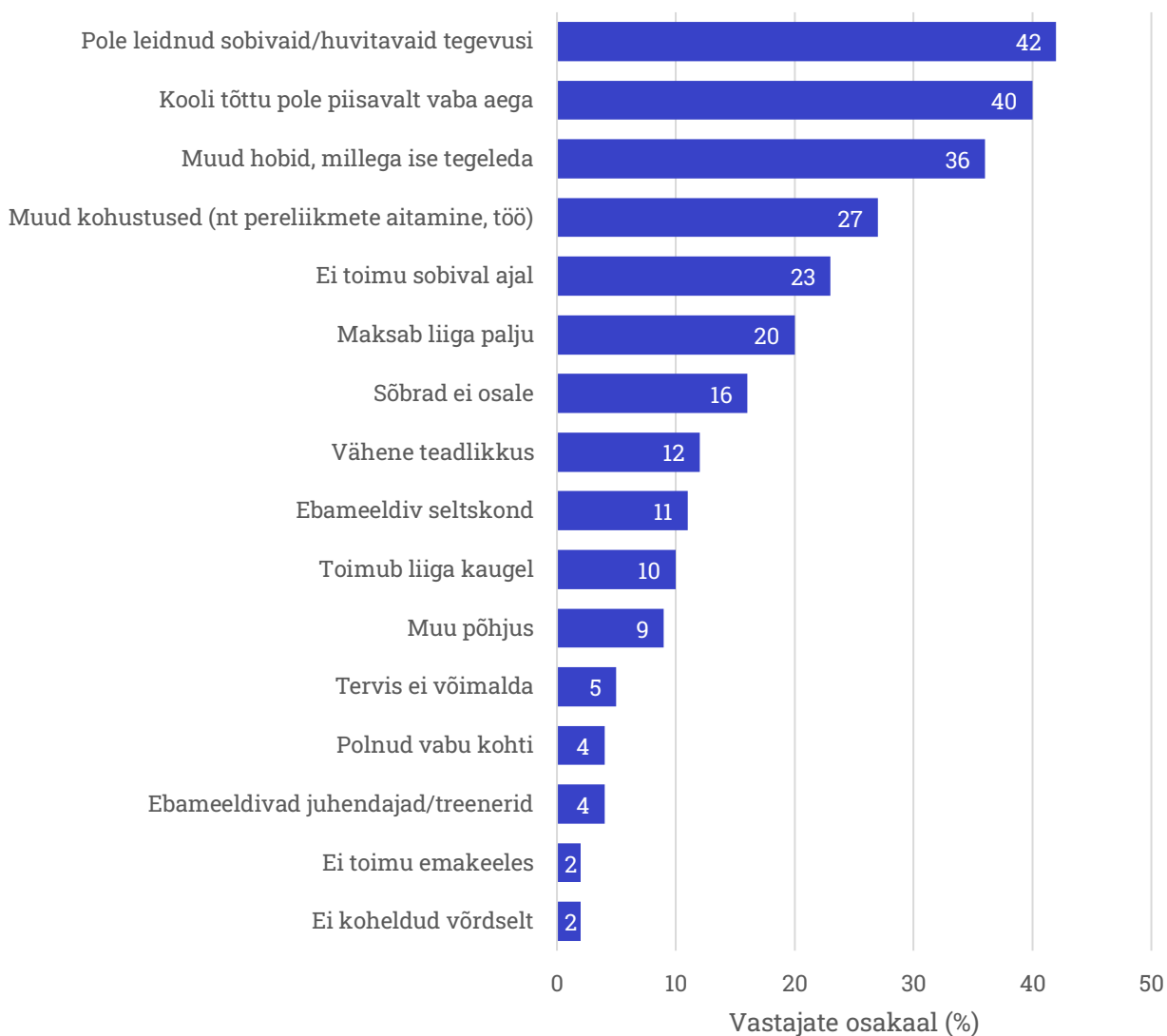
Vanemate noorte huvihariduses ja/või huvitegevuses osalemise põhjustest tõuseb selgelt esile huvi tegevuse enda vastu: 84% neist märkis osalemise põhjusena, et neile meeldib vastav tegevus (vt joonis 3). Enam kui pooled tõid esile võimaluse olla aktiivne ja hoida oma tervist (56%) ning areneda ja õppida uusi oskusi (52%), pooled võimaluse olla koos sõpradega või leida uusi sõpru (50%) ning veidi vähem kui pooled võimaluse midagi saavutada (45%). Juhendajate või treenerite meeldivust ja head taset märkis osalemise põhjusena ligikaudu kolmandik (34%) vastanutest ning umbes viiendik seostas huvitegevuses osalemist lõõgastumise ja puhkamise (20%) või teiste (nt vanemate, õpetajate) soovitusel ja suunamisega (17%). Mõne muu, etteantud loetelus puuduva osalemise põhjuse märkis 5%, tuues avatud vastustes välja nii väliseid tegureid (nt vanemate sundi tegevuses osaleda) ja osalemisest saadavat praktilist kasu (nt tunnistuse saamist, kursuse arvestamist, eelist kõrgkooli sisse astumisel) kui ka isiklikke motivaatoreid (nt kodus kogetavat igavust, võimalust oma emotsioone välja elada, soovi olla heas füüsilises vormis).

„Saan seal [trennis] tunde, et ma saan kõigega hakkama ja see on füüsiliselt koormav ja see mulle meeldib.“
– küsitlusele vastanud noor

Joonis 3. Huvihariduses ja/või huvitegevuses osalemise põhjused 2025/26. õppeaastal neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=1430.

Huvihariduses ja -tegevuses soovitusi vähesema või üldse mitte osalemise põhjused seostuvad noortel kõige sagedamini sobivate võimaluste mitteleidmise ja ajapuudusega. **Kõige enam märkisid küsitlusele vastanud vanemad noored, kes polnud 2025/26. õppeaasta jooksul huvitegevuses osalenud või kes soovisid rohkem osaleda, et nad ei ole leidnud endale sobivat või huvitavat tegevust (42%) või et koolikoormuse tõttu ei ole neil piisavalt vaba aega (40%)** (vt joonis 4). Üle kolmandiku (36%) tõi põhjusena välja ka muud hobid, millega saab iseseisvalt tegeleda, ning 27% nimetas muid kohustusi, näiteks töötamist või pereliikmete aitamist. Ligikaudu veerand vastanutest märkis tegevuste ebasobivat toimumisaega (23%) ning viiendik pidas osalemist liiga kalliks (20%).

Joonis 4. Huvihariduses ja/või huvitegevuses osalemist takistavad põhjused 2025/26. õppeaastal neis soovitud vähem või üldse mitte osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=692.

Teisi osalemist takistavaid põhjuseid tõid huvitegevuses mitteosalenud või rohkem osaleda soovinud vanemad noored esile harvemini, sealhulgas 9% tõi välja mõne muu nimekirjast puuduva põhjuse, näiteks motivatsiooni puuduse, osalemist segavad vaimse tervise probleemid, vigastuse tõttu tegevuse pooleli jätmise, varasemad negatiivsed kogemused kiusamisega, lapsevanema poolset toetuse puudumist tegevuses osaleda või algajatele mõeldud tegevuste vähesuse.

„Pole trenne, mis võimaldaksid minu vanusegrupil esimest korda alustada.
Tavaliselt on treeningutes inimesed, kes on mitmeid aastaid koos käinud ja
outsideri [gruppi mitte kuuluja] tunne jääb.“
– küsitlusele vastanud noor

Huvihariduses ja -tegevuses mitteosalemise põhjuseid uurisime ka küsitlusele vastanud 1.–3. klassi õpilastelt, kes polnud 2025/26. õppeaasta jooksul huviringis või trennis käinud (n=50). Ka nooremate vastanute seas tõusis sarnaselt vanemate noorte vastustele sageli esile vaba

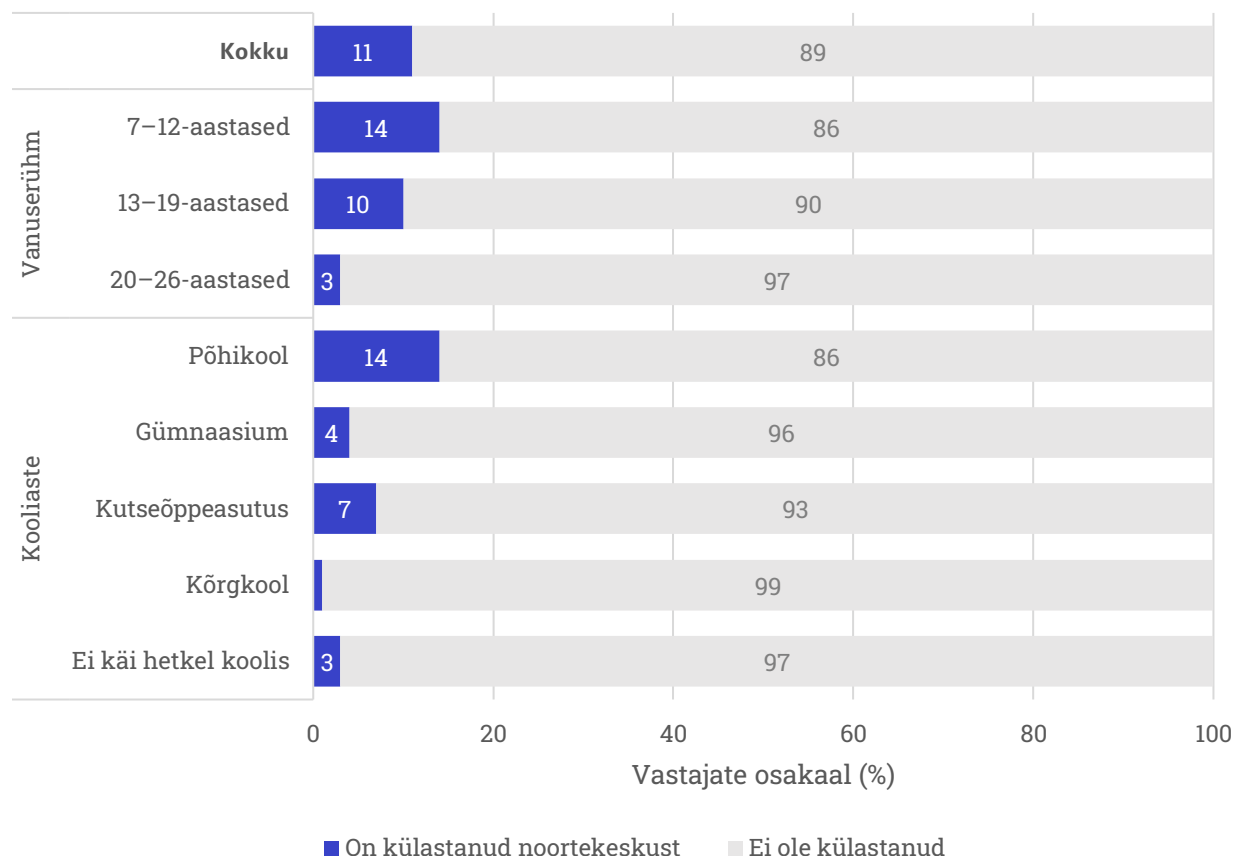
aja puudus (36%). Muu põhjuse märkis 26% vastanutest ning 18% eelistas huviringis või trennis käimise asemel teha muid asju, näiteks mängida kodus või käia sõpradel külas. Vähest teadlikkust olemasolevatest huviringidest ja trennidest nimetas 14% ning seda, et huviringis või trennis käimine maksab liiga palju, 10% vastanutest. Teisi etteantud põhjuseid märkis alla kümnendiku noorematest vastajatest.

2.1.2. Noortekeskuste külastamine

Koolivälisel ajal saavad noored vaba aega veeta noortekeskustes, mida tegutseb Tartus kolmes asukohas kokku viis. Lille noortekeskuses tegutsevad eri vanuserühmadele suunatud Lilleke (7–11-aastastele) ja Lille (12–19-aastastele) ning Anne noortekeskuses Anneke (7–11-aastastele) ja Anne (12–19-aastastele). Ilmatsalu noortekeskus on suunatud 7–19-aastastele. Noortekeskuste töö ei piirdu seejuures ainult kohapealsete tegevustega. Lisaks pakuvad noortekeskused ka teisi teenuseid, sealhulgas mobiilset noorsootööd, mille puhul lähevad noorsootöötajad sinna, kus noored vaba aega veedavad – näiteks digikeskkondadesse, tänavale või muudesse avalikesse kohtadesse.

Umbes kümnendik küsitlusele vastanud noortest (11%, n=276) oli 2025/26. õppeaastal külastanud mõnda Tartu noortekeskust. Ka lapsevanemate vastused viitavad sarnasele suurusjärgule: 9% küsitlusele vastanud vanematest märkis, et nende laps oli noortekeskust külastanud. Võrreldes eelmise Tartu noorte vaba aja uuringuga on noortekeskuste kasutamise üldine tase püsinud seega muutumatuna: toona oli mõne noortekeskuse tegevuses osalenud ligikaudu kümnendik küsitlusele vastanud 9–19-aastastest noortest (Eesti Uuringukeskus, 2020).

Sarnaselt huvihariduses ja -tegevuses osalemisele ilmneb ka **noortekeskuste külastamises vanuseline muster – noorte vanuse kasvades külastajate osakaal väheneb.** Kui 7–12-aastastest küsitlusele vastanutest oli õppeaasta jooksul noortekeskust külastanud 14% ja 13–19-aastastest 10%, siis 20–26-aastastest vaid 3% (vt joonis 5). 20–26-aastaste puhul on madalam külastajate osakaal ootuspärane, sest nagu eespool mainitud, on Tartu linnas tegutsevad noortekeskused suunatud kuni 19-aastastele noortele. Kooliastmete lõikes oli noortekeskuste külastajate osakaal suurim küsitlusele vastanud põhikooliõpilaste seas (14%), kutseõppurite seas oli see 7% ja gümnasistide puhul 4%.

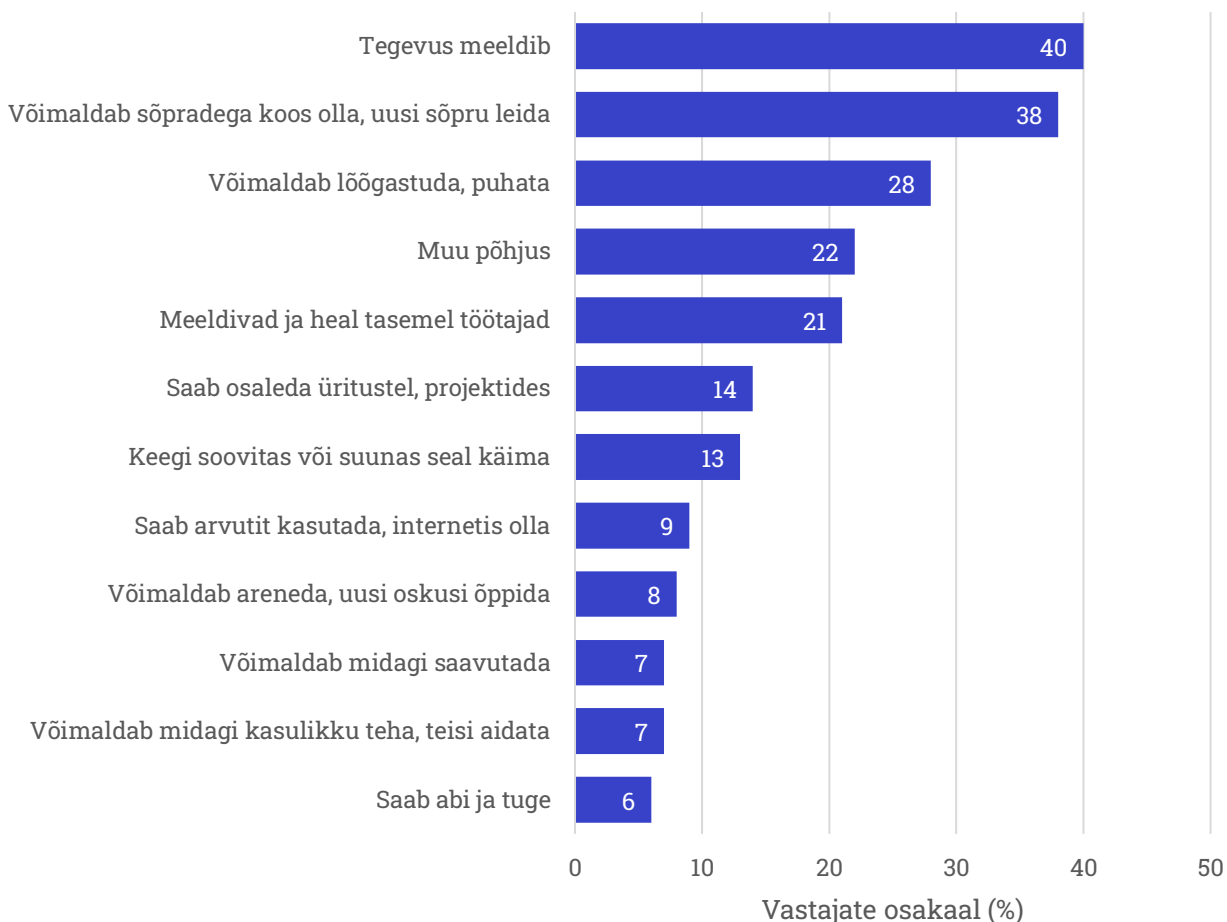
Joonis 5. 2025/26. õppeaastal noortekeskust külastanud küsitlusele vastanud noorte osakaal (%).

Märkus: kokku N=2448, taustatunnuste kategooriate lõikes vastajate arvud on esitatud tabelis 1.

Küsitlusele vastanud vanemad noored, kes märkisid mõne Tartu noortekeskuse külastamist (n=205), käisid enim Lille ja Anne noortekeskuses – mõlema külastamist märkis 47% noortekeskuses käinud vastanutest. Ilmatsalu noortekeskust oli külastanud 19% noortekeskuses käinutest. Seejuures oli valdav osa (87%) noortekeskust külastanud vastajatest õppeaasta jooksul käinud ainult ühes noortekeskuses, kahe noortekeskuse külastamist märkis 12%. Küsisime vanematelt noortelt ka, kui tihti nad noortekeskust külastavad. Enamik neid külastanud vastanutest tegi seda pigem ebaregulaarselt: 60% käis noortekeskuses harvem kui kord kuus ning 20% 1–3 korda kuus. Vähemalt kord nädalas külastas noortekeskust kokku 19% vastanutest (sh 9% mitu korda nädalas ja 4% praktiliselt iga päev). Seejuures olid paljud küsitlusele vastanud vanemad noored, kes olid mõnda noortekeskust õppeaasta jooksul külastanud, saanud seal võtta ka aktiivsema rolli: neist veidi alla poole (44%) märkis, et oli saanud noortekeskuses osaleda mõne ürituse või tegevuse korraldamisel, samal ajal kui viiendik (20%) oli saanud ise algatada või läbi viia mõne ürituse või tegevuse.

Vaadates põhjuseid, miks noored noortekeskusi külastavad, ilmneb, et kõige sagedamini seostus seal käimine tegevuste meeldivuse ja sotsiaalse poolega. Küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes külastasid 2025/26. õppeaasta jooksul mõnda noortekeskust, märkis 40%, et neile meeldib noortekeskuses pakutavates tegevustes osaleda, ning 38% tõi põhjusena

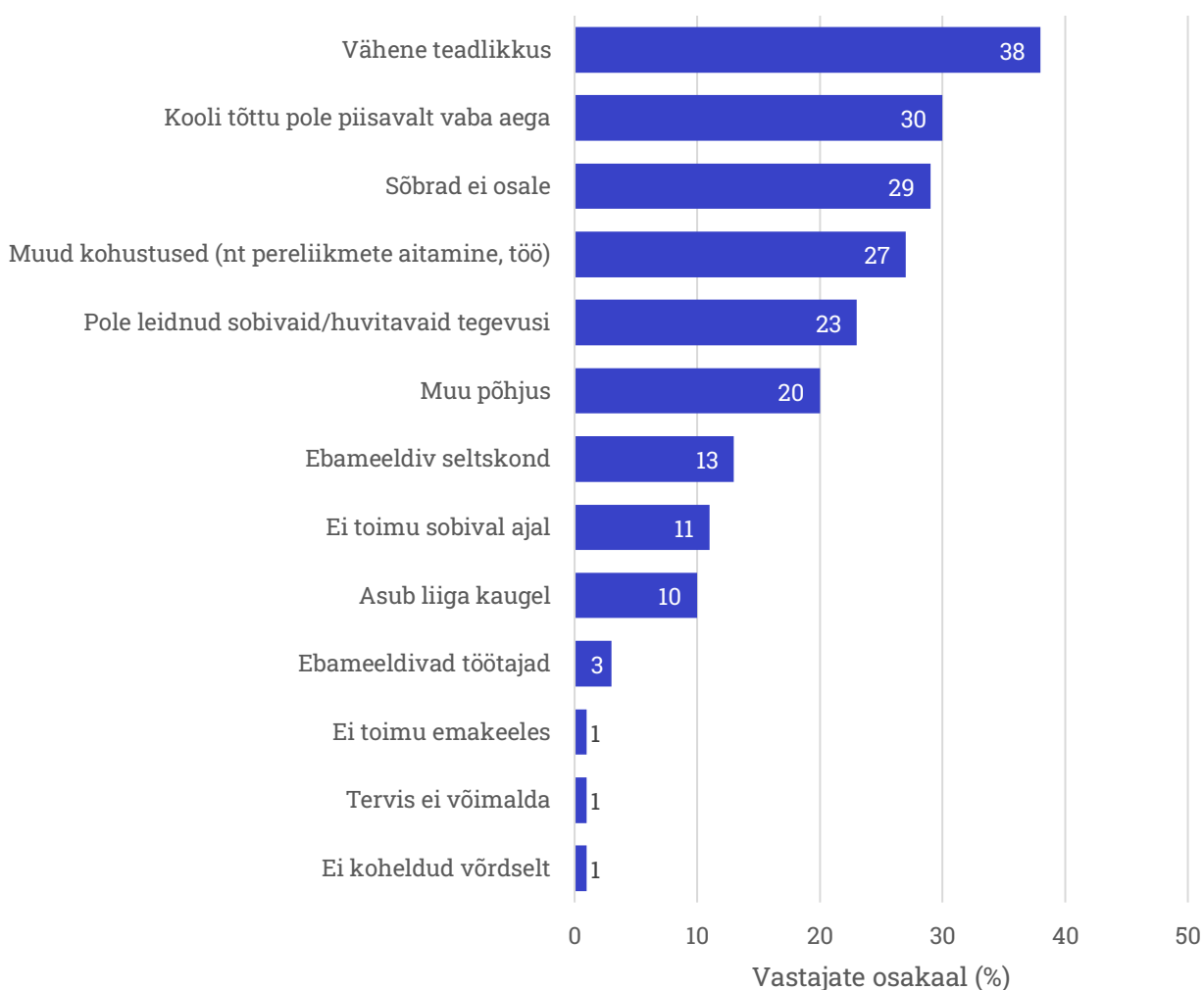
välja võimaluse olla koos sõpradega või leida uusi sõpru (vt joonis 6). Veidi enam kui neljandik (28%) käis noortekeskuses selleks, et lõõgastuda ja puhata, ning umbes viiendik (21%) tõi esile noortekeskuse töötajate meeldivuse ja hea taseme või mõne muu nimekirjast puuduva noortekeskuses käimise põhjuse (22%). Muu põhjusena tõid noored avatud vastustes esile näiteks niisama aja veetmist või igavuse peletamist (sh ühistranspordi ootamise ajal, enne kuskile mujale minekut või kui õues pole kuskil olla olnud), samuti konkreetsete projektide, ürituste, kooli, maleva või muude organiseeritud tegevustega seotud noortekeskuse külastamist.

Joonis 6. Noortekeskuste külastamise põhjused 2025/26. õppeaastal neid külastanud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=205.

Küsitlusele vastanud nooremate, 1.–3. klassi õpilaste puhul olid mitmed noortekeskuses käimise põhjused märksa sagedamini nimetatud kui vanemate noorte seas. Kõige sagedamini märkisid nooremad vastajad tegevuste meeldivust (66%) ja noortekeskuse meeldivaid töötajaid (52%), kuid olulisel kohal olid ka sõpradega koos olemine või uute sõprade leidmine (44%) ning võimalus noortekeskuses puhata (37%). Võimalust noortekeskuses areneda ja uusi oskusi õppida nimetas neist 32%, teiste soovitusi või suunamist noortekeskuses käimiseks 30%, võimalust teha midagi kasulikku 24% ning noortekeskusest saadavat tuge või muud külastamise põhjust mõlemat 20%.

Nende vanemate noorte seas, kes polnud õppeaasta jooksul ühtki noortekeskust külastanud, oli kõige sagedamini nimetatud põhjus vähene teadlikkus noortekeskuste võimalustest, mida märkis neist 38% (vt joonis 7). Ligikaudu kolmandik tõi põhjusena välja ka koolikoormusest tingitud vähese vaba aja (30%) ning sõprade mitteosalemise (29%). Teisi kohustusi nimetas 27% ning sobiva või huvitava tegevuse puudumist 23% vastanutest. Viiendik (20%) märkis mõne muu põhjuse, tuues esile muu hulgas huvi puudumise, sotsialiseerimist takistavad vaimse tervise probleemid, noortekeskuse külastamisega kaasneva tajutud häbitunde või näiteks arusaama, et noortekeskuste tegevused on mõeldud ainult noorematele vanusegruppidele. Ülejäänud etteantud põhjuseid märkisid vastanud harvem. Mitte ükski vastaja ei valinud noortekeskuses käimata jätmise põhjuseks seda, et ta on noorsootöötajatega suhelnud tänavaruumis ja/või digikeskkonnas.

Joonis 7. Noortekeskuste külastamist takistavad põhjused 2025/26. õppeaastal neid mitte külastanud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=1738.

Nooremate, 1.–3. klassi õpilaste vastustes noortekeskuses käimata jätmise põhjuste kohta ilmneb sarnane muster nagu vanemate noorte puhul – **mõlemas vanuserühmas tõuseb esile vähene teadlikkus noortekeskuste tegevustest ja võimalustest ning vaba aja nappus.** Noortekeskust mitte külastanud 1.–3. klassi õpilaste seas oli kõige sagedasem põhjus

teadmatus sellest, mida noortekeskuses tehakse (36%) ning peaaegu sama sageli nimetati vähest vaba aega (34%) ja soovi tegeleda muude asjadega, näiteks mängida kodus või käia sõpradel külas (32%). Muu põhjuse märkis 28% vastanutest, sõprade noortekeskuses mitte-käimist 14% ning noortekeskuse liiga kauget asukohta 12%. Teiste noortekeskust külastavate noorte või keskuse töötajatega seotud põhjuseid nimetasid vastanud harva (1–3%).

2.1.3. Noortelaagritest ja malevatest osavõtmine

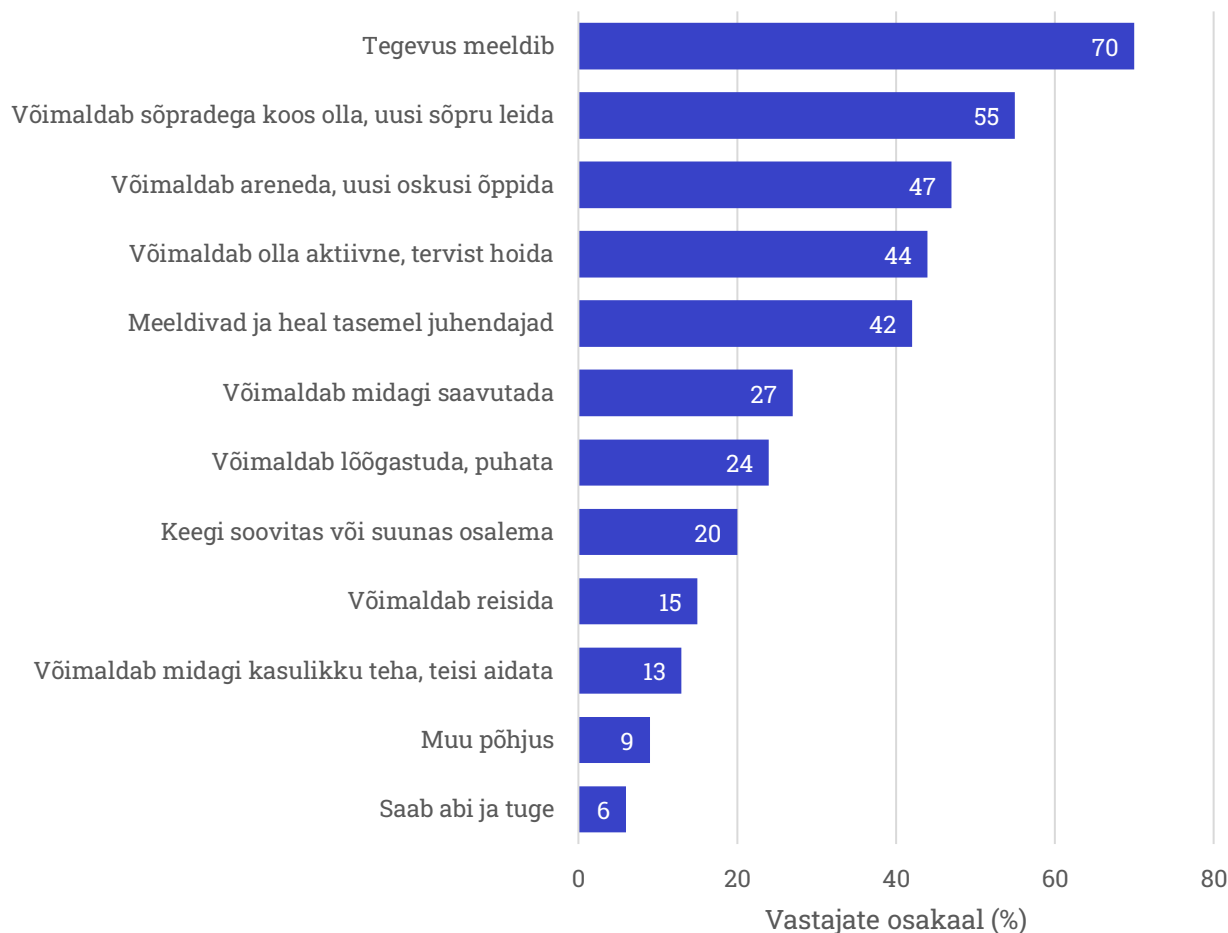
Noortelaagrid ja malevad pakuvad noortele võimalust osaleda ajaliselt piiritletud vaba aja tegevustes. Tartu linna noored saavad osaleda erinevat tüüpi noortelaagrites, sealhulgas nii linnalaagrites kui ka ööbimisega laagrites. Teistsugust osalemisvõimalust pakuvad malevad, kus noorte ühistegevus on ühendatud töökogemuse omandamisega. Küsitlustega uurisime noorte senise osalemise kohta laagrites ja malevates, seejuures malevaid puudutavaid küsimusi esitasime nende üldisest vanusepiirist tulenevalt ainult 13-aastastele ja vanematele noortele.

Viimase 12 kuu jooksul oli noortelaagris osalenud umbes kolmandik (32%, n=623) küsitlusele vastanud vanematest noortest. Nendest 58% oli käinud ühes laagris, 25% kahes ning 17% kolmes või enamas laagris. Lapsevanemate küsitluses märkis lapse noortelaagris osalemist 38% vastanutest. Vanemate vastustes ilmneb seejuures selge vanuseline erinevus: 1.–3. ja 4.–6. klassi laste puhul märkis laagris osalemist 45% vanematest, 7.–9. klassi puhul 32% ning 10.–12. klassi puhul 21%. Sarnane vanuseline muster ilmnes ka eelmises Tartu noorte vaba aja uuringus, kus laagrites olid sagedamini osalenud kuni 9. klassi õpilased ning gümnasistide ja kutseõppurite seas oli osalejate osakaal märksa väiksem (Eesti Uuringukeskus, 2020). Lapsevanemate küsitluses ilmnenu mõnevõrra kõrgemat üldist laagrites osalemise määra võib seega vähemalt osaliselt selgitada asjaolu, et see hõlmas ka nooremate klasside lapsi, kelle seas on laagrites osalemine sagedasem.

Küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes olid viimase aasta jooksul mõnes laagris osalenud, oli veidi alla poole (44%) saanud laagris osaleda mõne ürituse või tegevuse korraldamisel, samal ajal kui umbes viiendik (21%) oli saanud ise algatada või läbi viia mõne ürituse või tegevuse.

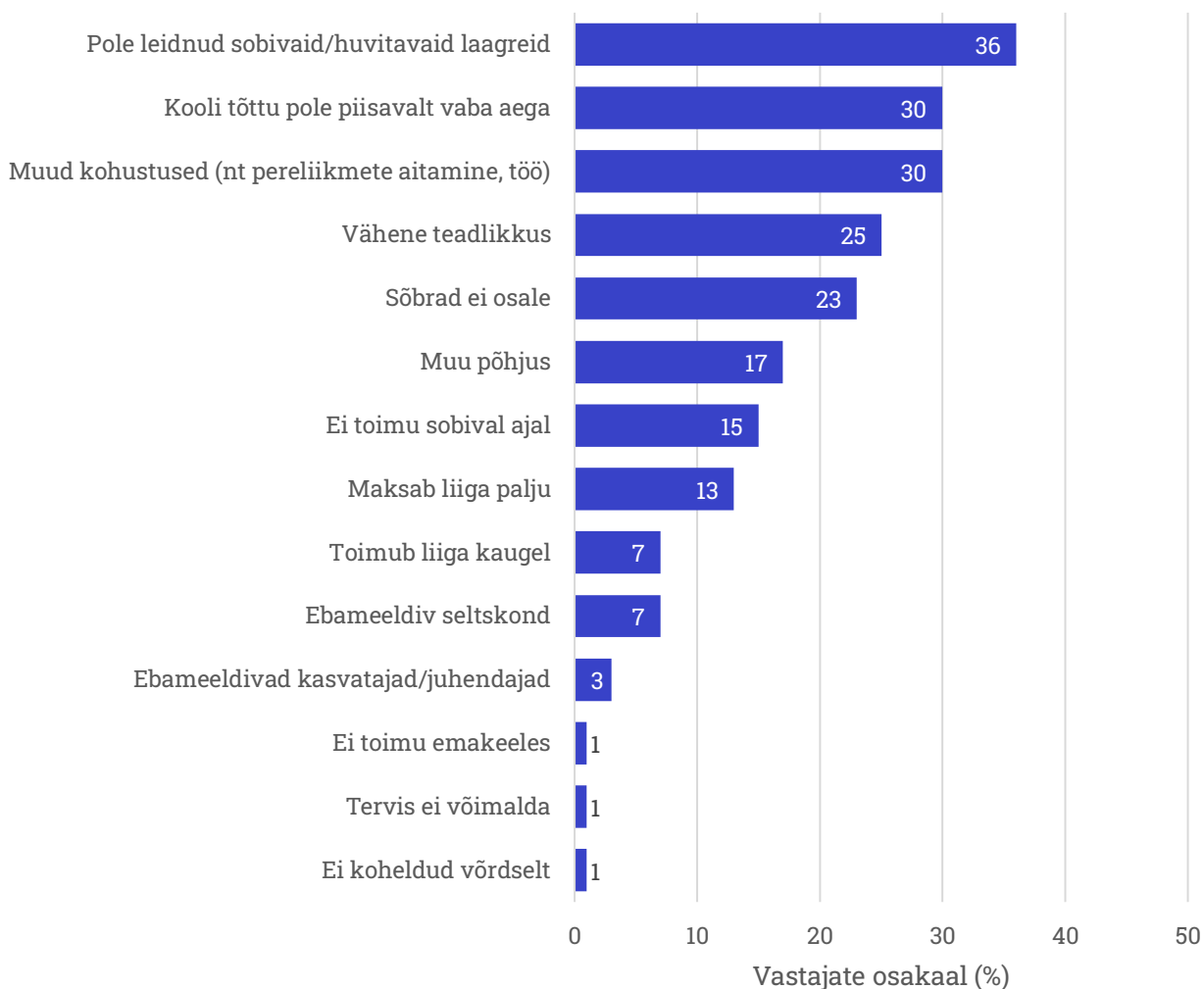
Noortelaagris osalemise põhjustest tõusevad esile nii tegevuste meeldivus kui ka laagri sotsiaalne ja arendav pool. Küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes olid noortelaagris viimase aasta jooksul osalenud, märkis 70% osalemise põhjusena, et neile meeldisid laagri tegevused, ning 55% märkis võimaluse olla koos sõpradega või leida uusi sõpru (vt joonis 8). Veidi vähem kui pooled tõid esile võimaluse areneda ja uusi oskusi õppida (47%) või olla aktiivne ja hoida oma tervist (44%). Laagri juhendajate meeldivust ja head taset nimetas osalemise põhjusena 42% vastanutest. Harvem nimetati võimalust midagi saavutada (27%), lõõgastuda ja puhata (24%) või seda, et keegi oli soovitanud või suunanud laagris osalema

(20%). Laagritele iseloomuliku võimalusena tõi 15% noortest välja ka reisimise kui ühe laagris osalemise motivaatori. Teisi etteantud osalemise põhjuseid märkisid vastajad harvem, sealhulgas 9% märkis mõne muu põhjuse, nimetades näiteks laagris kohustuslikku osalemist kooli või huvitegevuse raames ning ise laagris juhendajaks olemist.

Joonis 8. Noortelaagrites osalemise põhjused viimase 12 kuu jooksul neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=623.

Laagris mitteosalemise põhjused on mitmekesised. **Kõige sagedamini märkisid viimase 12 kuu jooksul mitte üheski laagris osalenud vanemad noored, et nad ei olnud leidnud endale sobivat või huvitavat laagrit (36%)** (vt joonis 9). Ligi kolmandik vastanutest tõi põhjusena välja kooli suurest koormusest tingitud vähese vaba aja (30%) ning sama paljud muud kohustused, näiteks töö või pereliikmete aitamise (30%). 25% vastanutest teadis enda hinnangul laagrites osalemise võimalustest liiga vähe ning 23% märkis, et nende sõbrad ei osale laagrites. Muid nimekirjas nimetatamata põhjuseid tõi välja 17% laagris mitteosalenud küsitlusele vastanud vanematest noortest, nimetades muu hulgas huvi puudumist ja teiste hobidega tegelemist, sobivate variantide puudumist vanematele või täisealistele noortele, huvihariduse ja/või -tegevusega kaasnevat liiga suurt koormust ja vaba aja puudumist, tahtmatust ööbida võõras keskkonnas, vaimse tervise probleeme või sotsiaalset ärevust ning laagrisse registreerimisega hiljaks jäämist. Praktilisi osalemistingimusi, sealhulgas laagri liiga kõrget maksumust, ebasobivat toimumisaega või asukohta, nimetati mõnevõrra harvem (7–15%).

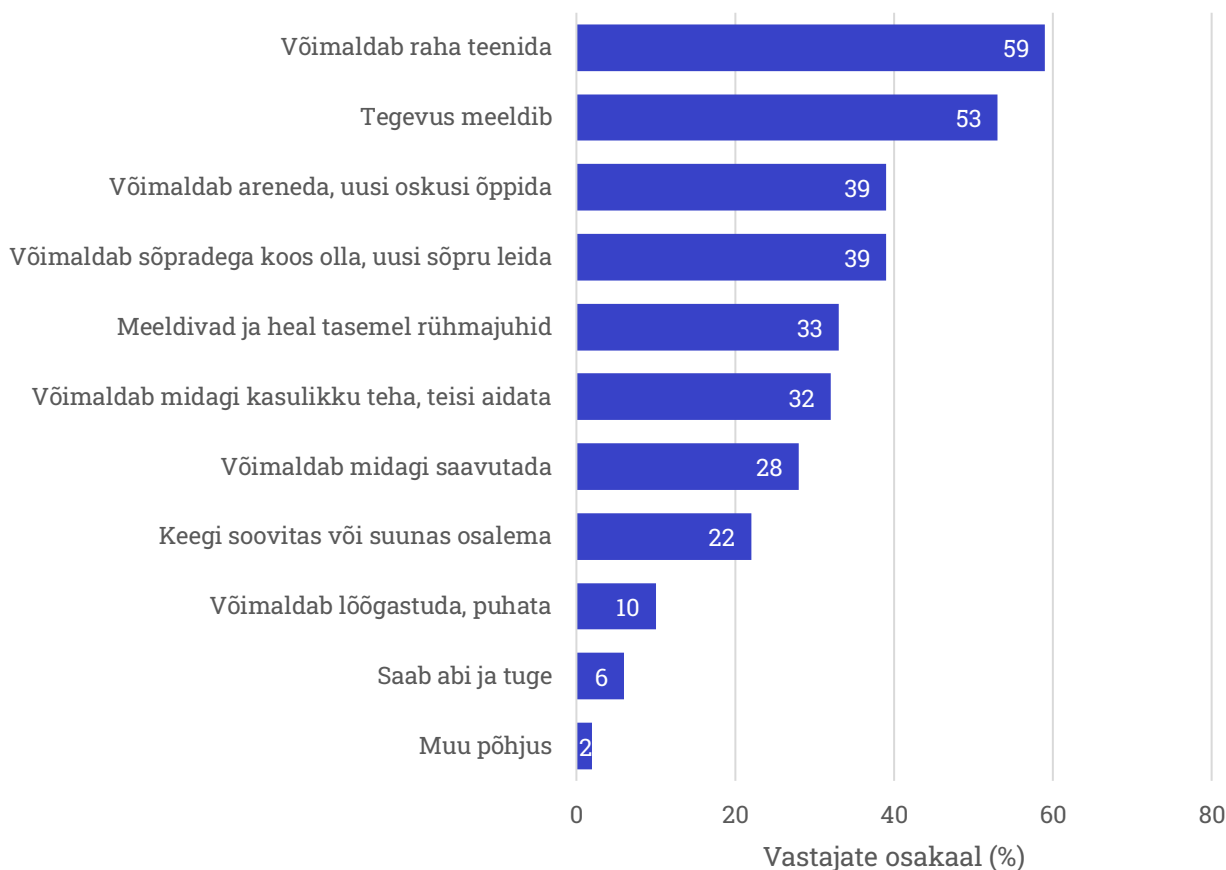

Joonis 9. Noortelaagrites osalemist takistavad põhjused viimase 12 kuu jooksul neis mitte osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=1320.

Malevas oli 13-aastastest ja vanematest küsitlusele vastanud noortest viimase 12 kuu jooksul osalenud 7% (n=94), sh 6% ühes malevavahetuses ning ülejäänud kahes või rohkemas. Siinkohal tasub arvestada, et malevas osalemise võimalused on kohtade arvuga piiratud: 2025. aastal oli Tartumaa malevas 220 kohta ning samal ajal on nõudlus malevakohtade järele suur, näiteks 2026. aastal oli soovijaid üle kahe korra rohkem kui kohti. Malevas osalenud 13-aastastest ja vanematest küsitlusele vastanud noortest pooled (50%) olid saanud malevas osaleda ka mõne ürituse või tegevuse korraldamisel ning veidi üle neljandiku (27%) oli saanud ise mõne ürituse või tegevuse algselt või läbi viia.

Malevas osalemise põhjustest tõuseb kõige enam esile võimalus raha teenida, mida nimetas 59% küsitlusele vastanud 13-aastastest ja vanematest noortest, kes olid malevas osalenud (vt joonis 10). Taskuraha teenimise motiiv on maleva olemust arvestades ootuspärane, sest erinevalt teistest vaadeldud vaba aja tegevustest ühendab malev noorte ühistegevuse ja vaba aja veetmise võimaluse töökogemuse ning -tasu saamisega. Samas ei piirdu malevas osalemise põhjused üksnes töötamise ja raha teenimisega: üle poole (53%) vastanutest märkis osalemise põhjusena ka seda, et neile meeldisid maleva tegevused, ning 39% tõi esile nii

võimaluse areneda ja uusi oskusi õppida kui ka sõpradega koos olla või uusi sõpru leida. Ligikaudu kolmandik märkis osalemist motiveerivaks teguriks rühmajuhitide meeldivuse ja hea taseme (33%) ning võimaluse teha midagi kasulikku või teisi aidata (32%). Harvem nimetasid vastanud võimalust midagi saavutada (28%), teiste soovitusi või suunamist malevas osaleda (22%) ning võimalust malevas lõõgastuda ja puhata (10%).

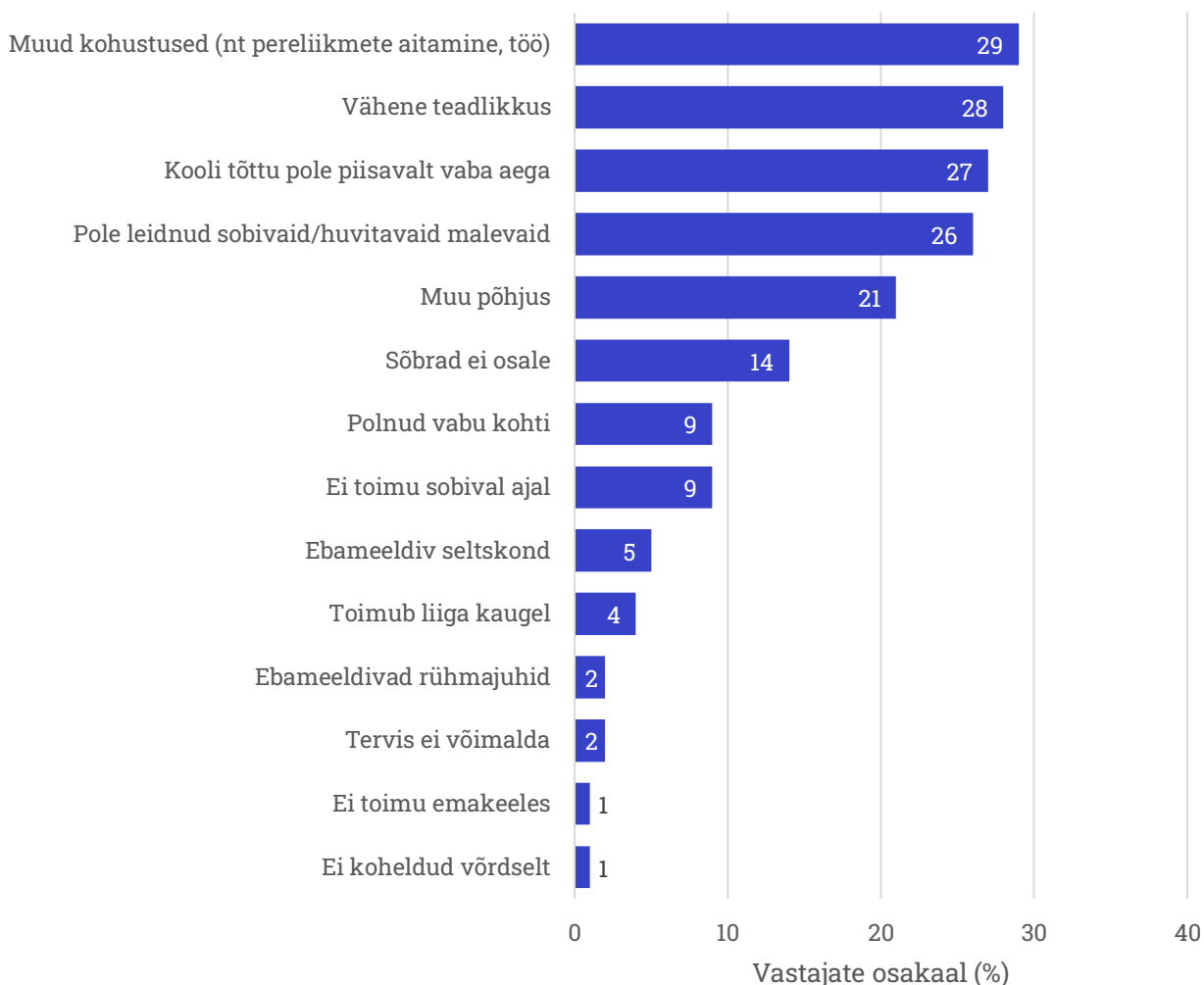

Joonis 10. Malevates osalemise põhjused viimase 12 kuu jooksul neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=94.

Malevas mitteosalemise põhjuste seas ei tõuse esile üht selgelt domineerivat põhjust. **Kõige sagedamini märkisid viimase 12 kuu jooksul mitte üheski malevavahetuses osalenud küsitlusele vastanud 13-aastased ja vanemad noored muid kohustusi (29%), kuid peaaegu sama tihti nimetati ka vähest teadlikkust malevas osalemise võimalustest (28%), kooli liiga suurest koormusest tingitud vähest vaba aega (27%)⁴ ning sobiva või huvitava maleva mitteleidmist (26%).** Sõprade mitteosalemist nimetas 14% vastanutest ning vabade kohtade puudumist ja maleva toimumist ebasobival ajal kumbagi 9%. Muu, etteantud vastusevariantides kajastamata põhjuse märkis seevastu ligikaudu viiendik (21%) vastanutest, tuues

⁴ Kuigi malevad toimuvad suvevaheajal, mil koolikoormus otseselt osalemist ei piira, toimub malevasse kandideerimine kevadel, mil õppeaasta veel kestab. See võib olla üks võimalik selgitus, miks koolikoormust nimetatakse malevas mitteosalemise põhjuseks. Küsitluse andmed ei võimalda siiski hinnata, kas ja mil määral on kandideerimise ajastus selle põhjusega seotud.

avatud vastustes välja nii üldist huvi puudumist malevas osalemiseks (sh seetõttu, et on juba varasemalt mitu korda osalenud) kui ka näiteks maleva sihtrühma oma vanuse tõttu mitte kuulumist (olles liiga noor või vana), malevas saadavat liiga väikest töötasu või ebamõistlikke tööülesandeid, osalustasu, registreerimisega hiljaks jäämist, malevas toimuvatest kohustuslikest ühistegevustest mittehuvitumist või mujal töötamist.

Joonis 11. Malevates osalemist takistavad põhjused viimase 12 kuu jooksul neis mitte osalenud küsitlusele vastanud 13-aastaste ja vanemate noorte seas (%), n=1357.

Mujal töötamisega seoses väärrib tähelepanu ka see, et **tasustatud töötamine väljaspool malevat oli küsitlusele vastanud 13-aastaste ja vanemate noorte seas küllaltki levinud**: neist umbes pool (47%) oli viimase 12 kuu jooksul teinud tasustatud tööd, praktikat või hooajatööd, sh 13% regulaarselt ja 34% mõned korrad. Järelikult võib noorte muu tasustatud töö malevas osalemisega konkureerida.

„Ma käisin juba 2024. aastal malevas ning minu rühmajuht seal oli natuke ükskõikne, mis tegi natuke kurvaks. Pluss, malevas saab miinimumpalka ja mul on kõrval parem töö, mida vahel teha saan.“

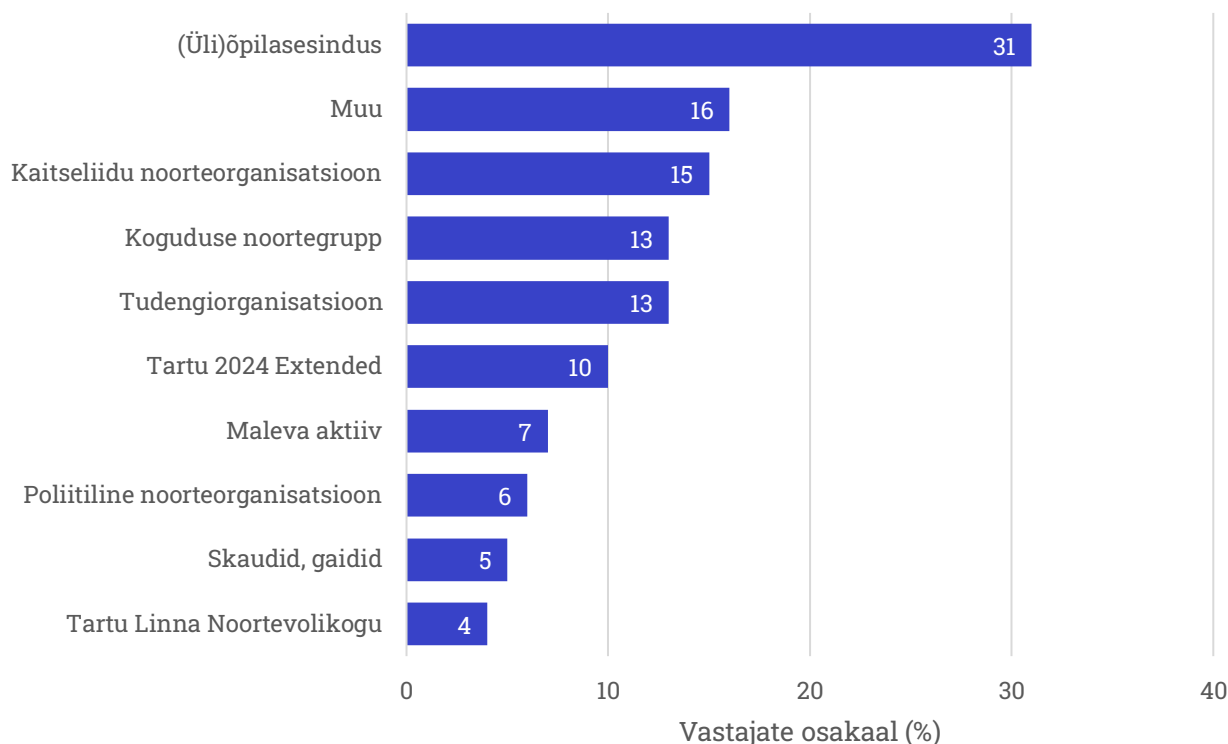
– küsitlusele vastanud noor

2.1.4. Noorteühendustes ja -projektides kaasa tegemine

Viimase 12 kuu jooksul oli mõnes noorteühenduse tegevuses osalenud veidi alla kümnendiku (8%, n=164) küsitlusele vastanud vanematest noortest. Sarnaselt 2020. aasta Tartu noorte vaba aja uuringu tulemustega ilmnas ka seekord vanuseline muster, mille kohaselt on noorteühendustes osalemine sagedasem vanemate noorte seas. Eriti selgelt eristuvad küsitlusele vastanud 20–26-aastased noored, kellest oli viimase aasta jooksul noorteühenduse tegevuses osalenud ligi veerand (24%) ehk märksa enam kui küsitlusele vastanud vanemate noorte seas keskmiselt. 2020. aasta Tartu noorte vaba aja uuringus osales noorteühenduste tegevuses 5% 9–19-aastastest noortest (Eesti Uuringukeskus, 2020); seekordse uuringu mõnevõrra kõrgem osalusmäär (8%) on seletatav eespool kirjeldatud vanuselise mustriga ning seekordse laiemaga, kuni 26-aastaseid hõlmava sihtrühmaga.

Nendest vanematest noortest, kes olid viimase aasta jooksul noorteühenduse tegevuses osalenud, oli ligi kolmandik (31%) seotud (üli)õpilasesindusega (vt joonis 12). Teiste noorteühenduste puhul oli osalemine tagasihoidlikum. 16% vastanutest märkis mõne muu, nimekirjast puuduva noorteühenduse tegevuses osalemist, nimetades muu hulgas näiteks Eesti Kunstikoolide Liidu Noorteühendust, Eesti Õpilasesinduste Liitu, Eesti Rahva Muuseumi noortenõukogu, Haridus- ja Noorteameti noorte osalusprogrammi või noorte haridus- ja inseneeriatimi Solaride. 15% noorteühenduse tegevuses osalenutest olid seotud Kaitseliidu noorteorganisatsiooniga (Kodutütred või Noored Kotkad). Nii koguduse noortegrupi kui ka tudengiorganisatsiooni (nt erialapõhine organisatsioon, korporatsioon) tegevuses oli osalenud 13% vastanud noortest. Tartu 2024 Extended tegevustes märkis osalemist 10% ning maleva aktiivis 7% vastanutest. Kõige harvem nimetati poliitilist noorteorganisatsiooni (6%), skaute või gaide (5%) ning Tartu Linna Noortevolikogu (4%)⁵.

⁵ Noortevolikogu puhul on tegemist piiratud liikmete arvuga valitava koguga, mille täiskoosseis on 17 liiget (Tartu Linna Noortevolikogu valimise ja tegutsemise alused, 2022).

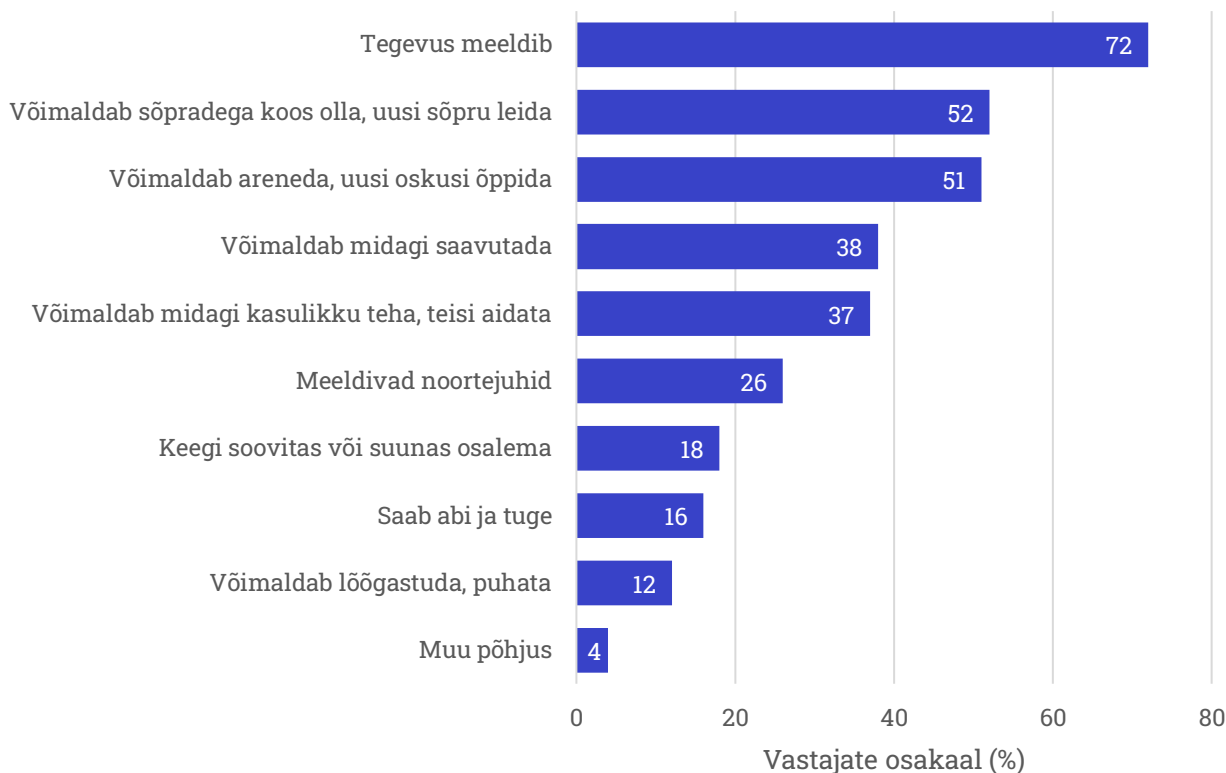

Joonis 12. Viimase 12 kuu jooksul noorteühenduse tegevuses osalenud vanemate noorte osakaal (%) ühenduste lõikes, n=164.

Küsitlustulemused näitavad, et noorteühenduste tegevustes kaasa tegemine varieerub noorte seas regulaarsest iganädalasest osalusest pigem juhusliku osalemiseni. Viimase aasta jooksul noorteühenduse tegevuses osalenud vanematest noortest märkis 43% iganädalast osalemist, sh 11% praktiliselt iga päev, 11% mitu korda nädalas ja 21% umbes kord nädalas. Ülejäänud vastajad osalesid noorteühenduse tegevuses harvem: 30% 1–3 korda kuus ning 27% harvem kui kord kuus. **Noorteühendustes osalenud noored olid teiste vaadeldud vaba aja tegevustega võrreldes kõige sagedamini saanud kaasa lüüa ürituste või tegevuste korraldamisel:** 72% neist märkis, et oli saanud noorteühenduses osaleda mõne ürituse või tegevuse korraldamisel, ning 51% oli saanud mõne ürituse või tegevuse ise algatada või läbi viia. Täiendavalt uurisime, millises rollis noored noorteühenduse tegevustes kaasa löid. Kõige sagedamini olid küsitlusele vastanud noorteühendustes tegutsevad vanemad noored aktiivse liikme rollis: 63% märkis, et osales tegevuste või ürituste korraldamisel. 35% osales ühenduse korraldatud üritustel, olemata ise aktiivne liige, ning 23% oli üks ühenduse eestvedajatest või juhtidest. Vaid 4% märkis, et oli küll liikmete nimekirjas, kuid tegevustes ei osalenud.

Noorteühenduste tegevustes osalemise põhjustest tõuseb kõige selgemalt esile huvi tegevuse enda vastu: 72% neis tegevustes osalenud vanematest noortest märkis, et neile meeldib vastav tegevus. Enam kui pooled töid osalemise põhjusena välja ka võimaluse olla koos sõpradega või leida uusi sõpru (52%) ning areneda ja õppida uusi oskusi (51%). Üle kolmandiku nimetas võimalust midagi saavutada (38%) või teha midagi kasulikku ja teisi aidata (37%). Noortejuhtide meeldivust tõi esile 26% ning teiste soovitus või suunamist 18%

vastanutest. Harvem nimetati võimalust saada tuge enda jaoks oluliste küsimuste või probleemide korral (16%), võimalust lõõgastuda ja puhata (12%) või muid põhjuseid (4%, nt toodi välja gümnaasiumisse sisseastumisel saadavaid boonuspunkte). Seega seostub noorteühendustes osalemine noorte jaoks eelkõige meeldiva tegevuse, sotsiaalsete suhete ja enesearenguga, kuid teiste seni käsitletud osalusvormidega võrreldes tuleb siin selgemalt esile ka võimalus midagi ühiskondlikult kasulikku teha.

Joonis 13. Noorteühenduste tegevuses osalemise põhjused viimase 12 kuu jooksul neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=164.

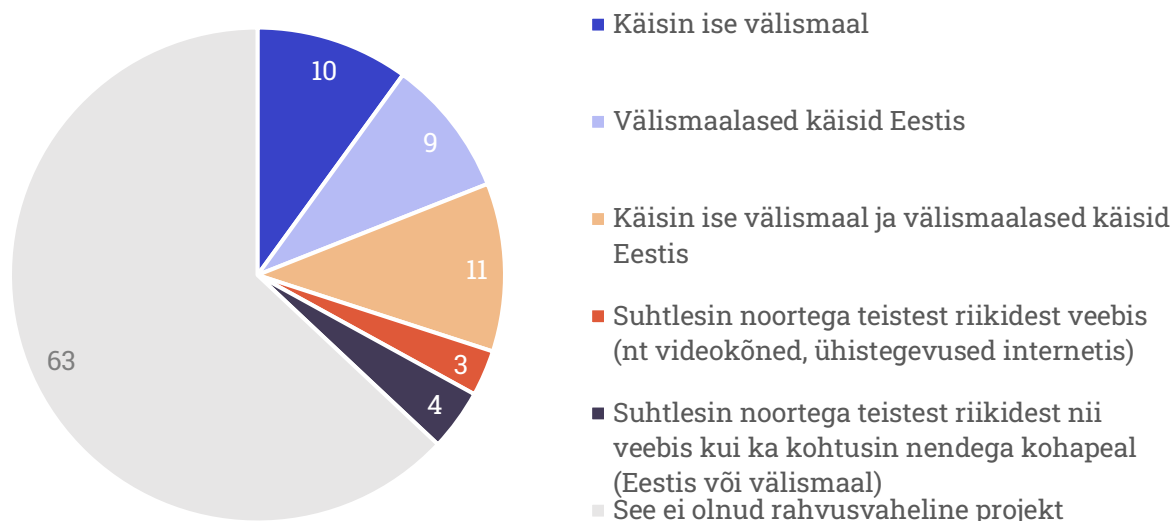
Noorteühendustes mitteosalemise kõige sagedamini nimetatud põhjus oli vähene teadlikkus osalemisvõimalustest, mida märkis 37% vastanutest. Peaaegu sama sageli seostati mitteosalemist koolist tingitud vähese vaba ajaga (34%). Muude kohustuste tõttu ei olnud noorteühenduste tegevustes osalenud 28% vastanutest ning endale sobiva või huvitava noorteühenduse mitteleidmist nimetas 27%. Mõne muu, etteantud vastusevariantides kajastamata põhjuse märkis 16% vastanutest, nimetades näiteks huvi puudumise, vaimse tervise probleeme, liiga suurt huvihariduse ja/või -tegevuse koormust ning vaba aja puudumist, aga ka tunnet, et ei olda noorteühenduse seltskonnas võõrana teretulnud. Muu põhjuse märkinud vastajate kirjeldustest nähtub samuti, et mitmed noored ei ole üldse teadlikud, mis on noorteühendus. Teisi etteantud mitteosalemise põhjuseid märkisid vastajad harvem.

Joonis 14. Noorteühenduste tegevuses osalemist takistavad põhjused viimase 12 kuu jooksul neis mitte osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=1779.

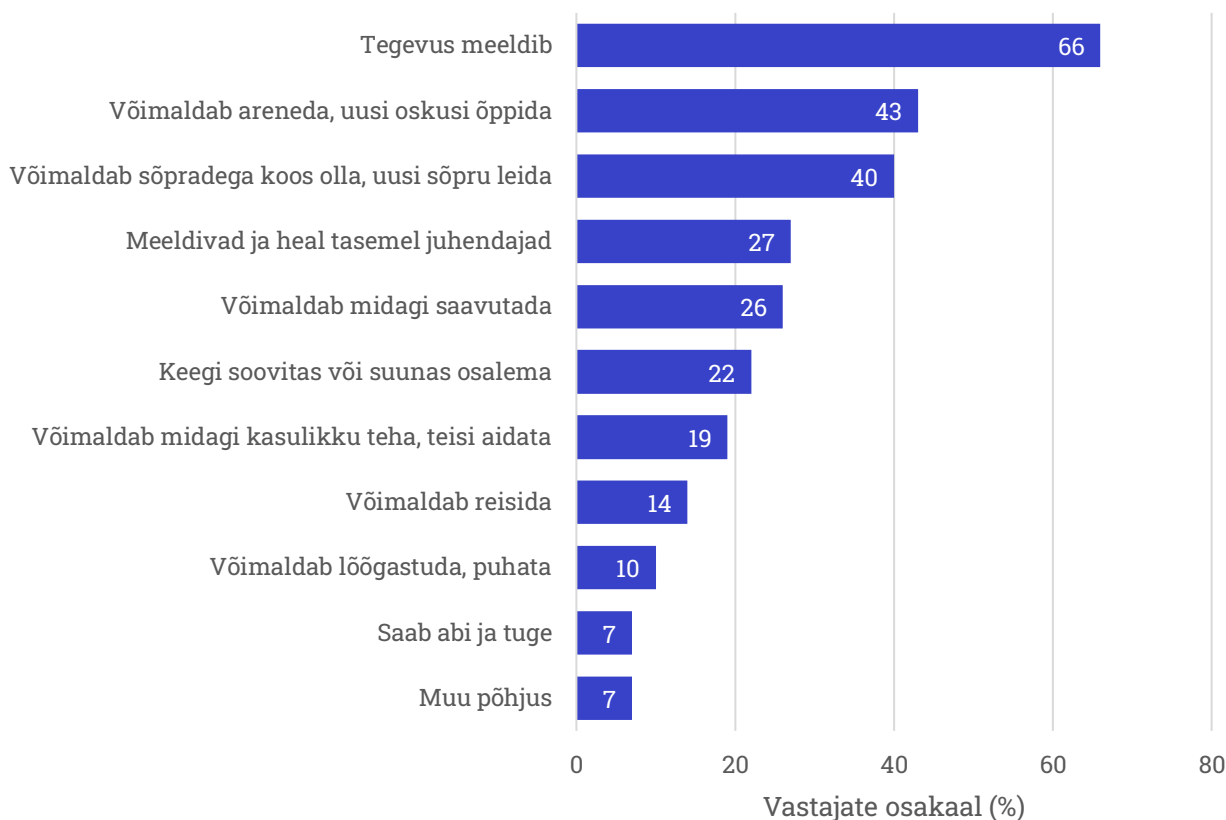
Lisaks noorteühenduste tegevustes osalemisele uurisime küsitluses vanematelt noortelt ka noorteprojektides osalemise kohta. **Viimase 12 kuu jooksul oli noorteprojektis osalenud umbes viiendik (22%, n=421) küsitlusele vastanud vanematest noortest**, kusjuures 12% oli osalenud ühes, 5% kahes ning 5% kolmes või enamas projektis. Oma viimases projektis oli valdav osa vastanutest tegutsenud osaleja või meeskonnaliikme rollis (78%), samal ajal kui projekti üheks algatajaks, eestvedajaks või juhiks oli olnud 22% vastajatest.

Noorteprojektides osalemise iseloomustamiseks saab vaadata projektide rahvusvahelist mõõdet ehk seda, kas ja mil viisil puutusid noored projekti käigus kokku teistest riikidest pärit noortega. **Küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes olid viimase aasta jooksul noorteprojektis osalenud, oli oma viimases projektis teiste riikide noortega kokku puutunud üle kolmandiku (37%),** sh ligikaudu kümnendik oli käinud projekti raames ise välismaal (10%), kohtunud teiste riikide noortega Eestis (9%) või teinud mõlemat (11%) (vt joonis 15). Samal ajal märkis ülejäänud 63% vastanutest, et nende viimane noorteprojekt ei olnud rahvusvaheline.

Joonis 15. Viimase 12 kuu jooksul noorteprojektis osalenud vanemate noorte osakaal (%) oma viimase projekti rahvusvahelise mõõtmel lõikes, n=421.

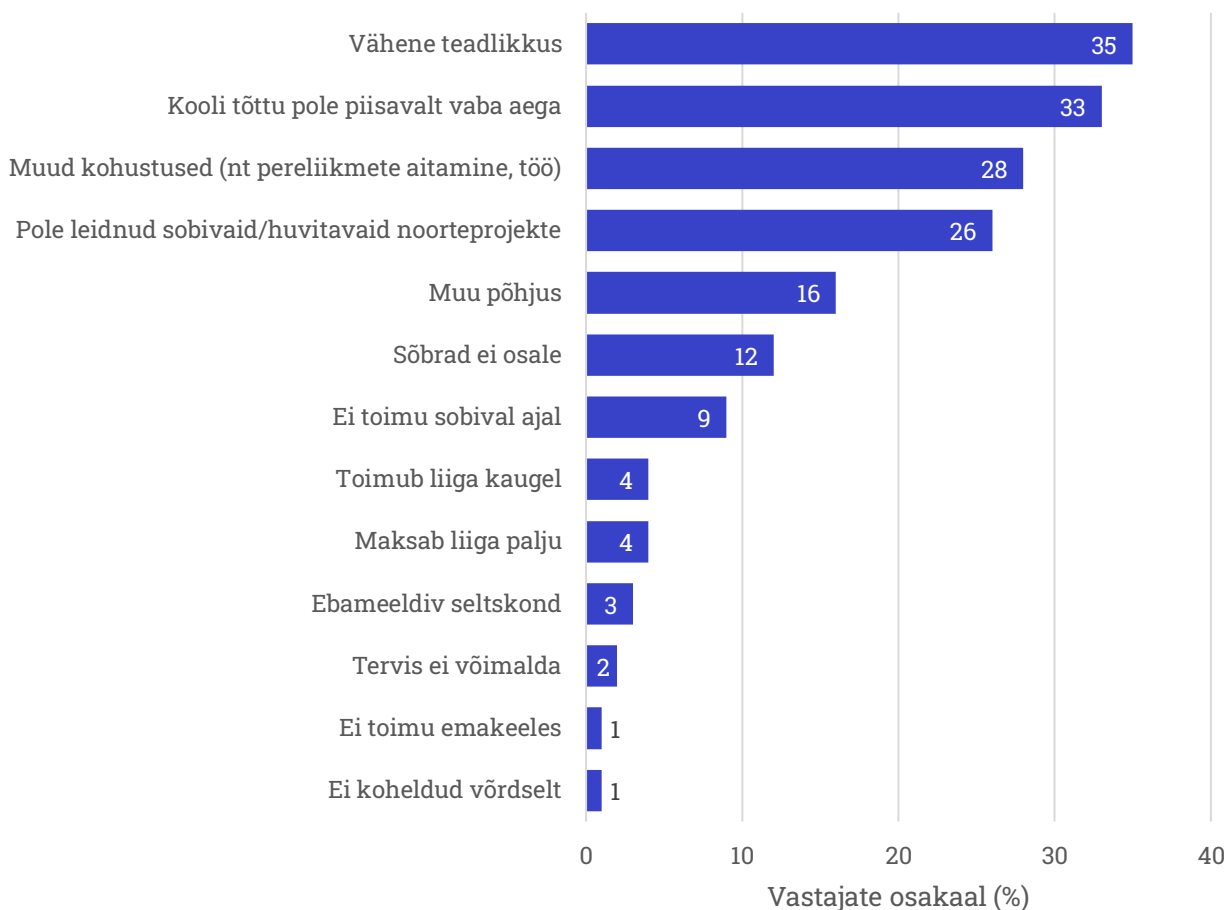
Noorteprojektides osalemise põhjustest tõuseb sarnaselt mitme teise osalusvormiga kõige selgemalt esile tegevuse enda meeldivus, mida nimetas 66% projektides osalenud vanematest noortest (vt joonis 16). Olulised olid ka enesearengu ja sotsiaalsed motiivid: 43% tõi esile võimaluse areneda ja uusi oskusi õppida ning 40% võimaluse olla koos sõpradega või leida uusi sõpru. Ligikaudu neljandik nimetas meeldivaid ja hea tasemel juhendajaid (27%) ning võimalust midagi saavutada (26%), samas kui 22% vastanutest oli osalema soovitanud või suunanud keegi teine. Võimalust midagi kasulikku teha või teisi aidata nimetas 19% vastanutest. Kuigi üle viiendikul osalenutest oli viimases projektis kokkupuude välismaal käimisega (vt joonis 15), nimetas reisimisvõimalust projektis osalemise põhjusena 14% vastanutest. Mõne nimekirjast puuduva põhjuse märkis 7% vastanutest, kes nimetasid avatud vastustes korduvalt kohustuslikku projektis osalemist (nt koolis projektipäeval, uurimis- ja praktilise töö raames või koos terve klassiga).

Joonis 16. Noorteprojektides osalemise põhjused viimase 12 kuu jooksul neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=421.

Noorteprojektides mitteosalemise põhjustest tõusid kõige enam esile vähene teadlikkus osalemisvõimalustest ja ajapuudus. Viimase 12 kuu jooksul noorteprojektides mitteosalenud küsitlusele vastanud vanematest noortest märkis 35% põhjuseks vähem teadlikkust projektidest ning 33% koolikoormusest tingitud vähem vaba aega (vt joonis 17). Üle neljandiku vastanutest tõi esile ka muud kohustused (28%) ning sobiva või huvitava noorteprojekti seni mitte leidmise (26%). Mõne muu põhjuse tõi välja 16% vastanutest, kes kirjeldasid avatud vastustes korduvalt huvi puudumist või teadmatust projektide toimumisest, aga üksikud vastajad tõid välja ka näiteks eelistust vaba aega veeta omaette või oma perega, varasemas projektis saadud negatiivset kogemust, sotsiaalset ärevust või piisava julguse puudumist projektis osalemiseks. Teisi etteantud põhjuseid nimetasid vastanud harvem.

„Ei tea, kus, mis ja millal [noorteprojekte] toimub, aga kui teaks, siis vist ikkagi ei osaleks [nendes], sest sotsiaalse ärevuse ja valikulise mutismiga on keeruline selliseid asju teha.“
– küsitlusele vastanud noor

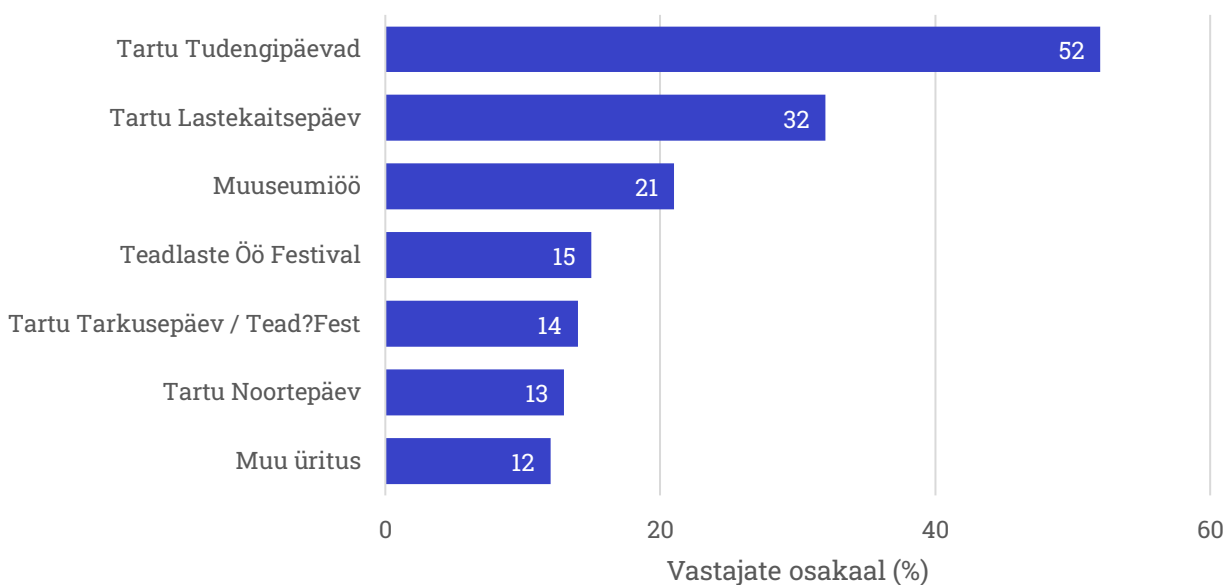
Joonis 17. Noorteprojektides osalemist takistavad põhjused viimase 12 kuu jooksul neis mitte osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=1521.

2.1.5. Ülelinnalistel noorteüritustel osalemine või nende korraldamine

Lisaks regulaarsematele osalusvormidele pakuvad noortele võimalusi vaba aja veetmiseks ja ühistegevustes osalemiseks ka Tartu ülelinnalised noorteüritused, mis on oma iseloomult erinevad ning suunatud eri vanuses noortele. **Viimase 12 kuu jooksul oli mõnel noortele mõeldud ülelinnalisel üritusel osalenud 27% (n=517) küsitlusele vastanud vanematest noortest**, samas kui ligi kaks kolmandikku (63%) polnud sellistel üritustel osalenud ning 11% ei osanud öelda, kas nad olid osalenud. Ülelinnalistel noorteüritustel osalenud vanematest noortest märkis 13% panustamist ka mõne ürituse korraldamisse: 10% oli olnud korraldamisel abiks ning 3% oli olnud üks ürituse korraldajatest. Lapsevanemate küsitluses märkis oma lapse osalemist mõnel noorteüritusel 44% vastanutest, 46% sõnul ei olnud nende laps ülelinnalistel noorteüritustel osalenud ning 10% vanematest ei osanud sellele küsimusele vastata. Erinevus lapsevanemate poolt ja vanemate noorte endi poolt märgitud osalemismäärades (44% vs. 27%) võib osaliselt tulla sellest, et lapsevanemad vastasid ka 1.–3. klassi laste kohta, kellelt endilt üritustel osalemist ei küsitud. Osa ülelinnalistest noorteüritustest on aga mõeldud just noorematele lastele.

Küsitlusele vastanud vanemate noorte hulgas, kes olid osalenud mõnel ülelinnalisel noorteüritusel, oli valdav enamik (84%) osalenud üritustel kuni paar korda. Sagedasem osalemine oli märksa vähem levinud: 14% vastanutest oli osalenud 3–5 korda ning 3% vähemalt kuuel korral viimase 12 kuu jooksul. Küsitlustulemused viitavad seega, et **ülelinnalistel noorteüritustel osalemine on enamiku noorte jaoks pigem üksik- või paarikordne kui regulaarne tegevus.**

Noorteüritustel osalenud vanemate noorte seas oli selgelt kõige levinum Tartu Tudengipäevadel osalemine, mida märkis üle poole (52%) vastanutest (vt joonis 18). Ligi kolmandik (32%) oli osalenud Tartu Lastekaitsepäeval ning viiendik (21%) Muuseumiööl. Teadlaste Öö Festivalil, Tartu Tarkusepäeval ehk Tead?Festil ja Tartu Noortepäeval oli osalenud veidi üle kümnendiku (13–15%) ülelinnalistel noorteüritustel osalenud vastajatest. Mõnel muul üritusel osalemist märkis 12% noorteüritustel osalenud noortest, tuues avatud vastuses välja näiteks Tartu noortepidu ja muid Tartu 2024 Extendedi korraldatavaid üritusi, Õpilaste Teadusfestivali, autovabaduse puisteel toimuvaid sündmusi, Tartu oskuste festivali, ülikoolide lahtiste uste päevi, linnafestivali UIT, kirjandusfestivali Prima Vista, lihavõtte munadejahti ja erinevaid spordiüritusi (maratonid, rallid, orienteerumine).

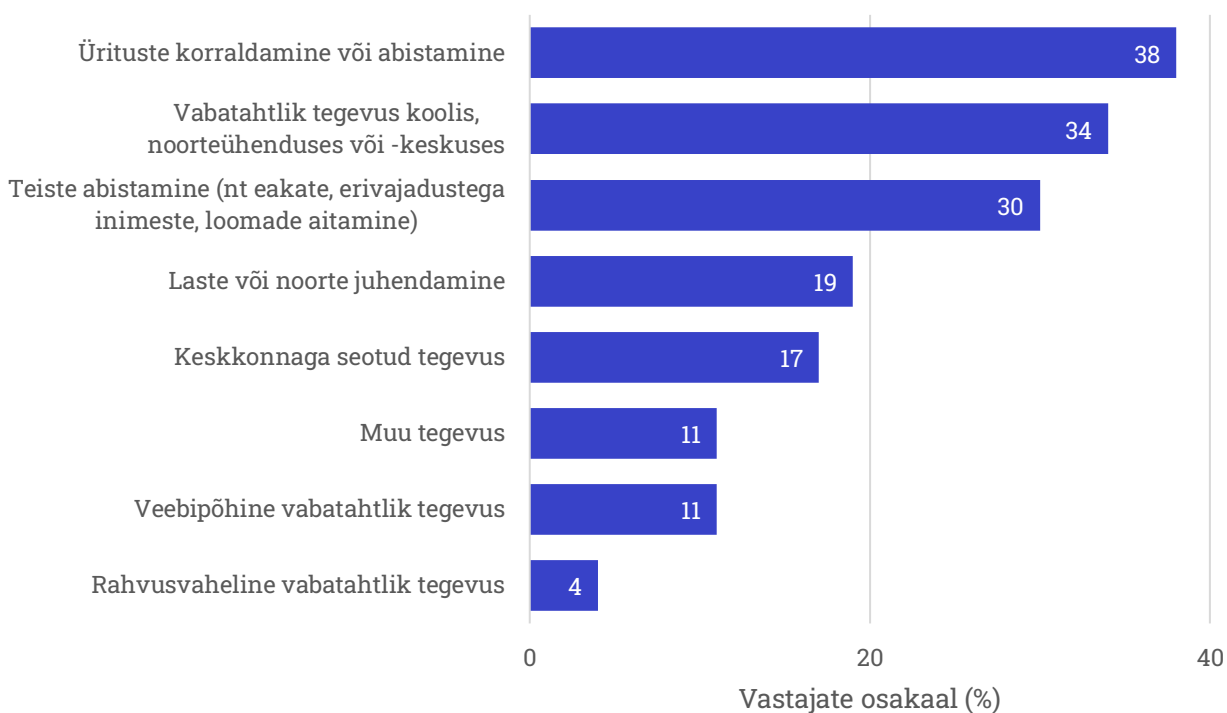

Joonis 18. Viimase 12 kuu jooksul ülelinnalisel noorteüritusel osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte osakaal (%) ürituste lõikes, n=517.

2.1.6. Vabatahtlikuna tegutsemine

Lisaks eespool käsitletud spetsiifiliselt noortele suunatud organiseeritud vaba aja tegevustele saavad noored panustada oma aega vabatahtlikult kogukonna, teiste inimeste või erinevate organisatsioonide tegevusse. **Viimase 12 kuu jooksul oli mõnes vabatahtlikus tegevuses**

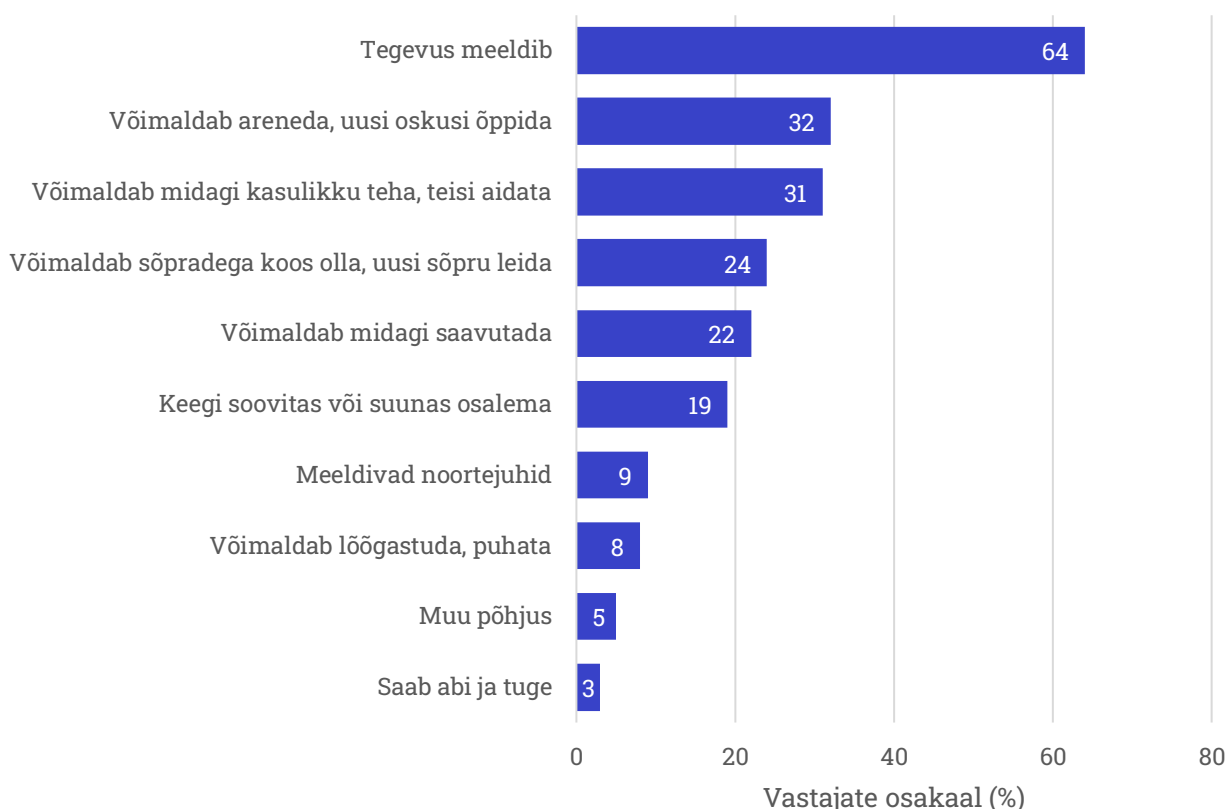
osalenud ligi kolmandik (31%, n=602) küsitlusele vastanud vanematest noortest⁶. Nende seas olid kõige levinumad osalusviisid ürituste korraldamine või abistamine (38% vastanutest) ning vabatahtlik tegevus koolis, noorteühenduses või noortekeskuses (34%) (vt joonis 19). Ligi kolmandik vastanutest (30%) oli vabatahtlikuna tegelenud teiste abistamisega, näiteks eakate või erivajadustega inimeste toetamise või loomade aitamisega. Mõnevõrra harvem nimetasid vastajad laste või noorte juhendamist (19%, nt laagrites, huviringides või trennides) ning keskkonnaga seotud tegevusi (17%, nt talgud ja looduses koristamine). Muid vabatahtliku tegevuse liike märkis 11% vastanutest, nimetades muu hulgas abistamist erinevatel spordi- ja kultuuriüritustel, teatrites ja teistes asutustes (sh teaduskeskuses AHHA, Integratsiooni Sihtasutuses, Eesti Punases Ristis, Tartu Toidupangas) ning kogukondlikku heategevust (nt kirikus abistamist, külaplatsi ehitamist). Veebipõhises vabatahtlikus tegevuses (nt tõlkimine, sotsiaalmeediaga tegelemine) oli osalenud 11% ning rahvusvahelises vabatahtlikus tegevuses vaid 4% vastanutest. Tulemused viitavad seega, et **noorte vabatahtlik tegevus on eelkõige kohalik ja praktiline, seostudes ürituste, organisatsioonide ning teiste inimeste abistamisega**, samas kui rahvusvaheline ja veebipõhine vabatahtlik tegevus on märksa vähem levinud.

Joonis 19. Viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus tegevuses osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte osakaal (%) tegevuse liigi lõikes, n=602.

⁶ Küsitluses selgitati noortele, et vabatahtliku tegevuse all mõeldakse vabast tahtest toimuvat tegutsemist väljaspool oma kodu ja perekonda kellegi teise või laiemalt ühiskonna heaks, mille eest ei saada rahalist tasu. Vabatahtlikuks tegevuseks ei loetud raha või asjade annetamist, oma pereliikmete abistamist ega väikeseid heategevusi (nt kellegi abistamist tee ületamisel).

Ligi kaks kolmandikku (64%) vabatahtlikus tegevuses osalenud vanematest noortest märkis, et oli vabatahtlik, kuna see tegevus meeldis. Umbes kolmandik nimetas võimalust areneda ja uusi oskusi õppida (32%) ning midagi kasulikku teha või teisi aidata (31%). Võimalust olla koos sõpradega või leida uusi sõpru tõi esile 24% ja midagi saavutada 22% vastanutest. Ligi viiendik (19%) märkis, et keegi oli neid vabatahtlikus tegevuses osalema soovitanud või suunanud. Teisi osalemise põhjuseid märkisid vastajad harvemini, sealhulgas 5% indikeeris mõnda nimekirjast puuduvat põhjust, tuues esile näiteks tegevuste kohustuslikkust, võimalust saada töökogemust ning enda CV-d täiendada või vabatahtliku tegevuse kaudu saadavaid hüvesid nagu näiteks tasuta teatrikülastused.

Joonis 20. Vabatahtlikus tegevuses osalemise põhjused viimase 12 kuu jooksul neis osalenud küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=602.

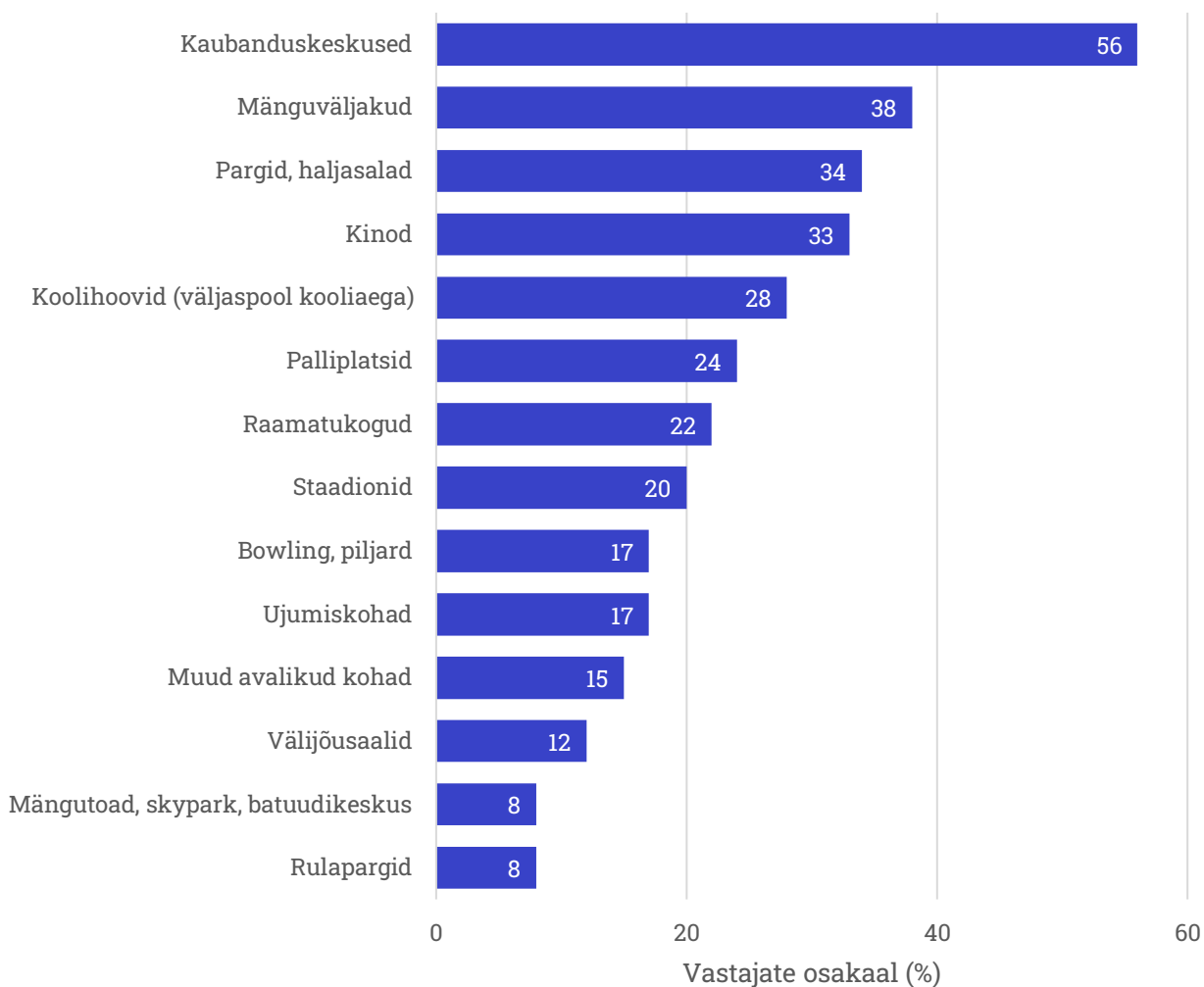
2.1.7. Vaba aja veetmine avalikus ruumis

Selles uuringulaines hõlmasime noorte küsitluse esmakordselt küsimused, mis puudutasid Tartu linnaruumis vaba aja veetmist. Noorte vaba aja veetmise võimalused ei piirdu organiseeritud tegevuste ja selleks ette nähtud asutustega, vaid olulise keskkonna moodustab ka avalik ruum, näiteks pargid ja haljasalad, mängu- ja spordiväljakud, koolihoovid, staadionid, kaubanduskeskused jne. Avaliku ruumi arvesse võtmine võib seejuures olla eriti oluline vanemate noorte vaba aja käsitlemisel, kuna nende osalemine mitmetes organiseeritud tegevustes on nooremate lastega võrreldes harvem ning vaba aega veedetakse enam ka iseseisvalt.

Kõigist küsitlusele vastanud noortest märkis üle poole (59%, n=1433), et nad veedavad Tartu avalikes kohtades vaba aega iganädalaselt, samas kui 12% (n=303) märkis, et ei veeda sellistes kohtades üldse vaba aega. Järelikult moodustab avalik ruum olulise osa paljude küsitlusele vastanud noorte regulaarsest vaba aja veetmisest, täiendades huvihariduse, noorsootöö ja teiste organiseeritud tegevuste võimalusi ning pakkudes madala osaluslävendiga vaba aja veetmist.

Vanuserühmade võrdluses olid 7–12- ja 13–19-aastaste vastused väga sarnased: mõlemas rühmas veetis avalikes kohtades aega vähemalt kord nädalas 59% ning harvem kui kord nädalas 27–29% vastanutest. 20–26-aastaste seas oli avalikes kohtades iganädalaselt aega veetvaid vastajaid seevastu mõnevõrra vähem (50%) ning harvem kui kord nädalas aega veetvaid rohkem (42%) kui kahes nooremas vanuserühmas. Samal ajal on avalikes kohtades üldse mitte aega veetvaid vastajaid kõigis vanuserühmades suhteliselt vähe (8–13%). Tulemused viitavad sellele, et 20–26-aastaste noorte seas ei kao Tartu avalike kohtade roll vaba aja veetmise paigana, kuid nende kasutamine on võrreldes nooremate vanuserühmadega mõnevõrra ebaregulaarsem.

Noortelt, kes indikeerisid avalikes kohtades vaba aja veetmist iganädalaselt, uurisime lähemalt, milliseid paiku nad tavaliselt külastavad. Nende vastustest selgub, et kõige levinumaks ajaveetmiskohaks on kaubanduskeskus, mille märkis tavapärase ajaveetmiskohana üle poole (56%) vastanutest (vt joonis 21). Järgnesid mänguväljakud (38%), pargid ja haljasalad (34%) ning kinod (33%). Ligikaudu neljandik vastanutest märkis koolihoovide külastamist väljaspool kooliaega (28%) ning palliplatse (24%) ja umbes viiendik raamatukogusid (22%) ja staadioneid (20%). Teisi avalike kohti nimetasid vastajad harvem. Mõne muu, nimekirjast puuduva avaliku koha märkis tavapärase ajaveetmispaigana 15% vastanud noortest, sh nendest vanemad noored tõid korduvalt välja näiteks kohvikuid ja baare, kiirtoidukohti, ülikoolihooneid, botaanikaaeda, külaplatse, parklaid, ühistranspordi peatusi, lihtsalt tänavatel jalutamist või elektritõukeratastega linnas ringi sõitmist. Kokkuvõttes viitab see, et **regulaarselt Tartu avalikes kohtades aega veetvate noorte vaba aja keskkonnad on mitmekesised ning hõlmavad nii tarbimise ja meelelahutusega seotud kohti kui ka rohealasid, mängu- ja spordipaiku ning haridus- ja kultuuriasutusi.**

Joonis 21. Iganädalaselt avalikes kohtades aega veetvate küsitlusele vastanud noorte osakaal (%) tavaliste aja veetmise kohtade lõikes, n=1433.

Vanemate noorte seas, kes märkisid, et nad ei veeda avalikes kohtades üldse vaba aega, oli kõige sagedasemaks põhjuseks eelistus veeta vaba aega kodus (38%) (vt joonis 22). Ligikaudu veerand vastanutest tõi esile ajakasutusega seotud põhjuseid: koolikoormusest tingitud vähest vaba aega märkis 28% ning muid kohustusi 27% vastanutest. Mõne muu, nimekirjast puuduva põhjuse tõi välja 22% vastanutest, nimetades peamiselt huvi puudust sellistes kohtades käia, aga ka näiteks vanemate poolt sellistes kohtades käimise keelamist, linnast väljas elamist ja vaimse tervise muresid (sh ärevust). Viiendik (20%) leidis, et sellistes kohtades pole midagi huvitavat teha, ning 14% märkis, et nende sõbrad ei käi neis kohtades. Avalike kohtade ligipääsetavuse, seisukorra ja turvalisusega seotud põhjuseid nimetasid vastanud harvem. Tulemused viitavad seega, et avalikes kohtades üldse mitte aja veetmine seostub nende vastajate puhul sagedamini isikliku eelistuse ja ajakasutusega kui avalike kohtade kättesaadavuse või omadustega.

Joonis 22. Avalikes kohtades vaba aja veetmist takistavad põhjused neis vaba aega üldse mitte veetvate küsitlusele vastanud vanemate noorte seas (%), n=239.

Ka nooremate, 1.–3. klassi õpilaste vastustes, miks nad polnud vaba aega Tartu linnaruumis veetnud, tõusid enim esile kodus vaba aja veetmise soov ja piisava vaba aja puudumine: neid põhjuseid märkis vastavalt 42% ja 36% vastanutest. Mõne muu põhjuse tõi välja 28% noorematest vastajatest. Avalike kohtadega otsesemalt seotud põhjustest märkis 12% nende liiga kaugel asukohta ja 11% seda, et neis pole midagi huvitavat teha. Sõprade mittekäimist neis kohtades nimetas 9% ning ebameeldivat seltskonda ja seda, et see maksab liiga palju, kumbagi 6%. Kohtade kehva seisukorda ja ebaturvalisust nimetasid nooremad vastajad harva (vastavalt 5% ja 3%).

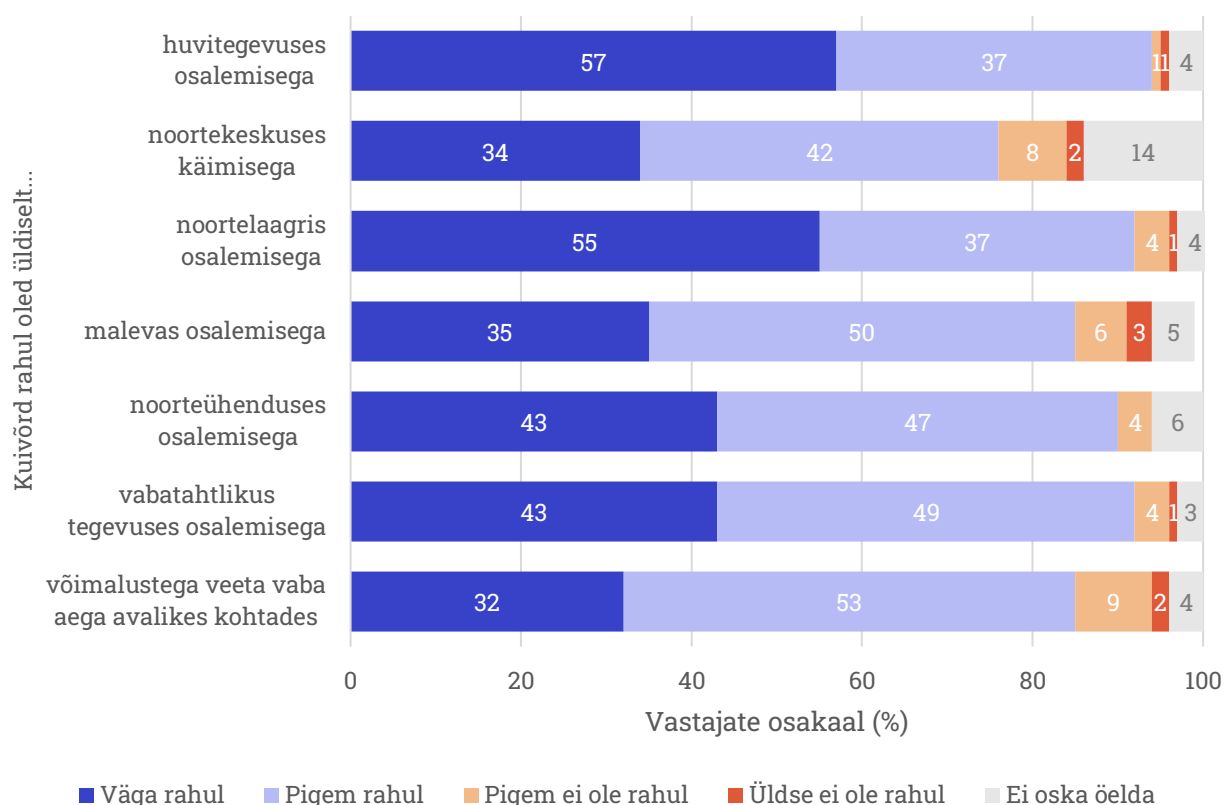
2.2. Rahulolu vaba aja veetmise võimalustega

Noorte rahulolu neile pakutavate vaba aja veetmise ja osalemise võimalustega on üks viis hinnata noortevaldkonna teenuste toimimist noorte endi vaatenurgast. Rahuloluhinnangud võimaldavad vaadelda, kuivõrd vastavad võimalused noorte vajadustele ja ootustele ning milliste osalusvormide puhul on noorte kogemus positiivsem. Uurisime vanematelt noortelt ja lapsevanematelt, kuidas nad oma senist kogemust ja olemasolevaid võimalusi hindavad ning millised on võimalikud rahulolematuse põhjused. Lisaks vaatasime, kuidas hinnatakse noortele suunatud tegevuste ja võimaluste piisavust Tartus.

2.2.1. Üldine rahuloluhinnang eri võimalustele

Küsitlusele vastanud vanemate noorte hinnangud erinevatele vaba aja veetmise võimalustele, millest nad olid osa võtnud, olid valdavalt positiivsed ning rahulolematust esines kõigi vaadeldud võimaluste puhul suhteliselt vähe. Kõige kõrgem oli noorte rahulolu huvitegevuses osalemisega: 57% huvitegevuses osalenud vastanutest oli sellega väga rahul ja 37% pigem rahul, st kokku väljendas rahulolu 94% huvitegevuses osalenud vanematest küsitlusele vastanud noortest (vt joonis 23). Väga kõrge oli osavõtnute rahulolu ka noortelaagrites osalemisega (92%), vabatahtlikus tegevuses osalemisega (92%) ning noorteühendustes osalemisega (90%). Malevas osalemise ja avalikes kohtades vaba aja veetmise võimalustega oli rahul 85% vastanutest. Seevastu rahulolematuid oli avalikes kohtades vaba aja veetmise võimalustega 11% ning malevatega 9% hinnangu andnutest. Malevates osalemisega rahulolematute noorte endi nimetatud põhjused annavad sellele selgitust – rahulolematuid vastajaid oli üheksa ning nad nimetasid kõige sagedamini töö igavust ja rahulolematust rühmajuhtidega (mõlemat märkis neli noort). Vastajate väikese arvu tõttu ei saa nende nimetatud põhjuste põhjal siiski laiemaid järeldusi teha.

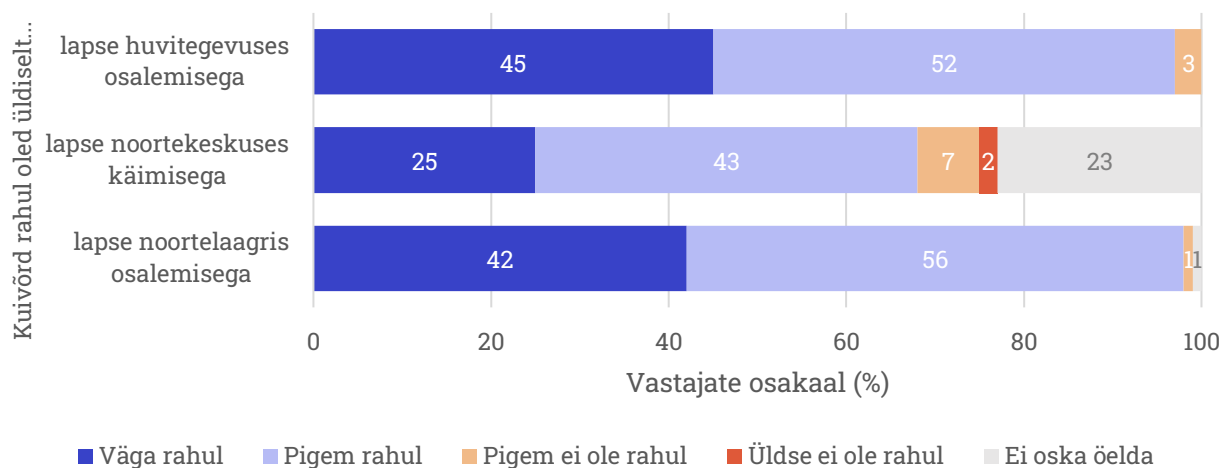
Teiste vaadeldud võimalustega võrreldes oli noorte rahulolu mõnevõrra madalam noortekeskustes käimisega, millega oli väga või pigem rahul 76% hinnangu andnutest. Noortekeskuste puhul eristub ka suhteliselt suur noorte osakaal, kes ei osanud oma rahulolu hinnata (14%). Samal ajal märkis aga iga kümnes noortekeskust külastanud küsitlusele vastanud noor üldist rahulolematust noortekeskustega (10%, sh 8% pigem pole ja 2% üldse pole rahul). Noortekeskustega rahulolematute noorte avatud vastustest selgub põhjustena nii huvitavate ja eakohaste tegevuste vähesus ning nende kohta jagatava teabe nappus, ebasobivad lahtiolekuajad, ruumidega seotud puudused (nt uste puudumine), ebameeldiv sotsiaalne õhkkond (sh kiusamine, lärmamine, kuuluvustunde puudumine) kui ka noorte jaoks töötajate ebameeldiv suhtumine või nende poolt piirangute seadmine. Kuna noortekeskustega rahulolematust väljendanud vastajate arv on siiski väike, ei saa nimetatud põhjuste põhjal teha laiemaid järeldusi.

Joonis 23. Küsitlusele vastanud vanemate noorte üldine rahulolu erinevate vaba aja veetmise ja osalemise võimalustega (%). Märkus: osakaalud on arvutatud vastava võimaluse kohta rahuloluhinnangu andnud noorte seas; vastajate arv varieerub kategooriate lõikes (n=94–1463).

Üldjoontes sarnaneb ülalkirjeldatud rahuloluhinnangute muster 2020. aasta Tartu noorte vaba aja uuringu tulemustega – ka eelmises uuringus olid noored kõige enam rahul huvitegevuse ja/või huvihariduse, noorteühenduste, laagrite ning vabatahtliku tegevusega, samas kui kriitilisemalt hinnati noortekeskusi ja malevaid (Eesti Uuringukeskus, 2020).

Noorte endi rahuloluhinnanguid täiendavad küsitlusele vastanud lapsevanemate vastused. **Lapsevanematelt küsisime üldist rahuloluhinnangut kolme lapse vaba aja veetmise võimaluse – huvitegevuses, noortekeskuses ja noortelaagris osalemise – kohta ning need hinnangud olid samuti valdavalt positiivsed.** Kõige kõrgem oli lapsevanemate rahulolu lapse noortelaagris ja huvitegevuses osalemisega: väga või pigem rahul oli vastavalt 98% ja 97% hinnangu andnud vanematest (vt joonis 24). Lapse noortekeskuses käimisega oli rahul veidi üle kahe kolmandiku (68%) vastanutest. Noortekeskuste puhul paistab aga silma, et ligi neljandik (23%) lapsevanematest ei osanud oma lapse noortekeskuses käimisele rahuloluhinnangut anda ning umbes kümnendik (9%) ei olnud sellega rahul.

Joonis 24. Küsitlusele vastanud lapsevanemate üldine rahulolu erinevate vaba aja veetmise ja osalemise võimalustega (%). Märkus: osakaalud on arvutatud vastava võimaluse kohta rahuloluhinnangu andnud vanemate seas; vastajate arv varieerub kategooriate lõikes (n=60–538).

Üldiste rahuloluhinnangute kõrval aitab positiivset osalemiskogemust sisulisemalt mõtestada see, mida noored ise erinevates tegevustes osalemise põhjustena esile toovad ehk mida nad tegevustes väärtustavad ja mis kasu osalemine neile pakub. Kui eespool (vt alaptk 2.1) käsitlesime noorte nimetatud osalemise põhjuseid tegevuste kaupa, siis tabelis 3 on koondatud küsitlusele vastanud vanemate noorte neli kõige sagedamini nimetatud osalemise põhjust eri tegevuste lõikes.

Tabel 3. Küsitlusele vastanud vanemate noorte neli peamist põhjust tegevustes osalemiseks

Põhjus	Huvi-tegevus	Noorte-keskused	Laagrid	Malevad	Noorte-ühendused	Projektid	Vabatahtlik tegevus
Tegevus meeldib	1	1	1	2	1	1	1
Aktiivsus, tervislik	2		4				
Arenemine, uued oskused	3		3	3	3	2	2
Sõpradega koos olemine	4	2	2	3	2	3	4
Lõõgastumine, puhkamine		3					
Raha teenimine				1			
Meeldivad juhendajad				4		4	
Millegi saavutamine					4		
Kasuliku tegemine							3
Muu põhjus		4					

Allikas: uuringu käigus kogutud küsitlusandmed

Tegevuste võrdluses ilmneb, et noorte osalemiskogemust kujundavad suuresti sarnased väärtused. Enamiku tegevuste puhul kuulub sagedamini nimetatud osalemise põhjuste hulka tegevuse enda meeldivus ning läbivalt tõusevad esile ka võimalus areneda ja uusi oskusi õppida ning sõpradega koos olla või uusi sõpru leida. Ka eelmises Tartu noorte vaba aja uuringus selgus, et kõige levinum põhjus noorsootöö tegevustes osalemiseks on tegevuse meeldivus, seejärel nii eneseteostuse võimalus kui ka meeldiv viis veeta aega koos sõpradega (Eesti Uuringukeskus, 2020). Samal ajal peegeldavad osalemise põhjused ka eri tegevuste eripära. Näiteks malevas osalemise puhul tõuseb kõige tugevamalt esile võimalus raha teenida, huvitegevuse ning laagrite puhul on olulisel kohal võimalus olla aktiivne ja hoida tervist, noorteühenduste puhul aga võimalus midagi saavutada ning vabatahtliku tegevuse puhul võimalus midagi kasulikku teha.

2.2.2. Rahulolu võimaluste eri aspektidega

Lisaks üldisele rahuloluhinnangule uurisime erinevates tegevustes osalenud vanematelt noortelt, kuivõrd rahul on nad tegevuste teatud konkreetsete aspektidega, sh toimumis- või lahtiolekuaegadega, tegevus- ja töövahenditega, toimumiskohtade ja tingimustega ning noortega kokku puutuvate töötajate (noorsootöötajate, juhendajate, treenerite, kasvatajate jm) tegevusega.

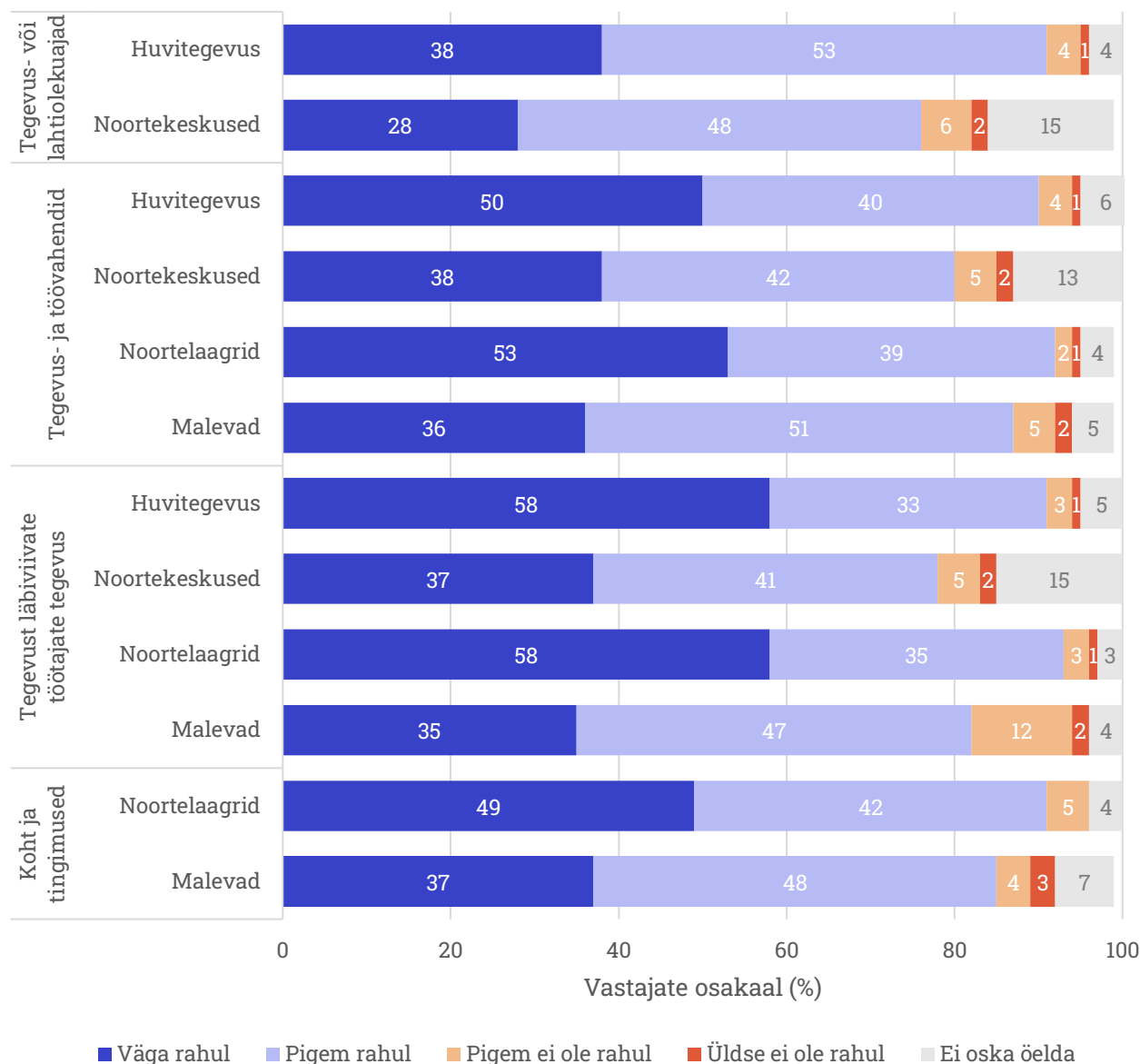
Noortelaagrite eri aspektidega seotud rahuloluhinnangud olid vaadeldud tegevuste lõikes kõige positiivsemad. Laagri toimumiskoha ja tingimustega oli väga või pigem rahul 91% neis osalenud vastajatest (vt joonis 25). Laagri tegevusvahenditega oli rahul 92% vastanutest. Kõige kõrgemalt hindasid vastanud noored laagri kasvatajate, juhendajate ja treenerite tegevust: sellega oli rahul 93%, sh väga rahul 58% vastanutest. Noortelaagrite eri aspektidega rahulolematute hulk oli madal, jäädes 2–5% juurde. **Vanemate noorte antud hinnangud huvitegevuse eri aspektidele olid samuti läbivalt väga kõrged.** Huvitegevuse toimumisaegadega oli väga või pigem rahul 91% neis osalenud vastanutest ning tegevusvahenditega 90%. Sarnaselt noortelaagritele antud hinnangutele andsid ka huvitegevuse puhul noored kõige positiivsemaid hinnanguid juhendajate ja treenerite tegevusele: sellega oli rahul 91%, sh väga rahul 58% huvitegevuses osalenud vanematest noortest. Rahulolematute osakaal jäi kõigi kolme huvitegevust puudutava aspekti puhul madalaks (4–5%). Tulemused näitavad seega, et nii noortelaagrite kui ka huvihariduse ja -tegevuse puhul hindavad küsitlusele vastanud noored kõrgelt nii korralduslikke tingimusi, tegevusvahendeid kui ka töötajate tegevust.

Sarnaselt noortekeskustes käimise üldisele rahuloluhinnangule oli noortekeskusi külastanud noorte rahulolu keskuste eri aspektidega mõnevõrra madalam kui teiste vaadeldud võimaluste puhul, kuid siiski valdavalt positiivne. Noortekeskuste tegevusvahenditega oli väga või pigem rahul 80% vastanutest ning noorsootöötajate tegevusega 78%. Noortekeskusi külastanud vastajatelt küsisime täiendava aspektina rahulolu keskuste

ruumide ja sisustusega, millega oli rahul samuti 78% vastanutest. Kõige madalam oli rahulolu noortekeskuste lahtiolekuaegadega – nendega oli väga või pigem rahul 76% vastanutest, kusjuures väga rahul 28%, mis on nii noortekeskuste eri aspektide kui ka kõigi teiste võrreldud võimaluste aspektide seas väikseim „väga rahul“ vastanute osakaal. Rahulolematute hulk jäi noortekeskuste eri aspektide puhul 7–11% vahele, olles suurim ruumide ja sisustuse puhul. Noortekeskuste eri aspektidele antud hinnangud eristuvad teiste vaadeldud võimaluste omadest ka selle poolest, et hinnangut mitte anda osanud vastajate osakaal oli siin kogu võrdluse suurim, jäädes 11–15% vahele. Seega ei väljenda noortekeskuste madalamad rahulolunäitajad teiste tegevustega võrreldes üksnes suuremat rahulolematust, vaid osaliselt ka hinnangut mitte anda osanud vastajate suuremat osakaalu.

Malevate puhul varieerusid neis osalenud noorte rahuloluhinnangud aspektide lõikes kõige rohkem. Töövahenditega oli väga või pigem rahul 87% vastanutest, maleva toimumiskoha ja tingimustega (nt ruumide, toidu ja pesemisvõimalustega) oli rahul 85%. Rühmajuhtide tegevusega oli rahul 82% vastanutest, kuid rahulolematust väljendas 14%. Rahulolematute osakaal oli siin seega märgatavalt suurem kui teiste vaadeldud võimaluste juhendajatele, treeneritele või noorsootöötajatele antud hinnangutes, mille puhul jäi see 4–7% vahele. Ka eespool malevate üldise rahuloluhinnangu juures käsitletud avatud vastustes oli rahulolematust rühmajuhtidega töö igavuse kõrval üks sagedamini nimetatud malevas osalemisega rahulolematuse põhjuseid. Malevates osalenud vanematelt noortelt küsisime lisaks rahulolu tööülesannete ja -tasuga. Tööülesannetega oli rahul 85% (sh 35% väga rahul ja 50% pigem rahul), samas kui rahulolematu 12% vastanutest (sh 9% pigem mitte rahul). Töötasu osas olid hinnangud nii malevaid puudutavatest aspektidest kui ka kõigi vaadeldud võimaluste lõikes kõige kriitilisemad: maleva töötasuga oli rahul 78% vastanutest, kuid rahulolematust väljendas iga viies hinnangu andnud noor (20%, sh 15% pigem ei olnud rahul ja 5% ei olnud üldse rahul).

„[Malevas on] liiga väike palk, et päikese käes tööd teha ja peale töö tegemist
peab mingeid mängu mängima.“
– küsitlusele vastanud noor

Joonis 25. Küsitlusele vastanud vanemate noorte rahulolu tegevuse eri aspektidega (%). *Märkus: osakaalud on arvutatud vastava tegevuse kohta rahuloluhinnangu andnud noorte seas; vastajate arv varieerub kategooriate lõikes (n=94–1430).*

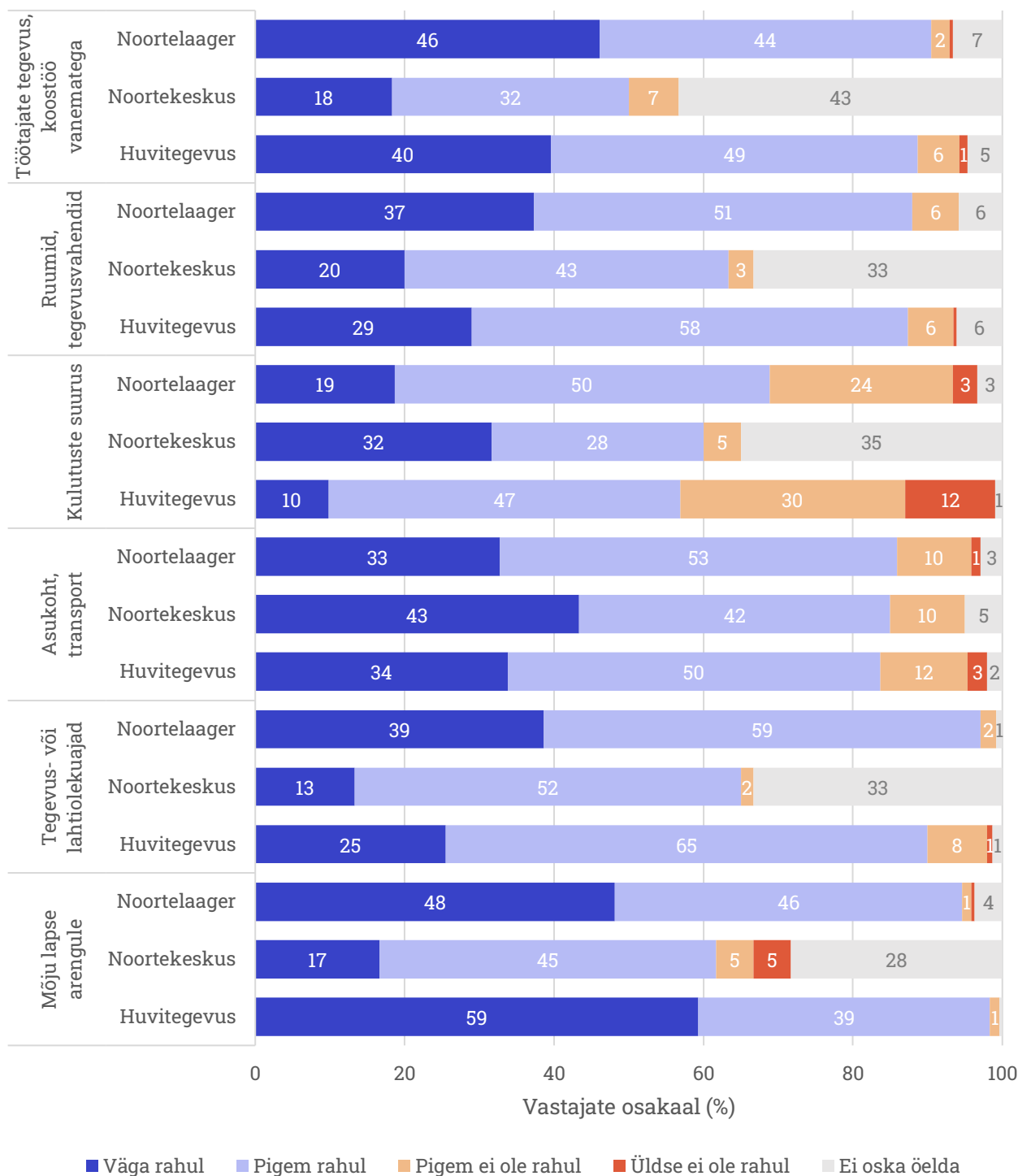
Lapsevanemate hinnangud tegevuste konkreetsematele aspektidele olid samuti valdavalt positiivsed. Eriti kõrgelt hinnati tegevuste sisulist poolt: huvitegevuse mõjuga lapse arengule oli väga või pigem rahul 98% ning noortelaagri mõjuga 95% hinnangu andnud lapsevanematest (vt joonis 26). Lapsevanemate hinnangud huvitegevuse juhendajate ning laagrijuhitide tegevusele ja koostööle vanematega olid samuti kõrged (vastavalt 89% ja 90%).

Teiste aspektidega võrreldes eristusid lapsevanemate vastustes mõnevõrra kriitilisemate hinnangutega aga tegevuste asukoha ja ligipääsetavuse ning eelkõige osalemisega seotud väljaminekute küsimused. Asukoha ja sinna saamise transpordivõimalustega oli huvitegevuse puhul rahul 84% hinnangu andnud lapsevanematest ja rahulolematu 15%, noortelaagrite puhul oli rahul 86% ja rahulolematu 11%. Noortekeskuste asukoha ja transpordivõimalustega oli rahul 85% ja rahulolematu 10% vastanutest. Seejuures ei osanud

noortekeskuse asukohale rahuloluhinnangut anda vaid 5% vastanutest, samas kui noortekeskuste teiste aspektide puhul ulatus „ei oska öelda“ vastuste osakaal 28–43%-ni. See osutab, et asukoht ja ligipääsetavus on üks väheseid noortekeskuste aspekte, mille kohta oli valdaval enamikul lapsevanematest selge hinnang, samas kui suur „ei oska öelda“ vastuste osakaal teiste aspektide puhul võib viidata vanemate vähesemale teadlikkusele noortekeskuste tegevuse sisulisest ja korralduslikust poolest.

„Tammelinna piirkonnas puuduvad noortekeskused, päevakeskused, üritused.
Algklassilaps ilmselt ei seikle neid võimalusi kuskile kaugemale otsima.“
–küsitlusele vastanud lapsevanem

Veel selgemalt eristusid teiste aspektide hulgast lapsevanemate hinnangud tegevustes osalemisega seotud kulutustele, mille puhul oli rahulolematute osakaal märksa suurem. Huvitegevusega seotud kulutuste suurusega oli rahul 57% lapsevanematest, samas kui 42% väljendas rahulolematust, sh 30% oli pigem ja 12% üldse mitte rahul. Noortelaagritega seotud otseste ja kaudsete kulutustega oli rahul 69% ning rahulolematu 27% vastanutest, sh 24% pigem mitte ja 3% üldse mitte rahul. Noortekeskustega seotud kulutustega oli rahul 60% vastanutest ja hinnangut ei osanud anda 35%, kusjuures noortekeskuste tegevuses osalemisega seotud kulutuste all võisid lapsevanemad pidada silmas nii kaudseid kulusid kui noortekeskustes tegutsevate allüürnike pakutavate teenustega (nt huviringid) seotud kulusid, kuna noortekeskuste külastamine on Tartus noortele tasuta.

Joonis 26. Küsitlusele vastanud lapsevanemate rahulolu tegevuse eri aspektidega (%). *Märkus: osakaalud on arvutatud vastava tegevuse kohta rahuloluhinnangu andnud vanemate seas; vastajate arv varieerub kategooriate lõikes (n=60–538).*

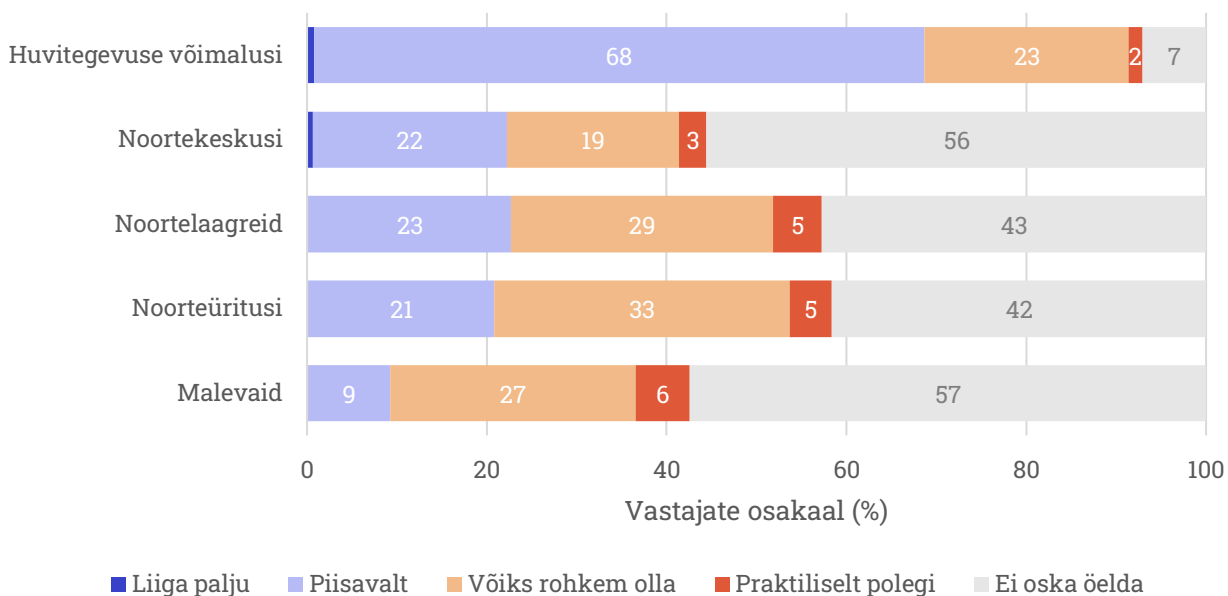
Kokkuvõttes osutavad lapsevanemate hinnangud, et kriitilisemad ollakse osalemise praktiliste ja rahaliste tingimuste osas, samas kui tegevuste sisulist poolt – eelkõige mõju lapse arengule ning juhendajate tegevust ja koostööd vanematega – hinnatakse väga positiivselt. Lapsevanemate kõrge rahulolu tegevuste mõjuga lapse arengule peegeldub ka nende hinnangutes sellele, milliseid oskusi ja teadmisi on laps organiseeritud vaba aja tegevuste kaudu arendanud. **Kõige sagedamini seostasid küsitlusele vastanud lapsevanemad**

organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist lapse iseseisvuse (75%), suhtlemisoskuse (72%) ja enesekindluse (71%) arenguga. Samuti märkis üle poole vastanutest koostööoskuse (67%), vastutustunde (61%) ning valdkondlike teadmiste ja oskuste (56%) arengut. Veidi alla poole vastanutest seostas lapse tegevustes osalemist loovuse arendamisega (45%) ja ligikaudu kolmandik või enam probleemilahendusoskuse (38%), keskendumis- ja õpioskuste (36%) ning algatusvõime ja ettevõtlikkuse (32%) soodustamisega. Muu omandatud pädevuse märkis 5% vastanutest. Tulemused näitavad, et lapsevanemad tajuvad organiseeritud vaba aja tegevuste mõju lapse arengule laiemalt kui üksnes konkreetse huviala oskuste omandamisena: eriti tugevalt seostatakse osalemist sotsiaalsete ja enesejuhtimisega seotud pädevuste arenguga.

2.2.3. Hinnangud tegevuste ja võimaluste piisavusele

Rahuloluhinnangud kirjeldavad noorte ja lapsevanemate kogemusi proovitud tegevustega, kuid ei näita, kas olemasolevaid võimalusi peetakse noorte vajaduste jaoks piisavaks. Seetõttu uurisime lapsevanematelt, kuidas nad hindavad erinevate noortele suunatud tegevuste ja võimaluste piisavust Tartus.

Küsitlusele vastanud lapsevanemate hinnangud näitavad, et erinevate noortele suunatud võimaluste piisavust tajutakse Tartus üsna erinevalt. Kõige positiivsemalt hinnatakse huvitegevuse võimalusi – 68% vastanutest leiab, et neid on piisavalt, samas kui 23% sooviks neid rohkem ning vaid 2% arvab, et neid praktiliselt pole (vt joonis 27). Teiste võimaluste puhul on hinnangud märksa ebakindlamad, mida peegeldab suur „ei oska öelda“ vastuste osakaal. Üle poole vastanutest (56–57%) ei oska hinnata noortekeskuste ja malevate piisavust ning veidi alla poole (42–43%) ei oska hinnata noortelaagrite ja noorteürituste võimalusi. Sisulistest hinnangutest aga ilmneb, et **noorteüritusi, noortelaagreid ja malevaid soovivad vastanud lapsevanemad sagedamini juurde, kui peetakse nende praegust hulka piisavaks. Näiteks arvab 38% vastanud lapsevanematest, et noorteüritusi võiks olla rohkem või neid praktiliselt polegi, samas kui piisavaks peab neid umbes viiendik (21%). Noortelaagrite puhul on vastavad näitajad 34% ja 23% ning malevate puhul 33% ja 9%. Noortekeskuste osas on hinnangud tasakaalustatumad – 22% vastanud vanematest peab nende arvu piisavaks ja sama suur osakaal sooviks neid juurde või leiab, et neid praktiliselt polegi (22%).**

Joonis 27. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%) lapsele mõeldud vaba aja tegevuste piisavuse hinnangute lõikes; N=648.

Ülaltoodud tulemused viitavad, et huvitegevuse võimalused on lapsevanemate hinnangul Tartus üldiselt hästi tagatud, samas kui teiste vaadeldud võimaluste puhul on rohkem neid lapsevanemaid, kelle hinnangul ei ole võimalusi piisavalt, kui neid, kes peavad võimalusi parajaks. Samas on teiste võimaluste – noortelaagrite, noorteürituste ja eriti noortekeskuste ning malevate – puhul märkimisväärne nende lapsevanemate osakaal, kes ei osanud võimaluste piisavust hinnata, mis võib muu hulgas osutada vähesele teadlikkusele või info kättesaadavusele (vt info kättesaadavuse kohta täpsemalt alaptk 2.3.2.).

Nagu eespool välja on toodud, paistavad lapsevanemate hinnangutes eriti silma noorteüritused, mille puhul leiti vaadeldud võimalustest kõige sagedamini, et sobivad võimalused puuduvad või neid võiks rohkem olla. Lapsevanemate hinnanguid täiendavad vanemate noorte vastused küsimusele, kas nende jaoks on Tartus piisavalt sobivaid noorteüritusi. Veidi alla poole vastanud noortest (41%) ei osanud seda hinnata. 5% vastanutest leidis, et üritusi on liiga palju, mistõttu ei jõua kõigil osaleda, ning 29% pidas sobivate noorteürituste hulka piisavaks. 18% leidis samas, et sobivaid üritusi on liiga vähe, ning 7% hinnangul ei ole ühtegi üritust, kust nad sooviksid osa võtta. **See tähendab, et iga neljas küsimusele vastanud noor (25%) tunneb, et talle sobivaid noorteüritusi Tartus napib või pole üldse.**

Lapsevanemate avatud vastused toovad esile konkreetseid näiteid noorteüritustest, millest nende laps puudust tunneb ja mida võiks Tartus rohkem olla. Küsitlusele vastanud vanemad tõid korduvalt välja, et rohkem võiks korraldada erinevaid muusikaüritusi (nt kontserdid, diskod, tantsuüritused, DJ-oskusi arendavad võimalused), spordiüritusi (sh erinevate spordialade proovimiseks, kardisõit, ekstreemsport, koolidevahelised võistlused), teadus- ja tehnikahuvilistele noortele suunatud tegevusi (sh käed-külge tegevused, teaduslaagrid, loodusringid, robotika, IT ja kosmoseteemalised üritused) ning kultuuriüritusi (nt maalimine

ja joonistamine, tänavakunsti näitused, raamatute ettelugemine, teater, muuseumipäevad, keeleõpe, väljasõidud ajaloolistesse paikadesse). Üksikud vastajad tõid esile ka väga erinevaid lapse isiklikest huvidest lähtuvaid soovide (nt videomängude, lego, kokanduse, kalapüügi, riigikaitse, viktoriinide, cosplay või ratsutamisega seotud tegevusi).

„Väga meeldis neile [lastele] Sämi kontsert, mis oli noortekeskuse poolt korraldatud. Selliseid noortepidusid võiks rohkem olla.”
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Lapsevanemate vastustest ilmneb, et sobivate ürituste nappus ei puuduta aga üksnes nende sisu või liiki, vaid ka ürituste korraldust ja ligipääsetavust. Mõned lapsevanemad tõid näiteks välja, et nende lapse jaoks on rahvarohketel üritustel osalemine keeruline ning seetõttu tunnevad nad puudust väiksemates gruppides toimuvatest tegevustest. Mitu lapsevanemat tõi esile eakohaste ürituste vähesuse: ühelt poolt leiti, et napib gümnasistidele suunatud või nende tiheda graafikuga arvestavaid üritusi, teisalt märgiti, et noorematel lastel on vanusepiirangute või vanemate tööaja tõttu keeruline üritustest osa võtta. Paar lapsevanemat tundis sellest tulenevalt ka puudust pereürituste või eapiiranguteta noortepidude järgi. Samuti joonistus mitmest lapsevanema avatud vastusest välja vähene teadlikkus ning soov saada noortele suunatud ürituste kohta rohkem kokku koondatud infot. Lisaks mõjutab ürituste kättesaadavust nende maksumus – mitu lapsevanemat rõhutas oma vastuses vajadust rohkemate tasuta või soodsamate ürituste järele. Seejuures tõi üks vastaja näiteks välja, et isegi kui üritus ise on tasuta, võivad kohapealsete tegevuste või toitlustuse hinnad olla sedavõrd kõrged, et eelistatakse üritusel mitte osaleda.

„Minu arvates Tartus on huvi korral piisavalt tegevust [noortele]. Kindlasti majanduslik pool mängib ka oma rolli, kõike ei saa lubada.”
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Ka vanemate noorte vastused küsimusele, millistest noorte tegevustest või võimalustest on Tartus puudu, kinnitavad, et noored soovivad mitmekesisest vaba aja veetmise võimalusi, mis arvestavad eri vanuses ja huvidega noortega. **Kui osa vastajaid märkis, et ei tunne puudust sellistest võimalustest ning kõik vajalik on Tartus olemas, siis teiste noorte vastustest jäävad kõige enam silma noortele suunatud ürituste, sportimisvõimaluste, laagrite ja malevate ning sobivate avalike vaba aja veetmise kohtade vajadus.** Puuduolevatest üritustest nimetasid küsimusele vastanud noored kõige sagedamini kontserte, pidusid ja festivale (sh muusika- ja filmifestivale, aga nt ka Tartu Tudengipäevade stiilis üritusi, mis ei ole mõeldud ainult üliõpilastele). Vastanud soovisid nii rohkem kontserte üldiselt kui ka just noortele suunatud, tasuta ja vabaõhukontserte ning noorte lemmikartistide esinemisi.

„Kontserdid ja laadad või mingid suvepäevad [on see, millest Tartus puudust tunneb], et kui suvel midagi teha ei ole, saaks linnas mingeid lähedaid tegevusi teha, mitte lihtsalt kuskil kaubanduskeskuses istuda.”

– küsitlusele vastanud noor

Spordi puhul nimetasid vastanud nii üldist vajadust rohkemate sportimisvõimaluste järele kui ka väga konkreetseid rajatise. Vastustes sooviti muu hulgas rohkem võimalusi tegeleda jalgpalli, korvpalli, võrkpalli, sulgpalli, ujumise, ronimise, (rull)uisutamise, rattasõidu ja erinevate motosportialadega, aga näiteks ka e-sportiga. Mainiti ka spordivõistlusi ja vajadust väljakute, sisehallide, ujulate ning (väli)jõusaalide järele. Mitmest vastusest ilmneb seejuures soov vabamalt kasutatavate sportimisvõimaluste järele: näiteks tasuta võimlad, katusega korvpalliväljakud või avalikud trennid ja jooksuklubid. Mõni noor juhtis tähelepanu ka olemasoleva taristu seisukorrale, näiteks skeitparkide või Tartu Ülikooli staadioni korrastamise vajadusele. Olulise läbiva teemana kerkib esile ka hind – eriti vanemate noorte ja tudengite vastustes märgiti, et sportimisvõimalused võivad olla liiga kallid.

Noorte avatud vastustest kerkivad väga selge teemana esile ka malevad ja laagrid. Malevate puhul ei näi murekoht olevat niivõrd nende puudumine kui kohtade ja sihtrühmade piiratus: korduvalt soovisid vastanud noored rohkem malevarühmi ja -kohti ning võimalust osaleda ka neil, kes seni malevasse ei mahu. Eriti selgelt tuli esile soov laiendada malevavõimalusi noorematele (alla 13-aastastele), kuid leidis ka ettepanekuid malevate pakkumiseks tudengitele. Laagreid soovitakse nii üldiselt rohkem kui ka mitmekesisema sisuga: vastanud noored nimetasid näiteks spordi-, teadus-, inseneeria-, filmi-, muusika-, tantsu-, ujumis-, disaini-, keele-, arvutimängude ja kokkamisega seotud laagreid. Paar noort tõi eraldi välja taskukohaste laagrite või ööbimiseta linnalaagrite suuremat vajadust, kusjuures ka mitme lapsevanema avatud vastusest ilmnis (linna)laagritest puuduse tundmine.

„Olen puudust tundnud linnalaagritest koolivaheaegadel, valik võiks olla suurem ja mitmekesisem. Mõnel vaheajal polegi leidnud tegevust lapsele. Infot laagrite kohta on raske leida.”

– küsitlusele vastanud lapsevanem

Omaette läbiva teemana joonistub noorte avatud vastustest välja vajadus kohtade järele, kus saaks lihtsalt olla ja sõpradega aega veeta. Mitmed noored kirjeldasid puudust tasuta ja mugavatest ajaveetmiskohtadest, eriti siseruumides ja talvisel ajal. Seejuures vastandasid nad selliseid kohti kohvikutele ja kaubanduskeskustele: vastanud soovivad ruume, kus viibimine ei eeldaks millegi ostmist. Lisaks soovis osa vastanud noortest rohkem istumiskohti linnaruumis või Emajõe ääres ning paar vastajat tõi esile ka vanematele noortele mõeldud mänguväljakute puuduse.

„Minu arust võiks olla Tartu linnas rohkem kohti, kus saaks lihtsalt veidi olla ja aega veeta, ma mõtlen midagi Kaubamaja Lounge sarnast. Tihti on probleem selle osas kuhu minna, kui ei taha näiteks mingi tegevuse või toidu eest maksta. Selliseid tasuta istumiskohti (just siseruumides), mis oleksid võimalikult kaua lahti, võiks olla rohkem.”
– küsitlusele vastanud noor

Lisaks eeltoodud, vastustes sagedamini kordunud teemadele tõid vastanud noored vähemal määral esile veel mitmesuguseid muid tegevusi ja võimalusi, millest nad Tartus puudust tunnevad. Huvitegevuse ja -hariduse puhul nimetati muu hulgas kunsti ja käsitööd, kirjandust ja raamatuklubisid, teatrit ja näitlemist, muusikat, tantsu, fotograafiat ja filmitegemist, aga ka teaduse ja tehnikaga seotud tegevusi, näiteks robotikat ja programmeerimist. Samuti sooviti rohkem looduse ja matkamisega seotud tegevusi, kokandusvõimalusi, keeleõpet ja -üritusi ning arvutimängudega seotud tegevusi. Mõnes vastuses tõid noored esile ka vajadust sobivate töö- ja suvetöövõimaluste, vabatahtliku tegevuse ning erinevate koolituste ja poliitiliste aruteluvõimaluste järele.

Sarnaselt eelnevalt käsitletud lapsevanemate avatud vastustele tuleb ka noorte vastustest esile erinevatele vanuserühmadele sobivate võimaluste küsimus: nooremad vastanud soovisid näiteks just noorematele mõeldud vanusepiiranguta üritusi ja malevarühmi, samas kui vanemad noored väljendasid oma vastustes tunnet, et neile sobivaid võimalusi on vähem ning puudu on vanematele vanusegruppidele suunatud malevatest või mänguväljakutest, täiskasvanutele mõeldud trennidest jne. Samuti nähtub noorte avatud vastustest asjaolu, et võimaluste tajutud puudujääk võib olla seotud mitte ainult pakkumise, vaid ka võimaluste kättesaadavuse, taskukohasuse ja neist teadlik olemisega. Võimaluste kättesaadavust mõjutavaid tegureid, sealhulgas noorte ja lapsevanemate teadlikkust ning rahalist võimekust, käsitleme põhjalikumalt järgmises alapeatükis (vt alaptk 2.3).

2.3. Vaba aja tegevuste kättesaadavus

Vaba aja tegevustes osalemist mõjutab lisaks noorte huvile ja motivatsioonile see, kuivõrd on neile sobivad võimalused tegelikult kättesaadavad. Kättesaadavus hõlmab seejuures erinevaid tahke, alates tegevuste olemasolust ja nende kohta info leidmisest kuni osalemisega seotud kulude, asukoha ja transpordivõimaluste ning tegevuste toimumisaegade sobivuseni. Samuti sõltub võimaluste kasutamine noorte enda ajalisest ressursist ning sellest, kuidas sobituvad vaba aja tegevused kooli, töö ja muude kohustustega. Järgnevalt vaatleme, kuidas hindavad Tartu noored ja lapsevanemad vaba aja tegevuste kättesaadavuse erinevaid aspekte ning millised tegurid võivad noorte osalemist piirata.

2.3.1. Noorte osalust piiravad tegurid

Noorte põhjuseid erinevates tegevustes mitteosalemiseks käsitlesime tegevuste kaupa eespool (vt alaptk 2.1); siinkohal vaatame neid põhjuseid võrdlevalt, et tuua esile tegevusteülesed mustrid. Kuigi noorte mitteosalemise põhjused erinevad mõnevõrra tegevuste lõikes, korduvad nende seas eelkõige vähene teadlikkus olemasolevatest võimalustest või tegevustest, koolikoormusest tingitud ajapuudus, sobivate või huvipakkuvate võimaluste seni mitte leidmine ning muud koolivälised kohustused (vt tabel 4). Eriti selgelt tõuseb esile vähene teadlikkus, mis oli kuuest vaadeldud tegevusest kolme puhul kõige sagedamini märgitud mitteosalemise põhjus.

Tabel 4. Küsitlusele vastanud vanemate noorte neli peamist põhjust tegevustes mitteosalemiseks

Põhjus	Huvitegevus	Noorte-keskused	Laagrid	Malevad	Noorte-ühendused	Projektid
Pole leidnud sobivaid/huvitavaid variante	1		1	4	4	4
Kooli tõttu pole piisavalt aega	2	2	2	3	2	2
Muud hovid, millega ise tegeleda	3					
Vähene teadlikkus		1	3	2	1	1
Sõbrad ei osale		3				
Muud kohustused	4	4	2	1	3	3

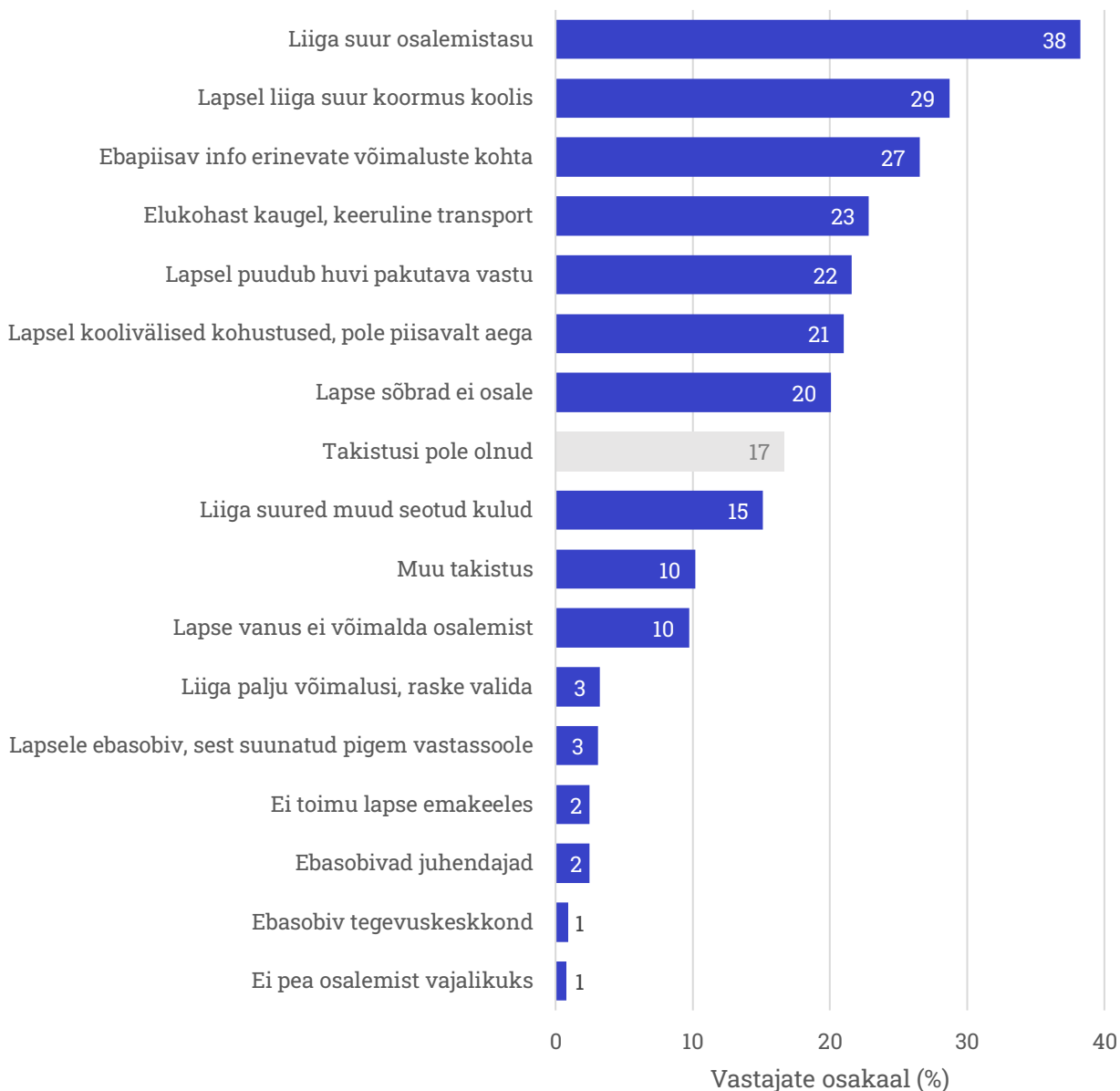
Allikas: uuringu käigus kogutud küsitlusandmed

Kui noorte endi nimetatud mitteosalemise põhjuseid käsitlesime tegevuste kaupa, siis lapsevanematelt küsisime üldisemalt, millised tegurid on nende lapse osalemist Tartu linnas pakutavates organiseeritud vaba aja tegevustes takistanud või raskendanud. Seega ei tähenda lapsevanemate poolt nimetatud tegurid tingimata seda, et laps pole saanud tegevustes üldse osaleda, vaid need võivad olla muutnud osalemise keerulisemaks, piiranud osalemise sagedust või tehtavaid osalusvalikuid. **Valdav osa küsitlusele vastanud lapsevanematest oli**

oma lapse puhul kogenud vähemalt üht organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist raskendavat või takistavat tegurit: vähemalt ühe sellise teguri märkis 83% (n=540) vastanutest, samas kui veidi alla viiendiku (17%, n=108) leidis, et takistusi pole olnud.

Lapsevanemate vastustest nähtub, et **noorte organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist raskendavad tegurid seostuvad eelkõige rahaliste väljaminekute, ajakoormuse ja võimaluste kättesaadavusega**. Kõige sagedamini märkisid lapsevanemad liiga suurt osalemistasu, mida nimetas 38% küsitlusele vastanud vanematest (vt joonis 28). Ligikaudu kolmandik tõi esile lapse liiga suure koormuse koolis ja sellest tuleneva osalemisjaksu puudumise (29%) ning piisava info puudumise erinevate võimaluste kohta (27%). Veidi enam kui viiendik märkis tegevuste liiga kauget asukohta või transpordi korraldamise keerukust (23%), lapse huvipuudust pakutavate tegevuste vastu (22%) ning lapse koolivälistest kohustustest tingitud vähest vaba aega (21%). Lapse sõprade mitteosalemist nimetas takistava tegurina 20% vastanutest. Majanduslike piirangute puhul ei piirdunud lapsevanemate hinnangud ainult osalemistasuga: 15% märkis ka muid osalemiseks vajalikke liiga suuri kulusid.

Iga kümnes vastaja (10%) tõi esile lapse vanusest tulenevaid piiranguid või mõnda muud takistust, nimetades muu hulgas näiteks vabade kohtade puuduse huvipakkuvas tegevuses, tegevuste toimumisaegade ebasobivust (sh kattumist koolitundidega või teiste huvitegevustega), hobikorras tegelemise võimaluste asemel liigset fookust võistlemisel, lapse erivajadusest tulenevaid eripärasid ja juhendajate puudulikku võimekust suurema toevajadusega lastega tegeleda, varasemaid kiusamiskogemusi või lapsele ebameeldivaid seltskondi tegevustes. Ülejäänud nimekirjas olevaid takistusi nimetasid lapsevanemad märksa harvem.

Joonis 28. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%), kes märkisid vastava lapse osalemist organiseeritud vaba aja tegevustes takistanud või raskendanud teguri; N=648.

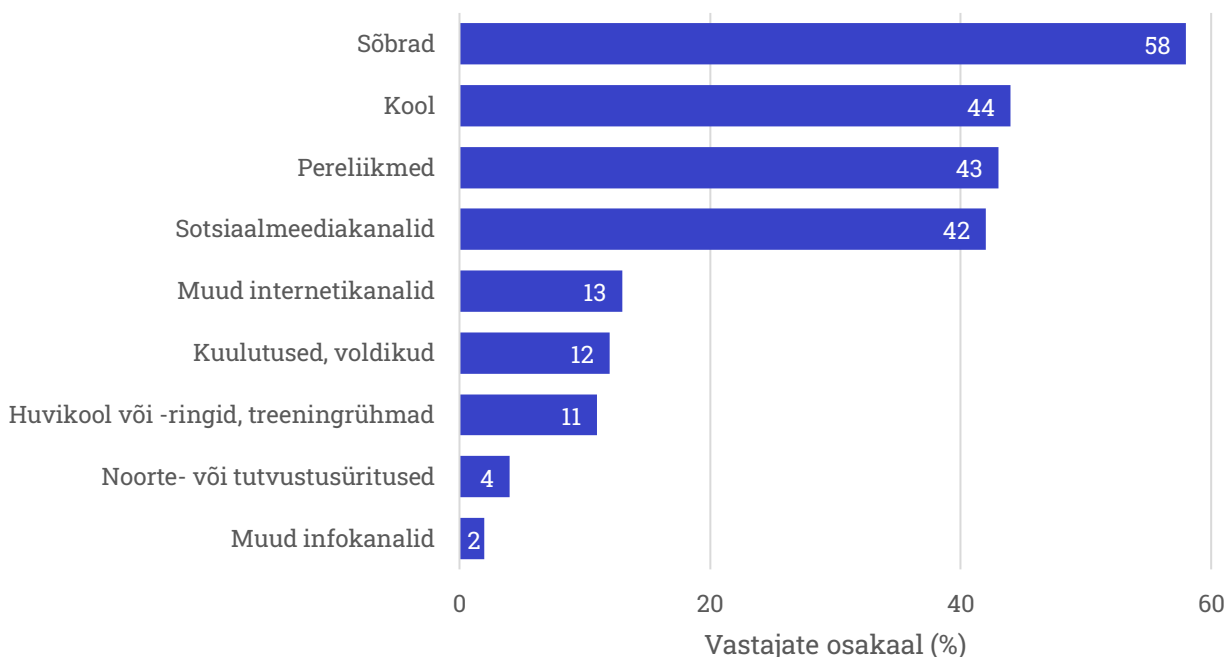
Kuigi lapse osalemist vaba aja tegevustes võib korraka raskendada mitu erinevat tegurit, palusime vähemalt ühe takistuse märkinud lapsevanematel välja tuua ka neist peamine. **Peamise takistusena eristus kõige selgemalt liiga suur osalemistasu, mille nimetas 23% takistusi indikeerinud lapsevanematest.** Ülejäänud peamised takistused jagunesid ühtlasemalt. Lapse liiga suurt koolikoormust nimetas peamise piiranguga 13%, koolivälistest kohustustest tingitud vähest vaba aega 12% ning ebapiisavat infot erinevate võimaluste kohta 11% vastanutest. Lapse huvipuudust pakutavate tegevuste vastu pidas peamiseks takistuseks 10%, mõnda muud nimekirjast puuduvat takistust 9%, lapse sõprade mitteosalemist 8% ning tegevuste kaugust või transpordi korraldamise keerukust 7% vastanud lapsevanematest.

Kokkuvõttes osutavad seega nii lapsevanemate kui ka noorte vastused, et vaba aja tegevustes osalemise võimalusi kujundavad muu hulgas see, kas noortel ja lapsevanematel on piisavalt

infot olemasolevate võimaluste kohta, kas perel on nende kasutamiseks vajalikud rahalised võimalused ning kas noorel jätkub kooli ja muude kohustuste kõrval tegevustes osalemiseks aega. Neid kolme kättesaadavuse mõõdet – teadlikkust ja info piisavust, rahalist võimekust ning ajalist ressurssi – käsitleme järgmistes alapeatükkides lähemalt.

2.3.2. Infokanalid ja info piisavus noortele mõeldud võimaluste kohta

Vaba aja tegevustes osalemise eelduseks on teadlikkus olemasolevatest võimalustest ja info kättesaadavus. **Noortele mõeldud tegevuste ja võimaluste kohta Tartu linnas saavad noored infot kõige sagedamini oma sõpradelt**, keda nimetas infoallikana üle poole (58%) küsitlusele vastanud vanematest noortest (vt joonis 29). **Olulisel kohal olid ka kool (44%), pereliikmed (43%) ja sotsiaalmeediakanalid (42%)**. Kooli kaudu info saamine võib seejuures hõlmata nii kooli e-kanalites, näiteks Stuudiumis, jagatavat infot kui ka klassikaaslaste, õpetajate, huvijuhtide ja teiste koolitöötajate vahendatud teavet. Sotsiaalmeedia kaudu võib info noorteni jõuda omakorda nii erinevate organisatsioonide ja asutuste kanalitest kui ka noorte enda suhtlusvõrgustike kaudu. Seega viitavad tulemused, et noorte jaoks on olulised nii vahetult teiste inimeste vahendatud info kui ka infokanalid, mida nad oma igapäevaelus regulaarselt kasutavad. Teisi infokanaleid tunduvad noored kasutavat märksa harvem: muud internetikanalid (nt linna koduleht, noorteportaalid, blogid jm) olid tavaliseks infoallikaks 13%, kuulutused ja voldikud 12% ning huvikoolid, huviringid või treeningrühmad 11% küsitlusele vastanud vanematest noortest. Noorte- või tutvustusüritustelt sai infot 4% vastanutest ning vaid 2% märkis mõnda muud infokanalit (sh nt tehisintellekt, reklaamid ja töömaleva rühmajuhid).

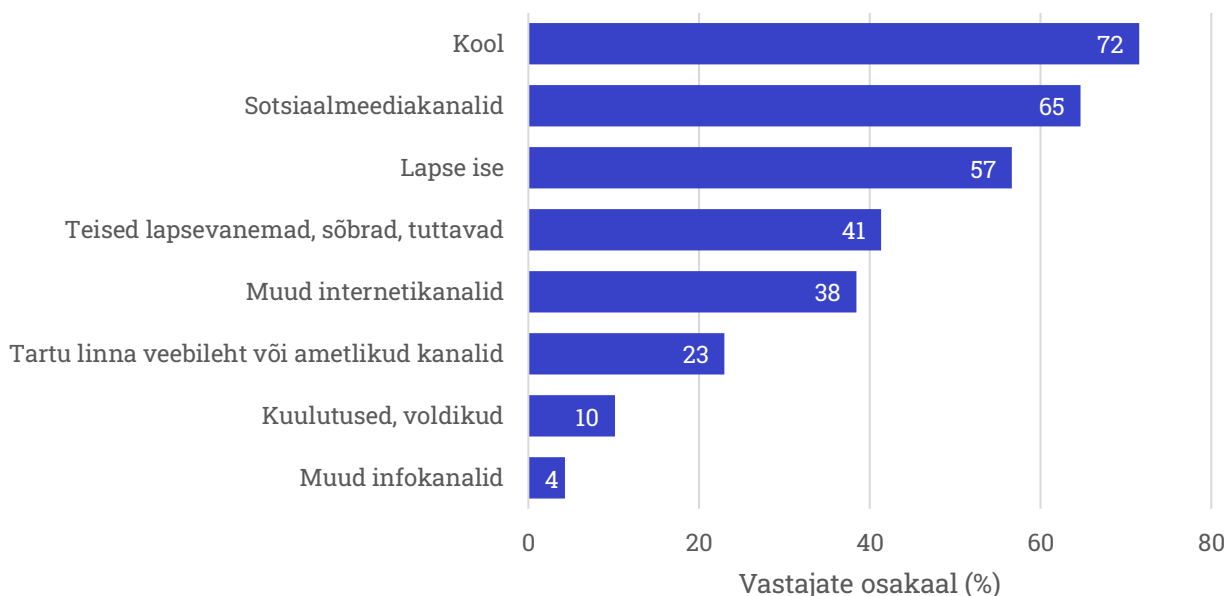
Joonis 29. Küsitlusele vastanud vanemate noorte osakaal (%), kes märkisid vastava infokanali allikana, kust nad saavad tavaliselt infot noortele mõeldud vaba aja tegevuste kohta; n=1943.

Kui vaadata, mitu infokanalit noored korraga märkisid, siis ilmneb, et valdav osa küsitlusele vastanud vanematest noortest saab noortele mõeldud tegevuste ja võimaluste kohta infot tavaliselt mitmest allikast paralleelselt. Ühe infokanali märkis üle neljandiku (27%) vastanutest, samas kui umbes viiendik märkis kaks (21%), kolm (20%) ja neli või enam erinevat kanalit (21%), mille kaudu nad tavaliselt infot saavad. Kokku märkis seega vähemalt kaks erinevat infokanalit üle poole (62%) vastanutest.

Kuigi suurem osa (89%) küsitlusele vastanud vanematest noortest märkis vähemalt ühe kanali, kust nad tavaliselt noortele mõeldud tegevuste ja võimaluste kohta infot saavad, indikeeris 11% vastanutest, et nad ei saa sellist infot kuskilt. Seega jääb ligikaudu kümnendik küsitlusele vastanud vanematest noortest enda hinnangul noortele suunatud võimaluste kohta levivast infost kõrvale. Küsitlusele vastanud lapsevanemate seas oli neid, kes polnud infot saanud, märksa vähem kui vanemate noorte seas – vaid 2% vastanutest. Mõlema rühma puhul võib infost kõrvale jäämise võimalikuks seletuseks olla ühelt poolt teabe keeruline kättesaadavus või puudulikkus, kuid teiselt poolt ka nende lapsevanemate ja noorte väiksem huvi ning aktiivsus sellise info otsimisel.

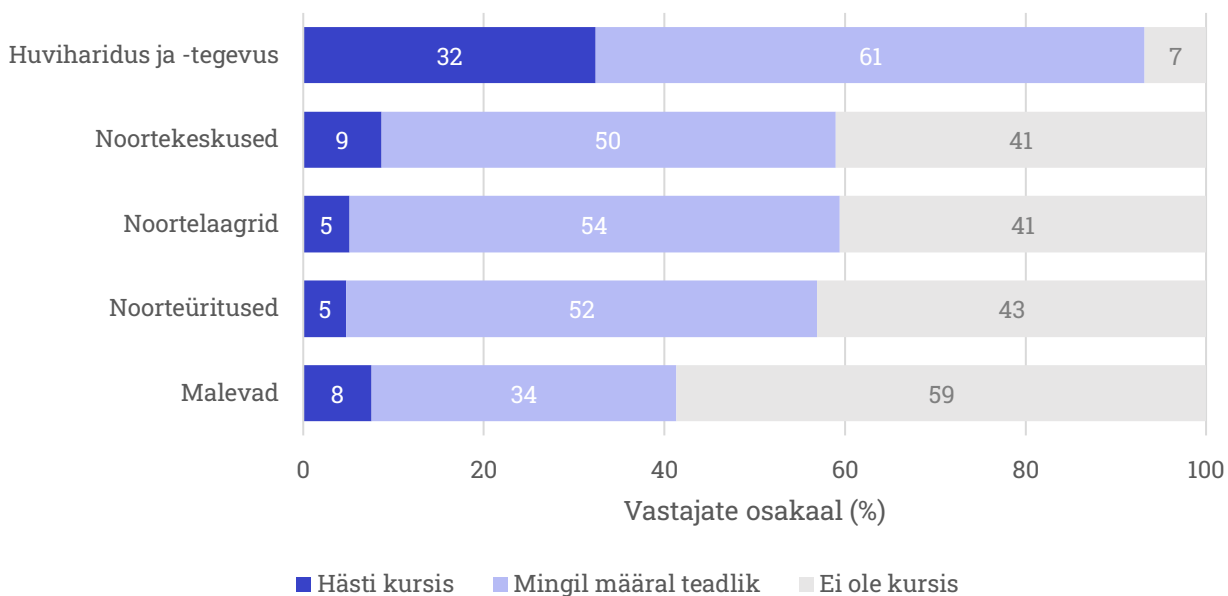
„Ei ole tegelikult [infot] otsinudki, sest lapsel on piisavalt huvitavaid, harivaid ja liikuvust võimaldavaid tegevusi.“
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Valdav osa (98%) küsitlusele vastanud lapsevanematest oli saanud viimase 12 kuu jooksul vähemalt ühe infokanali kaudu infot lapsele mõeldud vaba aja tegevuste kohta Tartu linnas. Kõige sagedamini jõudis info lapsevanemateni kooli kaudu, mida märkis 72% küsitlusele vastanutest (vt joonis 30). Peaaegu sama olulised olid sotsiaalmeediakanalid, kust oli infot saanud 65% küsitlusele vastanud lapsevanematest. Olulise infoallikana tõusis esile ka laps ise: oma lapse kaudu oli vaba aja tegevuste kohta infot saanud 57% vastanutest. Teistelt lapsevanematelt, sõpradelt või tuttavatelt oli infot saanud 41%, muudest internetikanalitest 38% ning Tartu linna veebilehelt või ametlikest kanalitest 23% vastanutest, samas kui kuulutuste ja voldikute kaudu oli infot saanud 10%. Muid infoallikaid nimetas 4% vastanutest, tuues muu hulgas välja mitmeid kogukondlikke ja isiklikke infoallikaid – trennereid, lapsevanemate meililiste (sh korduvalt mainiti Tartu linna ja lähiümbruse valdade lapsevanemate infolisti, mida haldab Lelula perekeskus), peresid koondavaid kogukondi, kirikuid ja ajalehti.

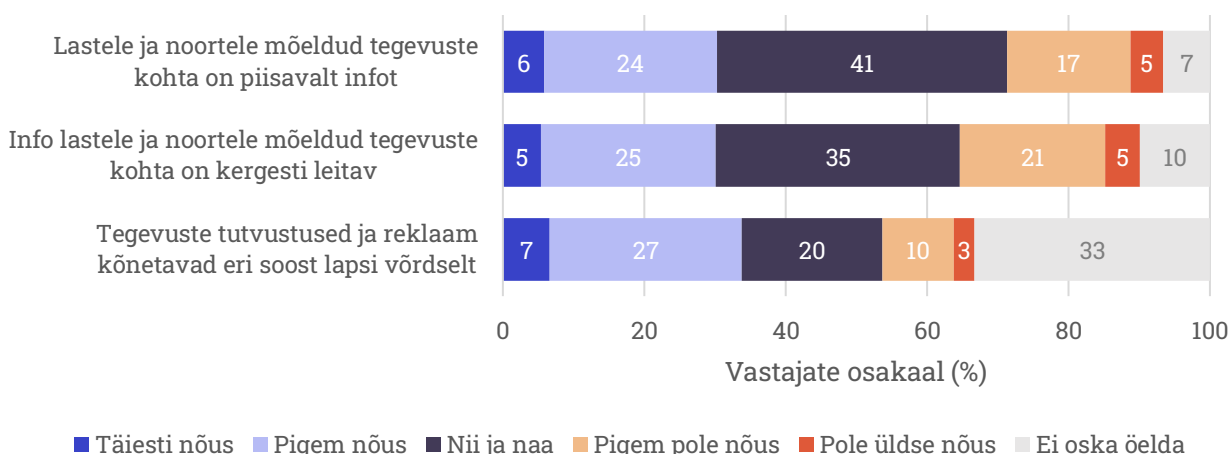
Joonis 30. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%), kes märkisid vastava infokanali allikana, kust nad olid viimase 12 kuu jooksul saanud infot lapsele mõeldud vaba aja tegevuste kohta; n=648.

Kuigi valdav osa küsitlusele vastanud lapsevanematest oli viimase aasta jooksul saanud infot lapsele mõeldud vaba aja tegevuste kohta, näitavad küsitlustulemused, et **lapsevanemate teadlikkus Tartu linna noorte vaba aja veetmise võimalustest erineb tegevuste lõikes märkimisväärselt**. Kõige paremini ollakse kursis huvihariduse ja -tegevuse võimalustega – 32% vastanutest hindab oma kursisolekut heaks ning veel 61% teab neist võimalustest vähemalt mingil määral (vt joonis 31). Seega on kokku 93% vastanud lapsevanematest huvihariduse võimalustega vähemalt osaliselt kursis, mis viitab nende teenuste heale nähtavusele ja kättesaadavale teabele. Teiste vaba aja veetmise võimaluste puhul on lapsevanemate teadlikkus oluliselt piiratum. Noortekeskuste, noortelaagrite ja noorteürituste kohta teab vähemalt mingil määral veidi üle poole vastanutest (50–54%), kuid hästi kursis on vaid 5–9%. Samal ajal ei ole veidi alla poole (41–43%) vastanud lapsevanematest nende võimalustega enda hinnangul üldse kursis. Kõige nõrgem on lapsevanemate teadlikkus malevatest – vaid 8% vastanutest tunneb neid hästi ja 34% mingil määral, samas kui koguni 59% ei ole malevate võimalustega kursis. Seega näitavad tulemused, et info jõudmine lapsevanemateni ei tähenda tingimata ühtlast kursisolekut erinevate noortele pakutavate osalusvormidega.

Joonis 31. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%) erinevate noorte vaba aja veetmise võimalustest teadlikkuse lõikes; N=648.

Lapsevanemate hinnangud lastele mõeldud tegevuste kohta jagatava info piisavusele ja kättesaadavusele olid võrdlemisi kõhklevad. Sellega, et tegevuste kohta on piisavalt infot, nõustus täielikult või pigem 30% vastanutest, samas kui 22% ei olnud selle väitega pigem või üldse nõus (vt joonis 32). Kõige suurem osa lapsevanematest (41%) jäi oma hinnangus vahepealsele seisukohale. Sarnane pilt ilmnas info leitavuse puhul: 30% nõustus, et info on kergesti leitav, 26% ei nõustunud ning 35% vastas „nii ja naa“. Seega ei viita tulemused küll sellele, et valdav osa lapsevanematest peaks infot selgelt ebapiisavaks või raskesti leitavaks, kuid samas hindab vaid ligikaudu kolmandik seda üheselt piisavaks ja lihtsasti kättesaadavaks.

Joonis 32. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%) lastele mõeldud tegevuste kohta jagatavat infot puudutavate väidetega nõustumise lõikes; N=648.

Ka lapsevanemate avatud vastustes peegeldus mitme vastaja soov selgema, paremini koondatud ja õigeaegselt edastatud info järele. Kuigi vastustes nimetati mitmeid olemasolevaid infokanaleid ja -keskkondi, sh Tartu haridusteenuste haldamise süsteemi

Arno-t ja Tartu Kultuuriakent, osutavad mitme lapsevanema kommentaarid sellele, et info on vanemate jaoks pigem hajutatud eri allikate vahel ning puudust tuntakse eri tüüpi võimalusi koondavast ülevaatest, nagu ilmestab järgmine kommentaar noorteürituste kohta:

„Võib-olla on üritusi piisavalt, aga nende kohta teada saamine on väga keeruline, sest ei ole sellist ühtset head ja usaldusväärset kohta, mis võimaldaks üritusi ka vanusegrupi või huvide järgi selekteerida.”
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Uurisime lapsevanematelt ka seda, kas noortele mõeldud vaba aja tegevuste reklaamid ja tutvustused tunduvad kõnetavat eri soost lapsi võrdselt. Eespool käsitletud huvitegevuses osalemise tulemused näitasid, et poiste ja tüdrukute harrastatavates valdkondades esineb selgeid erinevusi, mis on kõige suuremad spordis, tantsus ja näitekunstis ning kunsti, käsitöö ja disaini valdkonnas (vt alaptk 2.1.1.). Soolised stereotüübid näivad mõjutavat noorte vaba aja tegevuste valikut ka laiemalt: **pea viiendik küsitlusele vastanud noortest (17%, n=406) märkis, et on jätnud mõne vaba aja tegevuse proovimata või pooleli, kuna tajus seda pigem teisele soole sobiva tegevusena.** Üle poole vastanutest (54%) ei olnud sellist olukorda kogenud, samas kui ligi kolmandik (29%) ei osanud sellele hinnangut anda. See viitab, et kuigi tegevuste sooline kuvand ei ole enamiku noorte jaoks osalemist piiranud, võib see siiski olla arvestatava osa noorte jaoks tegevuste valikut teadlikult või alateadlikult mõjutav tegur. Selle taustal on oluline küsimus, kuivõrd kõnetab noortele suunatud info ja tegevuste tutvustus eri soost noori võrdselt. Küsitlusele vastanud lapsevanematel oli seda aga keeruline hinnata: kolmandik (33%) ei osanud öelda, kas tegevuste tutvustused ja reklaam kõnetavad eri soost lapsi võrdselt (vt joonis 32). Umbes sama suur osa vastanutest (34%) nõustus täielikult või pigem väitega, et eri soost lapsi kõnetatakse reklaamiga võrdselt, 20% jäi oma hinnangus vahepealsele seisukohale ning 13% ei nõustunud selle väitega.

Tulemusi tervikuna vaadates ei saa küsitluse põhjal kindlaks teha, millest poiste ja tüdrukute erinevad huvitegevuse valikud tulenevad – kuivõrd peegeldavad need noorte endi huve ja varasemaid kogemusi ning kuivõrd mõjutavad neid eakaaslaste ja pere ootused, tegevuste korraldus või nende sooline kuvand. Küll aga osutab 17% noorte vastus sellele, et tegevuse tajumine „teisele soole sobivana“ võib osalemist päriselt piirata. Seetõttu ei ole küsimus üksnes poiste ja tüdrukute erinevates eelistustes, vaid ka selles, kas noored tajuvad olemasolevaid vaba aja veetmise võimalusi enda jaoks avatuna.

2.3.3. Majanduslik võimekus ja rahalised takistused

Nagu selgus eespool, mõjutab noorte vaba aja tegevustes osalemise võimalusi noore või tema perekonna majanduslik võimekus. Tegevustega võivad kaasneda osalustasud, kuid ka muud kaudsed kulutused, näiteks varustuse, transpordi või tegevusega seotud väljasõitude eest tasumine. Küsitlusele vastanud lapsevanemate ja noorte avatud vastustes ilmnes korduvalt,

et tegevuste taskukohasus on oluline osalemise eeldus (vt alaptk 2.2.3.). Ka osalemist piiravate tegurite all märkisid küsitlusele vastanud lapsevanemad kõige sagedamini just liiga suurt osalemistasu (38% vastanud vanematest, sh 23% valis selle ka peamiseks takistuseks) ning sellele lisaks indikeeris veel 15% vastanutest, et muud osalemiseks vajalikud kulutused on liiga suured (vt alaptk 2.3.1.). Samuti ilmnemiseid rahalised piirangud vanemate noorte endi vastustes tegevustes mitteosalemise põhjuste kohta: näiteks märkis 20% huvihariduses ja huvitegevuses mitteosalenud vastanutest ühe põhjusena selle liiga kõrget maksumust ning laagrite puhul tõi sama põhjuse välja 13% mitteosalenutest (vt alaptk 2.1). Järelikult on tegevuste olemasolu, sobivuse ja nendest teadlikkuse kõrval oluline küsimus ka nende rahaline kättesaadavus.

Küsitlusele vastanud vanemate noorte hinnangud näitavad, et rahaline olukord mõjutab nende võimalusi osaleda Tartus noortele mõeldud tegevustes erineval määral. **Veidi üle kolmandiku (36%) vastanutest leidis, et nende enda või nende perekonna rahaline olukord võimaldab neil tegevustes osaleda ilma piiranguteta.** Kolmandiku (33%) vastanute hinnangul võimaldab rahaline olukord neil vaba aja tegevustes osaleda mõningate piirangutega, 9% hinnangul suurte piirangutega ning 3% märkis, et rahaline olukord ei võimalda neil üldse vaba aja tegevustes osaleda. **Seega märkis kokku veidi alla poole (45%) kõigist küsitlusele vastanud vanematest noortest, et nende enda või nende pere rahaline olukord piirab osalemist noortele mõeldud vaba aja tegevustes vähemalt mingil määral.** Umbes viiendik (19%) vastanud noortest ei osanud või ei soovinud rahalise olukorra mõju hinnata.

„Ma käiksin [mõnes noortelaagris], aga mu perel pole piisavalt raha, et laagri eest maksta.“

– küsitlusele vastanud noor

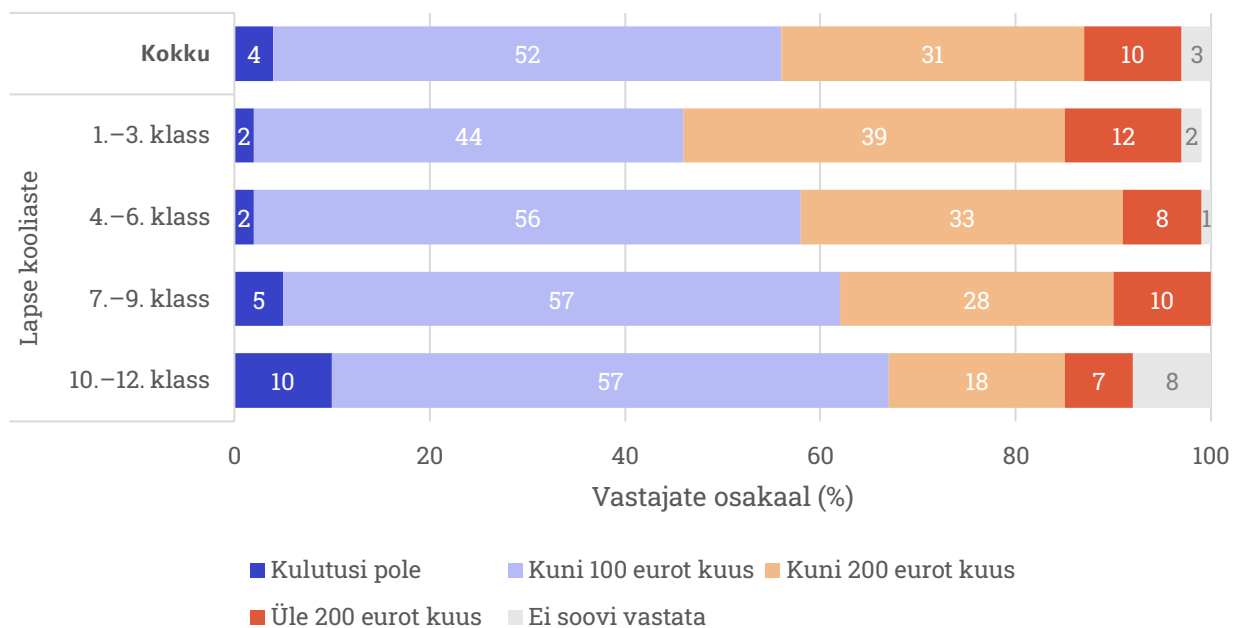
Noorte endi hinnangutes paistab rahaliste piirangute mõju seega küllaltki tugevalt: vähemalt mõningaid piiranguid tunnetab ligi pool vastanutest. Lapsevanemate hinnangud annavad pere majanduslikust võimekusest mõnevõrra positiivsema pildi, kuigi ka küsitlusele vastanud vanemate seas on arvestatav hulk neid, kes tunnevad laste vaba aja tegevustega seoses rahalist survet. **Enam kui pooled vastanud lapsevanematest (54%) hindasid, et nende jaoks on laste vaba aja tegevustega seotud kulutused jõukohased,** ning ligi kümnendik (9%) vanematest märkis, et nende pere majanduslik olukord võimaldaks vajadusel laste vaba aja tegevustele kulutada isegi rohkem. **Samas leidis ligi kolmandik vastanud vanematest (31%), et kulutused on liiga suured** ning majanduslikel põhjustel ei ole olnud võimalik laste vaba aja tegevustesse piisavalt panustada. Rahalise surve tunnetamine erineb seejuures ootuspäraselt mõnevõrra sõltuvalt pere suurusest: kui ühe lapsega küsitlusele vastanud vanematest hindas lapse vaba aja tegevustega seotud kulutusi liiga suureks 30% ja kahe lapsega vastanutest 25%, siis kolme lapsega vastajate seas oli vastav osakaal 37% ning nelja või enama lapsega vanemate seas 46%.

„Laps tahaks minna tantsutrenni [...] või iluvõimlemisse, aga osalemistasud on väga kallid ja üksikvanemana kahjuks ei saa last sinna trenni panna.“
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Eelmise Tartu noorte vaba aja uuringu tulemused olid mõnevõrra teistsugused: toona hindas laste vaba aja tegevustega seotud kulutusi enam-vähem jõukohaseks 62% lapsevanematest, samal ajal kui 25% märkis, et majanduslikel põhjustel ei olnud võimalik tegevustesse piisavalt panustada, ning 13% oleks sobivate tegevusvõimaluste olemasolul võinud kulutada rohkem (Eesti Uuringukeskus, 2020). Neid tulemusi tuleb siiski võrrelda ettevaatlikult, kuna uuringute lapsevanemate sihtrühmad olid erinevad: eelmises uuringus osalesid 3.–6. klassi õpilaste vanemad, käesolevas uuringus aga 1.–12. klassi õpilaste vanemad. Seetõttu ei saa erinevusi käsitleda otsese muutusena ajas, ehkki tulemused võivad viidata lapsevanemate tunnetatud rahalise koormuse mõningasele suurenemisele.

Majanduslike takistuste mõju ei pruugi piirduda ka üksnes selle noore või perega, kelle jaoks tegevusega seotud kulud on liiga suured. Nagu selgus eespool (vt alaptk 2.1), on mitme tegevusliigi puhul sõpradega koos osalemine noorte jaoks oluline osalemismotiiv, mistõttu võib sõprade majanduslikel põhjustel tegevustest kõrvale jäämine mõjutada ka teiste noorte osalemisvalikuid. Üks lapsevanem kirjeldas oma vastuses näiteks olukorda, kus laps loobus malevast, kuna tema sõpradel ei olnud võimalik osalustasu maksta ning üksi ei julgenud laps oma suurema toevajaduse tõttu osaleda.

Uurisime lapsevanematelt täiendavalt, kui suured on nende keskmised igakuised kulutused lapse vaba aja tegevuste peale. **Umbes pooled küsitlusele vastanud vanematest (52%) märkisid, et nad kulutavad ühe lapse vaba aja tegevuste peale kuus kokku kuni 100 eurot** (sh kuni 50 eurot kuus 15% ning 51–100 eurot kuus 37% vastanutest) (vt joonis 33). Kuni 200 eurot kuus kulub ühe lapse tegevuste peale kokku 30%-l vastanutest (sh 101–150 eurot kuus 19% ning 151–200 eurot kuus 11%). Iga kümnes küsitlusele vastanud lapsevanem kulutab ühe lapse vaba aja tegevuste peale üle 200 euro kuus (10%). Vaid 4% vastanud vanematest märkis, et neil puuduvad igakuiseid lapse vaba aja tegevustega seotud väljaminekud. **Lapse kooliastme lõikes ilmnevad igakuiste kulutuste jaotuses mõned erinevused.** Ühe lapse huvitegevuse peale kulutas kuni 100 eurot 1.–3. klassi laste vanematest 44%, samas kui 4.–6. klassi lastevanemate puhul oli vastav osakaal 56% ning 7.–9. ja 10.–12. klassi lastevanemate puhul 57%. Seevastu 101–200 euro suurused kulutused olid kõige sagedasemad küsitlusele vastanud 1.–3. klassi laste vanemate puhul (39%) ning vähenesid lapse kooliastme kasvades, olles 10.–12. klassi lastevanemate puhul 18%. Seega ilmneb kooliastmete võrdluses, et suuremad igakuised kulutused lapse vaba aja tegevustele on mõnevõrra sagedasemad nooremate koolilaste puhul. See on kooskõlas ka eespool käsitletud vanuselise mustriga, mille kohaselt on nooremate noorte seas osalemine huvihariduses ja -tegevuses ning ka noortekeskuste tegevuses sagedasem, samas kui vanuse kasvades osalus väheneb ning koos sellega tõenäoliselt ka regulaarsete vaba aja tegevustega seotud kulutuste maht.

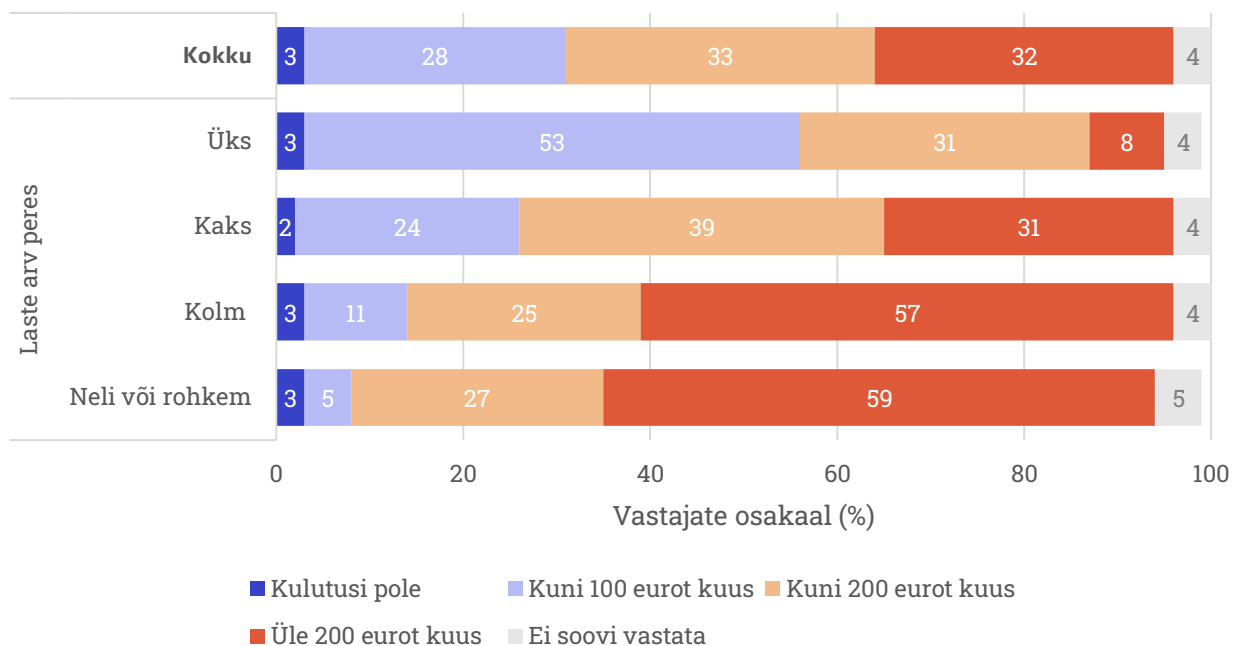

Joonis 33. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%) lapse peale tehtavate igakuiste vaba aja tegevuste kulutuste lõikes. Märkus: kokku N=648, taustatunnuse kategooriate lõikes vastajate arvud on esitatud eespool tabelis 2.

Mitme lapse peale tehtavad igakuised kogukulutused on peredes ootuspäraselt suuremad.

Kui vaadata perede keskmisi kulutusi ühes kuus kõigi oma laste vaba aja tegevuste peale kokku, siis nähtub, et ligi kolmandik (32%) küsitlusele vastanud lapsevanematest kulutas neile üle 200 euro (vt joonis 34). Ligikaudu sama suur osa (33% vastanutest) kulutas oma laste vaba aja tegevustele 101–200 eurot kuus ning 28% kuni 100 eurot kuus. Kulutuste puudumist märkis 3% vastajatest. **Laste arvu lõikes ilmnevad lapsevanemate märgitud kogukulutustes selged erinevused – mida rohkem on peres lapsi, seda suuremad on üldjuhul ka kogukulutused nende vaba aja tegevustele.** Kui ühe lapsega vastajatest kulutas üle 200 euro kuus vaid 8%, siis kahe lapsega vastajate seas oli selliseid juba 31% ning kolme lapsega ja nelja või enama lapsega vastajate seas üle poole (vastavalt 57% ja 59%). Vastupidine muster ilmneb kuni 100-euroste kogukulutuste puhul: ühe lapsega vastajatest jäi sellesse vahemikku 53%, kahe lapsega vastajatest 24%, kolme lapsega vastajatest 11% ning nelja või enama lapsega vastajatest vaid 5%. Seega näitavad tulemused selgelt, et laste arvu suurenedes kasvab nende perede osakaal, kelle igakuised kogukulutused laste vaba aja tegevustele ületavad 200 eurot.

„Probleemne koht on see, et Tartu linna muusikakoolis on osalustasud tõusnud igal aastal ja see teeb pere olukorra järjest keerulisemaks. Kool kestab seitse aastat ja iga-aastane hinnatõus teeb lõpuks väga suure hinnalisa. Eriti kui peres käib muusikakoolis kolm last.“
– küsitlusele vastanud lapsevanem

Joonis 34. Küsitlusele vastanud lapsevanemate osakaal (%) kõigi laste peale kokku tehtavate igakuiste vaba aja tegevuste kulutuste lõikes. Märkus: kokku vastajaid $N=648$, taustatunnuse kategooriate lõikes vastajate arvud on esitatud eespool tabelis 2.

Kokkuvõttes osutavad ülaltoodud suurusjärgud, et laste vaba aja tegevustes osalemine moodustab valdava osa Tartu perede jaoks arvestatava püsikulu, eriti juhul, kui tegevustes osaleb mitu last. Igakuiste kulutuste suurus üksi ei näita aga, kuivõrd on peredel rahalist puhvrit tulla toime noortevaldkonna teenuste võimaliku kallinemisega. Seetõttu uurisime lapsevanematelt, kuidas mõjutaks vaba aja tegevustega seotud kulude suurenemine nende pere võimalusi laste osalemist jätkata. **Tulemused viitavad, et laste vaba aja tegevustega seotud kulutuste kasvu korral peaks enamik Tartu peredest tegema kompromisse kas mõnest tegevusest loobumise või selles osalemise vähendamise näol või teiste pere väljaminekute kärpimisega.** Kõige sagedamini leidsid küsitlusele vastanud vanemad, et kulude kasv viiks mõnest vaba aja tegevusest loobumiseni või selle vähendamiseni – nii vastas 38% lapsevanematest. Veel umbes kolmandik (34%) märkis, et nad leiaks küll vajalikud rahalised vahendid, kuid seda muude tegevuste arvelt. **Ligikaudu viiendik vastajatest (21%) hindas, et nende perel on väljaminekute suurenemise katmiseks vajalik finantsvõimekus olemas.** 5% küsitlusele vastanud vanematest ei soovinud sellele küsimusele vastata ning 2% valis muu vastusevariandi, tuues oma selgitustes ühelt poolt esile valmisolekut säilitada lapse osalemine vaba aja tegevustes muude pere kulutuste arvelt (nt toit, ostlemine) ning teisalt märkisid, et kulude kasvu mõju perele sõltuks eelkõige selle ulatusest. Üks vastaja tõi näiteks ka välja, et seni on kulude katmisel olnud abiks huviklubi poolt organiseeritud sponsorid.

2.3.4. Noorte ajaline ressurss ja tegevuste aeg-ruumiline kättesaadavus

Eelnev analüüs näitas, et üheks oluliseks vaba aja tegevuste kättesaadavuse mõõtmeks on ka noorte ajaline ressurss. Küsitlusele vastanud lapsevanemate poolt välja toodud osalemistakistuste hulka kuulus muu hulgas lapse liiga suur koolikoormus, mida märkis 29% vastanud lapsevanematest, ning lapse koolivälistest kohustustest tingitud vähene vaba aeg, mida märkis 21% vastanutest (vt alaptk 2.3.1.). Peamise piiranguna tõi neid tegureid välja vastavalt 13% ja 12% takistusi kogenud lapsevanematest, st iga neljas osalemistakistusi märkinud lapsevanem (25%) indikeeris peamise takistusena just lapse ajalise ressursiga seotud tegureid. Ka vanemate noorte endi vastused kinnitavad ajalise ressursi piiratust: vaadeldavas tegevuses mitteosalenud vanemate noorte seas märkis koolist tingitud ajapuudust ühe mitteosalemise põhjusena olenevalt tegevusest 27–40% vastanutest, samal ajal kui muude kohustuste täitmist, mis ei võimalda tegevustes osaleda, indikeeris 27–30% mitteosalenutest (vt alaptk 2.1). Nii lapsevanemate kui ka noorte vastused osutavad seega, et kooli ja muude kohustuste (nt juba harrastatava huvitegevuse, töötamise, pereliikmete aitamise vm) kõrval ei pruugi noortel jääda (täiendavates) vaba aja tegevustes osalemiseks piisavalt aega.

Küsitlustulemused kinnitavad, koolitööde ajakulu on olnud paljude küsitlusele vastanud koolis käivate vanemate noorte (n=1911) jaoks vaba aja tegevustes osalemist piirav tegur. Veidi üle viiendiku vastanutest märkis, et huviring, trenn, noortekeskus või muu vaba aja tegevus on koolitööde tõttu jäänud sageli või väga sageli vahele (22%, sh 14% sageli ja 8% väga sageli). Veel 26% vastanutest koges seda mõnikord. **Seega oli ligi pool (48%) küsitlusele vastanud koolis käivatest vanematest noortest pidanud vähemalt mõnikord koolitööde tõttu mõnest vaba aja tegevusest kõrvale jääma.** Harva koges seda 26% vastanutest ning sama suur osa (26%) mitte kunagi.

Koolitööde kõrval kujundab noorte võimalusi erinevates organiseeritud vaba aja tegevustes osaleda ka see, millele kulub nende ülejäänud vaba aeg. **Palusime küsitlusele vastanud noortel märkida kuni kolm tegevust, millele neil tavaliselt nädalas kõige rohkem aega kulub. Noorte vastustest tõusevad kõige enam esile huvihariduses ja -tegevuses osalemine, kodus puhkamine ja sõpradega koos olemine.** Ligi pooled vastanutest märkisid nädalas enim aega võtvate tegevuste seas huvikoolis, huviringis või trennis käimise (48%) ning kodus puhkamise või niisama olemise (46%). Sõpradega koos olemise tõi esile 42%, mängude mängimise (nt arvutis, telefonis, konsoolil) 31% ning internetis või sotsiaalmeedias surfamise 26% küsitlusele vastanud noortest. Iga viies vastaja (20%) märkis ühe enim aega võtva tegevusena kodused toimetused (nt koristamine, söögitegemine). Mõne muu, nimekirjast puuduva tegevuse tõi esile 11% vastanutest, sh nimetasid vanemad noored avatud vastustes näiteks iseseisvalt hobidega tegelemist (kunst, muusika, kokandus jm), jõusaalis käimist, oma vendade-õdede hoidmist või perega koos olemist, ehitustöödega tegelemist ning naabritega aja veetmist. Vanematele noortele pakuti täiendava vastusevariandina ka töötamist või raha

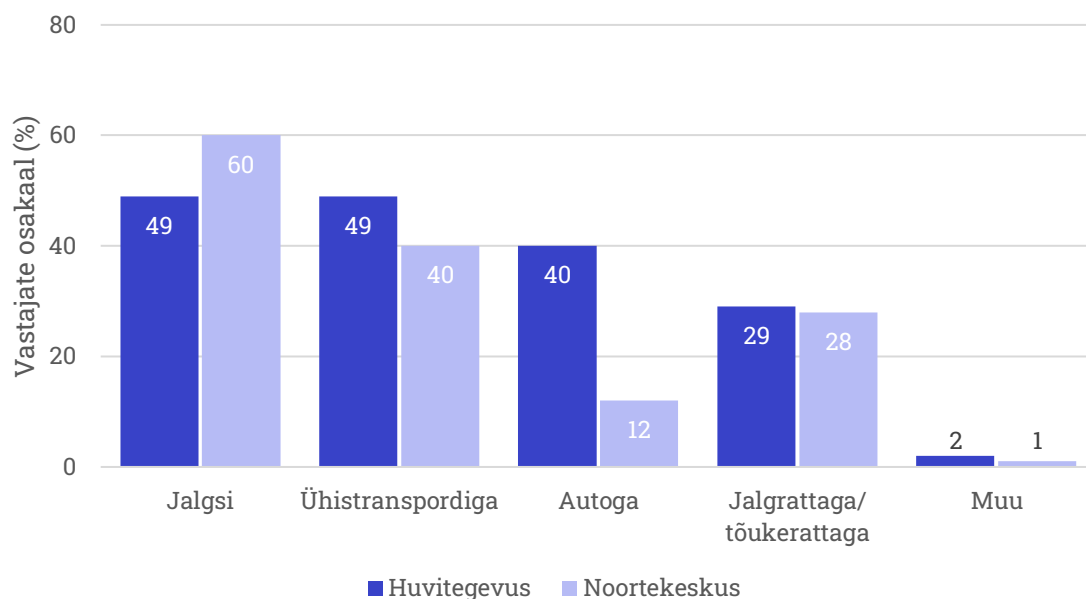
teenimist, mille märkis ühe nädalas enim aega võtva tegevusena 9% vanematest noortest. Avalikes kohtades, näiteks kinos, kaubanduskeskuses või pargis viibimise nimetas nädalas enim aega võtvate tegevuste seas 8% küsitlusele vastanud noortest.

„Kool (peale kodutööde ka kõik sealsed lisategevused/üritused ja ettevalmistus kooli esindamiseks erinevatel võistlustel ja olümpiaadidel) ja muusikakool neelavad ära lõviosa lapse päevast, nii et muule organiseeritud tegevusele ei ole kooliaasta keskel aegagi. Vähese vaba aja veedab laps meelsamini sõpradega või niisama logeledes.“

– küsitlusele vastanud lapsevanem

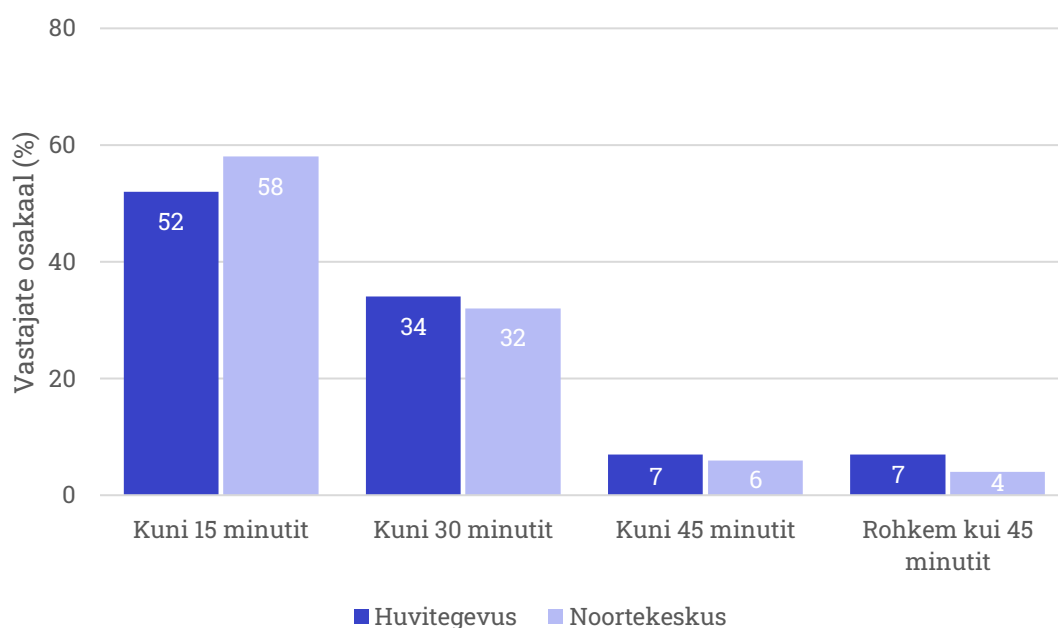
Pidades silmas ajalist ressursi ja sellest tulenevat vaba aja võimaluste kättesaadavust, tasub arvesse võtta aga mitte üksnes noorte vaba aja hulka või tegevuste kestust, vaid ka tegevuskohta jõudmiseks kuluvat aega ning võimalikku transpordisõltuvust teistest. Nagu eespool välja on toodud, leidis enam kui viiendik (23%) küsitlusele vastanud lapsevanematest, et tegevuste liiga kauge toimumiskoht või transpordi korraldamise keerukus on nende lapse organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist raskendav tegur (vt alaptk 2.3.1.). Seejuures märkis veidi alla kümnendiku (7%) takistusi kogenud lapsevanematest, et just toimumiskoha kaugus ja transpordiga seotud probleemid on peamine osalemist piirav tegur. Noorte endi vastustest nähtub samuti, et tegevuste kaugus võib osade noorte osalemist piirata: liiga kauget asukohta nimetas mitteosalemise ühe põhjusena olenevalt tegevusest 4–10% küsitlusele vastanud vanematest noortest, seda kõige sagedamini just huvitegevuses mitteosalemise ning noortekeskuste külastamata jätmise kohta.

Nende küsitlusele vastanud vanemate noorte seas, kes osalesid 2025/26. õppeaastal huvitegevuses või külastasid mõnda noortekeskust, olid tavapärased liikumisviisid vastavasse tegevuskohta mõnevõrra erinevad. **Huvikoolis, huviringis või trennis osalenud vastajad läksid sinna tavaliselt kõige sagedamini jalgsi või ühistranspordiga** – mõlemat liikumisviisi märkis 49% vastanutest (vt joonis 35). Samas on oluline roll ka autotranspordil: 40% vastanutest märkis, et neid sõidutatakse huvitegevusse autoga või nad sõidavad sinna ise. Jalgratta või tõukerattaga liikus huviringi, huvikooli või trenni 29% küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes osalesid neis tegevustes. **Noortekeskustesse jõudsid neid külastavad küsitlusele vastanud vanemad noored valdavalt iseseisvalt: 60% vastanutest läheb ja tuleb sealt tagasi tavaliselt jalgsi, 40% ühistranspordiga ning 28% jalgratta või tõukerattaga.** Autoga noortekeskusesse liikumist märkis vaid 12% vastanutest.

Joonis 35. Küsitlusele vastanud vanemate noorte osakaal (%) huvitegevusse ja noortekeskusesse liikumise viiside lõikes; huvitegevus n=1430, noortekeskus n=205.

Nii huvitegevused kui ka noortekeskused paiknevad enamiku vastanud vanemate noorte jaoks ajaliselt suhteliselt lähedal. Huvikooli, huviringi või trenni jõuab kuni 15 minutiga veidi üle poole (52%) ning kuni 30 minutiga veel kolmandik (34%) vastanutest (vt joonis 36). Seega kulub 86%-l vastanutest huvitegevusse jõudmiseks kuni pool tundi. Pikem teekond puudutab väiksemat osa noortest: 7%-l kulub kohale jõudmiseks kuni 45 minutit ning sama suurel osal (7%) üle 45 minuti. Noortekeskustesse jõudmiseks kuluv aeg on mõnevõrra lühem: 58% vastanutest jõuab sinna kuni 15 minutiga ning veel 32% kuni 30 minutiga, st 90% vastanutest jõuab noortekeskusesse poole tunni jooksul. Üle poole tunni kulub noortekeskusesse jõudmiseks 10%-l vastanutest.

Joonis 36. Küsitlusele vastanud noorte osakaal (%) huvitegevusse ja noortekeskusesse liikumise ajakulu lõikes; huvitegevus n=1430, noortekeskus n=205.

Pikem teekond huvitegevusse võib mõnel juhul olla seotud seejuures sellega, et noorele huvipakkuvad või tema spetsiifilistele vajadustele vastavad võimalused ei pruugi asuda Tartu linnas. Lapsevanemate avatud vastustes leidsid näiteid noortest, kes käivad treeningutes või laagrites ka väljaspool Tartut. Kui sobivaid võimalusi leidub üksnes kaugemal, võib tegevuses osalemine seega nõuda täiendavat aja- ja transpordikulu.

„[Laps] käib Tallinnas golfitrennis ja golfilaagrites, sest tema tasemele trenne
Tartus ei korraldata.“
– küsitlusele vastanud lapsevanem

3. Järeldused, arenguvajadused ja soovitud

Selles peatükis toome uuringu tulemustele tuginedes esmalt välja neli prioriteetset arengusuunda, millel on laiem mõju Tartu noorte vaba aja võimaluste kättesaadavusele ja milles on Tartu linnal koos partneritega võimalik realistlikke samme astudes muutusi esile kutsuda. Prioriteedid koondavad uuringu läbivaid järeldusi.

Prioriteetsed arengusuunad

1. Säilitada Tartu linnas pakutavate vaba aja võimaluste mitmekesisus ja kvaliteet, kuid muuta osalemine paindlikumaks ning eri vanuses, erineva elukorraldusega ja vajadustega noortele sobivamaks. Pöörata eraldi tähelepanu vanematele noortele, algaja- ja harrastusvõimalustele ning nendele noortele, kelle osalemist vaba aja tegevustes piiravad suur õppekoormus või -stress, töö või muud kohustused. Kujundada tegevuste tutvustamine ja osalemiskeskond viisil, mis toetab erinevate noorte võimalusi huvipakkuvaid tegevusi proovida.
2. Käsitleda Tartu avalikku ruumi kui olulise noorte vaba aja veetmise kohana. Arendada noortesõbralikku avalikku ruumi ning luua noortele rohkem tasuta või vähese tarbimissurvega kohti vaba aja veetmiseks nii sees kui ka väljas. Avada noortele senisest enam kasutamiseks olemasolevaid ruume, rajatisi ja inventari (nt koolimajades, spordiklubides) ajal, mil neid põhitegevuseks ei kasutata.
3. Muuta info vaba aja võimaluste kohta kasutajakeskseks, lihtsalt leitavaks ja arusaadavaks. Siduda olemasolevaid infokanaleid paremini ning tugevdada haridusasutuste ja teiste noortega igapäevaselt kokku puutuvate osapoolte rolli info vahendamisel. Kujundada tegevuste kommunikatsioon nii, et noor või lapsevanem saaks lihtsalt aru, kellele tegevus on mõeldud, millal ja kuidas saab liituda, mida osalemine maksab ning mida tegevuselt oodata.
4. Vähendada noorte vaba aja tegevustes osalemist piiravaid majanduslikke barjääre. Tagada piisavalt taskukohaseid osalusvõimalusi ning muuta soodustused, toetused ja muud osalemise kulusid vähendavad lahendused noorte ja lapsevanemate jaoks paremini leitavaks, kasutatavaks ning võimalikult vähe stigmatiseerivaks. Arendada alternatiivseid sponsorlusmudeleid.

Järgnevalt avame prioriteetsete arengusuundade aluseks olevaid uuringutulemusi üksikasjalikumalt ning esitame konkreetseid rakendussoovitused. Soovitused täiendavad eespool toodud prioriteete. Iga soovitus juures on märgitud ka prioriteetne arengusuund või arengusuunad, mille edendamisse soovitus rakendamine panustab.

Tartu noorte vaba aja veetmise võimaluste üldpilt on positiivne: osalus organiseeritud vaba aja tegevustes on mitmekesine ja osalejate rahulolu kõrge.

Uuringu tulemused näitavad, et Tartu noored kasutavad mitmesuguseid vaba aja veetmise ja osalemise võimalusi, mis täidavad noorte elus erinevaid rolle. Kõige levinum regulaarne osalusvorm on huviharidus ja -tegevus, milles osales 2025/26. õppeaastal 77% küsitlusele vastanud noortest. Noortekeskusi oli külastanud 11% kõigist küsitlusele vastanud noortest. Lisaks oli vanemate noorte seas laagrites osalenud 32%, malevates 7%, noorteprojektides 22%, noorteühendustes 8%, vabatahtlikus tegevuses 31% ning ülelinnalistel noorteüritustel 27% vastanutest. Need erinevad osalusvormid täiendavad üksteist, pakkudes noortele vastavalt nende huvidele, vajadustele ja eluetapile erineva iseloomu ja osalusintensiivsusega võimalusi. Osalusmustrid erinevad seejuures vanuse järgi. Kui huvihariduses ja -tegevuses, laagrites ning noortekeskustes osalemine väheneb vanuse kasvades, siis näiteks noorteühendustes osalemine on sagedasem vanemate noorte seas. Seega ei tähenda vanusega vähenev osalus mõnes tegevusvormis tingimata noorte üldise aktiivsuse vähenemist, vaid osaliselt muutust selles, millised osalemisviisid nende huvid, iseseisvuse ja eluetapiga paremini sobivad. Esinevad ka soolised erinevused – poiste ja tüdrukute huvialavalikud erinevad märgatavalt ning 17% küsitlusele vastanud noortest on jätnud mõne tegevuse proovimata või pooleni seetõttu, et tajus seda pigem teisele soole sobivana. Seega ei avaldu soolistatus ainult erinevates valikutes, vaid on osa noorte jaoks ka tegelik osalusbarjäär. Tegevustes osalemise motiivid näitavad, et noorte jaoks on läbivalt kõige olulisem tegevuse enda meeldivus ja huvipakkuvus, kuid selle kõrval väärtustatakse sotsiaalseid suhteid ning võimalust enesearenguks. Konkreetsete tegevusvormide puhul lisanduvad erinevad motiivid, näiteks malevas töötasu saamine ning vabatahtlikus tegevuses võimalus teha midagi ühiskondlikult kasulikku. Olemasolevate tegevuste kvaliteedile annab positiivse hinnangu osalenute kõrge rahulolu: huvihariduse ja -tegevusega oli rahul 94% osalenud noortest, laagritega 92%, vabatahtliku tegevusega 92% ja noorteühendustega 90%; ka teiste hinnatud tegevusvormide puhul oli rahulolevaid selge enamus. Lapsevanemate hinnangud kinnitavad samuti kõrget rahulolu vaba aja tegevustega.

Soovitus	Peamised tegevused	Osapooled	Arengusuund
Säilitada noortele pakutavate vaba aja võimaluste mitmekesisus ja kõrge kvaliteet	<ul style="list-style-type: none"> Pakkuda regulaarsete tegevuste kõrval jätkuvalt lühiajalisi, paindlikke ja madala osaluslävendiga võimalusi ning arvestada, et noorte vajadused, huvid ja eelistatud osalusviisid muutuvad vanuse ning eluetapi järgi. Seejuures jälgida, kas suure nõudlusega tegevustes on piisavalt osalemisvõimalusi, ning otsida vajadusel koostöös tegevuste korraldajate ja partneritega võimalusi pakkumise 	<u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused, huvikoolid ja	Nr 1, 3

	<p>suurendamiseks (nt tuleks koos tööandjatega otsida võimalusi malevakohtade arvu suurendamiseks, sest soovijaid on hetkel oluliselt rohkem kui vabu kohti).</p> <ul style="list-style-type: none"> Pöörata erilist tähelepanu suurema toe vajadusega või riskikäitumisega noortele, pakkudes võimaluste piires erineva koormuse, tempo ja keskkonnaga tegevusi ning paindlikke kohandamisvõimalusi. Seejuures arvestada, et noore osalemist mõjutavad vajadused ei pruugi olla tegevuse juhendajale teada ning noor või lapsevanem ei pruugi soovida tervise, erivajaduse või muude asjaolude kohta teavet jagada. Tegevuste kohta jagatav info peaks seega aitama huvilistel hinnata, kas tegevus ja selle keskkond (nt lärmakas või vaikne, suur või väike seltskond) sobivad noorele, ning julgustama noori ja peresid osalemist mõjutavatest vajadustest juhendajatega rääkima. 	<p>spordiklubid; Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> noored ja/või noorte esindus- organisatsioonid, tööandjad</p>
<p>Pöörata eraldi tähelepanu vanemate noorte – põhikooli lõpuosas, gümnaasiumis või kutseõppes õppivate ning koolikohustuse eest väljunud noorte – osalemisvõimaluste soodustamisele</p>	<ul style="list-style-type: none"> Pakkuda vanematele noortele nende eluetapiga kokku sobivaid osalemisvõimalusi. Arvestada, et vanuse kasvades muutuvad nii noorte huvid ja eelistused kui ka nende igapäevaelu, koormus ja kohustused. Suurenev õppekoormus ja muud kohustused võivad piirata nende aega ning võimalusi regulaarseks huvitegevuseks ja sundida noori tegema valikuid erinevate tegevuste vahel. Seetõttu on oluline pakkuda vanematele noortele huvihariduse ja -tegevuse kõrval ka paindlikumaid ja erineva osaluskoormusega võimalusi, sh noorteprojekte, noorteühendusi, vabatahtlikku tegevust ja võimalusi muude osalusvormide kaudu kaasa rääkida. Pöörata eraldi tähelepanu üleminekuperioodidele noorte haridusteel. Arvestada põhikoolist gümnaasiumisse või kutseõppesse liikumisel võimalike muutustega noore õppekoormuses, suhtlus- ja tegevusvõrgustikes ning elukohas. Toetada teistest piirkondadest Tartusse õppima tulevate noorte kohanemist, tutvustades neile õppeaasta alguses haridusasutuste kaudu vaba aja tegevuste võimalusi. Luua vanematele noortele paremad võimalused uue tegevusega alustamiseks ja varasema huvialaga harrastustasemel jätkamiseks. Pakkuda algajatele mõeldud rühmi, proovitunde ja muid sissejuhatavaid võimalusi, mis vähendavad takistusi, mis tulenevad varasema kogemuse puudumisest või tundest, et teised samaealised on juba oluliselt kogenumad. Pakkuda ka jätkamisvõimalusi neile, kes ei soovi liikuda saavutus- või professionaalse taseme suunas. Esimese sammuna võiks kaardistada kahes-kolmes suurema osalusega huvivaldkonnas vanematele noortele pakutavad algaja- ja harrastusrühmad, et selgitada välja, millistes vanuserühmades ja tegevustes on sobivatest võimalustest puudus. Kaardistuse põhjal saab koostöös 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused, huvikoolid ja spordiklubid; Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> haridusasutused</p>

	huvitegevuse pakkujatega katsetada vähemalt ühes valdkonnas uut või kohandatud osalusvõimalust.	
Vähendada tegevuste soolisest kuvandist tulenevaid osalusbarjääre	<ul style="list-style-type: none"> Pöörata tähelepanu sellele, et noored ei loobuks huvipakkuva vaba aja tegevuse proovimisest või selles osalemisest põhjusel, et tajuvad seda pigem teisele soole sobivana või ei tunne end osalejate seas oodatuna. Eesmärk ei ole saavutada kõigis tegevustes poiste ja tüdrukute võrdset osalust, vaid tagada, et tegevuste sooline kuvand ei piiraks noorte valikuvõimalusi. Selleks võiks üle vaadata tegevuste tutvustused, proovikordade ja liitumise korralduse ning pöörata tähelepanu rühmade õhkkonnale ning eri soost osalejate ja juhendajate nähtavusele. Esimese sammuna võiks valida uuringutulemuste põhjal kaks-kolm suuremate sooliste osaluserinevustega huvivaldkonda, selgitada koos noortega välja võimalikud osalemist takistavad hoiakud ja kogemused ning katsetada lahendusi, mis julgustavad noori tegevusi proovima sõltumata nende senisest soolisest kuvandist. 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh huvikoolid ja spordiklubid; Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> noored ja/või noorte esindus-organisatsioonid</p> <p>Nr 1, 3</p>

Tartu avalik ruum mängib olulist rolli noorte vaba aja veetmisel, pakudes võimalusi iseseisvaks ja mitteformaalseks ajaveetmiseks.

Avalikus ruumis vaba aja veetmine on Tartu noorte seas levinud: vähemalt kord nädalas teeb seda üle poole (59%) kõigist küsitlusele vastanud noortest. See kinnitab, et organiseeritud vaba aja tegevuste kõrval on noorte jaoks olulised ka kohad, kus nad saavad iseseisvalt aega veeta. Seejuures püsib avaliku ruumi roll olulisena kõigis vanuserühmades, kuigi 20–26-aastaste noorte seas paistab selle kasutamine mõnevõrra ebaregulaarsem kui nooremate seas. Noorte kasutatavad kohad on väga mitmekesised – kõige sagedamini nimetasid vastajad ajaveetmis-kohana kaubanduskeskusi, kuid olulisel kohal on ka kinod, pargid ja haljasalad, mänguväljakud, palliplatsid, koolihoovid, raamatukogud jm. Kõigist küsitlusele vastanud noortest märkis vaid 12%, et ei veeda avalikes kohtades üldse vaba aega, tuues selle põhjuseks kõige sagedamini esile kodus olemise eelistuse, suure koolikoormuse ja muud kohustused. Siiski märkis viiendik avalikke kohti mitte kasutavatest vanematest noortest, et neis pole midagi huvitavat teha. Koos avatud vastustes esile tulnud sooviga tasuta ja vähese tarbimissurvega siseruumide järele viitab see vajadusele pöörata tähelepanu mitte ainult ruumide olemasolule, vaid ka sellele, kuivõrd need pakuvad eri vanuses noortele sobivaid ja tähenduslikke ajaveetmisvõimalusi.

Soovitus	Peamised tegevused	Osapooled	Arengusuund
Käsitleda noortesõbraliku linnaruumi loomist noorte vaba aja veetmise võimaluste arendamise olulise osana	<ul style="list-style-type: none"> Säilitada linnaruumis olemasolevaid ja luua uusi kohti, kus noored saavad iseseisvalt või koos teiste noortega aega veeta ning kus nad saavad olla omavahel ilma kohustusliku programmi ja täiskasvanute sekkumise või suunamiseta. Arvestada avaliku ruumi kavandamisel seejuures eri vanuses ja erinevate huvidega noorte vajadustega, sh võimalustega nii aktiivseks tegevuseks kui ka rahulikuks koosolemiseks ning lastele ja vanematele noortele mõeldud kohtade ja praktiliste lahendustega (nt telefoni laadimise võimalus jne). Kaasata noori avaliku ruumi võimaluste kavandamisse ning arendamisse. Säilitada seejuures protsessis paindlikkus, et avalikku ruumi oleks võimalik kiirelt kohandada vastavalt noorte muutuvatele huvidele ja ajaveetmisviisidele. Luua võimalused noortel ja noortega töötavatel organisatsioonidel katsetada väiksemaid ideid ja ajutisi (sh pop-up) lahendusi linnaruumis ilma pikaajalise planeerimis- ja arendusprotsessita. Kasutada ajutisi lahendusi ka selleks, et hinnata ideede toimivust ja noorte huvi enne püsivamate lahenduste väljatöötamist. 	<p><u>Vastutaja:</u> Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> noored ja/või noorte esindus-organisatsioonid</p>	Nr 2
Arendada noortele tasuta ja vähese tarbimissurvega ruume iseseisvaks ajaveetmiseks	<ul style="list-style-type: none"> Arendada kohti, kus noored saavad tasuta aega veeta, ilma et seal viibimiseks peaks midagi ostma. Pöörata erilist tähelepanu sellistele siseruumidele külmal aastaajal. Lisaks lihtsalt koos olemiseks mõeldud kohtadele tasub luua ühiskasutatavaid ruume, kus on olemas loovaks, praktiliseks või huvialaseks tegevuseks vajalikud vahendid, mis pakuvad noortele sisukat ajaveetmise võimalust (nt parandustöökojad, muusikatoad, kunsti- ja meisterdamisruumid, fotostuudiod vm). Analüüsida mujal Eestis või välisriikides rakendatud häid praktikaid (nt noorte-kohvikute või iseseisvalt kasutatavate HUUB noorteruumide mudeleid) ning nende Tartusse kohandamise võimalusi. Arvestada noortesõbralike ruumide arendamisel kultuurikeskuse Siuru võimalustega ning hinnata pärast selle valmimist, mil määral on see laiendanud noorte võimalusi siseruumides vaba aega veeta. Siuru pakutavate võimaluste kasutamist noorte poolt ja rahulolu nendega saab hinnata järgmises Tartu noorte vaba aja uuringus. 	<p><u>Vastutaja:</u> Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused</p>	Nr 2, 4
Kasutada senisest enam olemas-olevaid avalikke ruume, rajatisi ja inventari noorte	<ul style="list-style-type: none"> Analüüsida välisriikides või mujal Eestis rakendatud ruumide ristkasutuse ja haridusasutuste kui kogukonnakeskuste kasutamise edukaid praktikaid ning nende Tartusse kohandamise võimalusi. Kaardistada haridusasutuste ja vaba aja tegevuste pakkujate (noortekeskuste, spordi-klubide, huvikoolide) ruumid, hoovid, spordi- ja mänguväljakud ning inventar (nt 	<p><u>Vastutajad:</u> Tartu Linnavalitsus, haridusasutused ja teised linnale</p>	Nr 2

vaba aja veetmise võimaluste loomiseks	<p>palliplatsidel pallid, uisuplatsil uisud või hokikepid jne), mida saaks kasutada senisest avatumalt väljaspool organiseeritud tegevuste aega (nt õhtuti, nädalavahetustel või koolivaheaegadel). Selgitada välja riskasutamist takistavad tegurid (nt ligipääs, vastutus, turvalisus, järelevalve, koristus). Katsetada sobivate ruumide, välialade või vahenditega haridusasutustes ja vaba aja tegevuste pakkujate juures alustuseks vähemalt üht võimalust nende avatumaks kasutamiseks ning hinnata katsetuste toimivust enne praktika laiendamist.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luua võimalused kooliruumide ja -territooriumide kasutusse andmiseks noorteühendustele, huvitegevuse korraldajatele ja teistele noortele tegevusi pakkuvatele organisatsioonidele suvevaheajal, mil suur osa taristust on alakasutatud. Piloteerida valitud lahendust paaris haridusasutuses ning jagada saadud kogemusi ja õppetunde teiste haridusasutustega. • Kujundada avatud kasutuse tingimused viisil, mis tasakaalustab noortele ligipääsu laiendamisest saadavat kasu ning ruumide ja inventari haldajate võimalikke riske ja lisakohustusi. Vältida olukorda, kus üksikute võimalike väärkasutuste või inventari kahjustumise risk viib üldiste ligipääsupiiranguteni. Selleks, et vähendada ruumide ja inventari avatud kasutamisega kaasnevat riski ja lisakulu ruumide pakkujatele, tasub linnal kaaluda avatud kasutusega kaasnevate põhjendatud lisakulude või kahjude katmist (nt sagedamini kasutatava või kahjustunud inventari asendamist kokkulepitud tingimustel). 	<p>kuuluvate ruumide haldajad</p> <p><u>Kaasatud:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh huvikoolid, noortekeskused ja spordiklubid; noored ja/või noorte esindusorganisatsioonid</p>
---	--	--

Info noortele suunatud vaba aja tegevuste kohta Tartus jõuab sihtrühmadeni peamiselt igapäevaste suhtlusvõrgustike, kooli ja sotsiaalmeedia kaudu, kuid teadlikkus eri võimalustest on ebaühtlane ning info ei ole kõigi jaoks piisavalt lihtsalt leitav.

Noored saavad Tartu vaba aja tegevuste kohta infot eelkõige oma igapäevaste suhtlusvõrgustike kaudu: küsitlusele vastanud vanematest noortest nimetas peamise infoallikana sõpru 58%, kooli 44%, pereliikmeid 43% ja sotsiaalmeediat 42%. Lapsevanemateni jõuab info kõige sagedamini kooli (72%), sotsiaalmeedia (65%) ja lapse enda kaudu (57%). Valdav osa vastajatest saab noortele mõeldud võimaluste kohta infot mingist kanalist, kuid on ka neid, kes ei saa infot ühestki kanalist (11% küsitlusele vastanud vanematest noortest ja 2% lapsevanematest). Info kättesaamine ei tähenda aga iseenesest, et teadlikkus kõigist olemasolevatest võimalustest on kõrge: lapsevanemate teadlikkus on kõige kõrgem huvihariduse ja -tegevuse puhul, millega on vähemalt mingil määral kursis 93% vastanutest, kuid noortekeskuste, laagrite, noorteürituste ja malevate puhul on teadlikkus märksa madalam (42–54% vähemalt mingil määral kursis). Sama muster ilmneb noorte endi

mitteosalemise põhjustes: vähene teadlikkus on kõige sagedamini nimetatud mitteosalemise põhjus noortekeskuste, noorteühenduste ja noorteprojektide puhul ning oluline takistus ka malevates ja laagrites osalemisel. Ka lapsevanemate hinnangud info üldisele kättesaadavusele osutavad arenguruumile. Vaid 30% küsitlusele vastanud vanematest nõustus, et lapsele mõeldud tegevuste kohta on piisavalt infot, ning sama suur osa leidis, et info on kergesti leitav. Suur osa vastajatest jäi mõlema väite puhul vahepealsele seisukohale. Seega ei näita uuringu tulemused niivõrd info täielikku puudumist, vaid pigem seda, et olemasolev info on hajutatud eri kanalitesse ning eri tegevusvormide nähtavus on ebaühtlane.

Soovitus	Peamised tegevused	Osapooled	Arengusuund
Kasutada noorteni jõudmiseks erinevaid info-kanaleid ja soodustada haridusasutuste keskset rolli info edastamisel	<ul style="list-style-type: none"> Suunata vaba aja tegevuste pakkujate teavitustegevusi järjepidevalt nii põhikooli- ja gümnaasiuminoortele kui ka kutseõppeasutustes õppivatele noortele. Kasutada haridusasutuste õppeinfosüsteeme noorte ja lapsevanemate juhendamiseks võimaluste juurde, vältides samal ajal üksikute teadete rohkusega kaasnevat infomüra. Kaaluda nt regulaarseid või hooajalisi koondteavitusi, mis suunavad edasi kesksema ja ajakohase info juurde. Jätkata vaba aja võimaluste tutvustamist ja pakkumiste jagamist kogu õppeaasta vältel, mitte piirduda ainult õppeaasta algusega. Kasutada haridusasutustega koostöös senisest enam info levitamiseks ka vaba aja tegevuste pakkujate vahetut kontakti noortega, kaasates seejuures info edastajatena ka juba tegevustes osalenud noori, kes saavad oma eakaaslastele võimalusi tutvustada (nt noorsootöötajate ja noortekeskustes aktiivsete noorte tutvustavaid külastusi koolitundidesse või klassikülastusi noortekeskusesse). Jätkata noortele suunatud info levitamisel haridusasutuste kanalite ja sotsiaalmeedia paralleelset kasutamist, kuid rakendada infovahendajatena ka igapäevaselt noortega vahetult kokku puutuvaid isikuid, kes saavad aidata noortel sobivaid võimalusi märgata (nt jõusaalides grupitrenne läbi viivad juhendajad, noorte seas populaarsed suunamudijad, mobiilsed noorsootöötajad, koolide huvijuhid jne). 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh huvikoolid ja noortekeskused; haridusasutused</p> <p><u>Kaasatud:</u> noored ja/või noorte esindusorganisatsioonid, igapäevaselt noortega kokku puutuvad infovahendajad</p>	Nr 3
Aidata noortel tõhusa kommunikatsiooni kaudu ära tunda, millised võimalused on mõeldud neile	<ul style="list-style-type: none"> Tagada tegevuste pakkujate (huvikoolide, noortekeskuste, spordiklubide, noorteühenduste jne) poolt tehtavas kommunikatsioonis lisaks tegevuse olemasolu teavitamisele selge info selle kohta, kellele tegevus on mõeldud (nt vanuserühm, algajad või edasijõudnud), millal ja kuidas saab tegevusega liituda, mida osalemine eeldab ning mida tegevus noorele pakub. Kujundada kommunikatsioon viisil, mis vähendab noortes tunnet, et tegevus „ei ole minusugusele“ või et juba tegutseva grupiga pole võimalik liituda. Tuua praktilise info kõrval esile noorte jaoks olulised 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh huvikoolid, noortekeskused ja -ühendused</p>	Nr 1, 3

	<p>osalemise väärtused, nt huvitav tegevus, uute sõprade leidmine, gruppi kuulumine ja uute oskuste arendamine.</p> <ul style="list-style-type: none"> Suurendada eelkõige nende võimaluste nähtavust, mille puhul vähene teadlikkus tuli uuringus selgelt esile mitteosalemise põhjusena – noortekeskused, noorteühendused, noorteprojektid, malevad ja laagrid. 	<p><u>Kaasatud</u> Tartu Linnavalitsus</p>
<p>Muuta info noortele suunatud võimaluste kohta kasutaja-keskseks</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hinnata olemasolevate infokanalite ja -lahenduste toimivust. Analüüsida mh Arno, Tartu huvihariduse kaardirakenduse ning Tartu ja Lõuna-Eesti Kultuuriakna kasutatavust, sihtrühma teadlikkust nendest kanalitest ning info ajakohasust. Testida olemasolevaid infokanaleid koos noorte ja lapsevanematega, paludes neil leida kindlatele tingimustele vastav tegevus ning kaardistades kohad, kus otsing katkeb, vajalik info puudub või sellest on sihtrühmal keeruline aru saada. Arvestada tasub ka noorte muutuvate infootsinguviisidega, sh tehisintellektil põhinevate otsinguvahendite kasutamisega. Muuta info otsimine kasutaja vajadustest lähtuvaks. Võimaldada tegevusi otsida ja filtreerida näiteks noore vanuse, huvivaldkonna, algaja või edasijõudnu taseme, toimumisaja ja -koha, liitumise aja ning hinna järgi. 	<p><u>Vastutaja:</u> Tartu Linnavalitsus</p> <p><u>Kaasatud:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, noored ja/või noorte esindus- organisatsioonid, lapsevanemad</p> <p>Nr 3</p>

Märkimisväärse osa Tartu noorte võimalusi vaba aja tegevustes piiranguteta osaleda mõjutab nende perekonna (või vanemate noorte puhul ka iseenda) majanduslik võimekus.

Uuringu tulemused näitavad, et rahalised piirangud mõjutavad jätkuvalt märkimisväärse osa noorte ja perede võimalusi Tartu vaba aja tegevustes osaleda. Pea pool (45%) küsitlusele vastanud vanematest noortest märkis, et nende enda või pere majanduslik olukord piirab vähemalt mingil määral nende võimalusi vaba aja tegevustes osaleda. Ligi kolmandik (31%) lapsevanematest leidis, et lapse vaba aja tegevustega seotud otsesed või kaudsed kulud on nende pere jaoks liiga suured, kusjuures lapsevanemate hinnangute võrdlus eelmise uuringulainega osutab rahalise surve mõningasele suurenemisele. Liiga suur osalemistasu oli lapsevanemate seas kõige sagedamini nimetatud osalemist takistav tegur ning ka peamine takistus lapse organiseeritud vaba aja tegevustes osalemisel. Rahalised piirangud ilmnesid ka vanemate noorte endi vastustes tegevustes mitteosalemise põhjuste kohta: näiteks märkis 20% huvihariduses ja -tegevuses mitteosalenud vastanutest ühe põhjusena selle liiga kõrget maksumust ning laagrite puhul tõi sama põhjuse välja 13% mitteosalenutest. Huvihariduse ja -tegevusega seotud kulutustega oli rahulolematu 42% küsitlusele vastanud lapsevanematest ja noortelaagrite kuludega 27%.

Samuti näitavad lapsevanemate vastused, et kulude suurenemine sunnib märkimisväärset osa peredest vähendama laste osalemist või tegema kärpeid pere muudes kuludes. Rahaline koormus on ootuspäraselt suurem mitme lapsega peredes.

Soovitus	Peamised tegevused	Osapooled	Arengusuund
Analüüsida täpsemalt vaba aja tegevustes osalemise majanduslike takistusi	<ul style="list-style-type: none"> Selgitada järgmises Tartu noorte vaba aja uuringus, kuidas majanduslikud piirangud mõjutavad noorte osalemist vaba aja tegevustes – kas nende tõttu jääda tegevustest kõrvale, osaletakse soovitud vähem, valitakse soodsam tegevus või loobutakse mõnest soovitud tegevusest või sellega kaasnevast võimalusest (nt võistlustel või laagrites osalemisest). Huvihariduses juba osalevate noorte puhul saab neid küsimusi osaliselt käsitleda ka osalejatelt kogutavas tagasisides. Analüüsida võimalusel olemasolevate andmete põhjal seoseid tegevuste maksumuse ja noorte osalemismustrite vahel, sh osalemise sageduse ja kestuse, korraga harrastatavate tegevuste arvu, tegevuste katkestamise ning soodustuste või tasuvabastuste kasutamisega. Tasub ka analüüsida, kas majanduslike takistuste esinemine ja mõju erineb noorte vanuse, tegevuse liigi või valdkonna järgi. Kasutada analüüsi tulemusi, et hinnata olemasolevate toetuste ja soodustuste asjakohasust ning vajadust täiendavate toetusmeetmete järele. 	<u>Vastutaja:</u> Tartu Linnavalitsus	Nr 4
Parandada majanduslike takistuste märkamist ja tuge vajavate noorteni jõudmist	<ul style="list-style-type: none"> Jätkata Tartu linna arengukavas välja toodud huvihariduse ja -tegevuse parema kättesaadavuse tagamist vähekindlustatud noortele (Tartu Linnavalitsus, 2024), kuid võtta samal ajal arvesse, et rahalised takistused võivad laiemalt piirata ka nende noorte valikuid, kes toetusmeetmete sihtrühma ei kuulu. Seetõttu on oluline tugevdada vaba aja tegevuste pakkujate ja haridusasutuste koostööd, et märgata paremini noori, kelle osalemisvõimalusi majanduslikud takistused piiravad. Kasutada üldise teavitamise kõrval individuaalseid kokkupuutepunkte (nt arenguvestlused, kontaktid tugispetsialistidega, lapsevanemate koosolekud), et märgata ja suunata neid noori ning peresid sobivate võimalusteni. Võimalusel tagada, et igas haridusasutuses oleks noorsootöötaja või muu kindel kontaktisik, kellel on ajakohane ülevaade Tartu vaba aja tegevustest, osalusvõimalustest ja olemasolevatest toetusmeetmetest ning kes saab aidata noorel leida tema huvidele ja võimalustele sobivaid tegevusi. Õpetajate, klassijuhatajate ja tugispetsialistide roll võiks olla eelkõige noore vajaduste ja 	<u>Vastutaja:</u> Tartu Linnavalitsus <u>Kaasatud:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh huvikoolid, noortekeskused ja noorsootöötajad; haridusasutused ja -töötajad	Nr 3, 4

	võimalike osalemistakistuste märkamine ning noore suunamine vastava kontaktisikuni.		
Tagada taskukohased osalemisvõimalused ja parandada nende kohta käiva info kättesaadavust	<ul style="list-style-type: none"> Tagada piisavalt tasuta või madala osalustasuga vaba aja tegevusi ning jälgida nende kättesaadavust erinevatele noorterühmadele. Selgitada koos noorte ja lapsevanematega välja, millised takistused tekivad taskukohaste osalemisvõimaluste ja toetuste kohta info otsimisel ja mõistmisel. Parandada saadud tagasiside põhjal tasuta ja soodsamate tegevuste ning toetuste ja soodustuste kohta käiva info nähtavust ja arusaadavust. Muuta soodustuste, toetuste ja osalustasust vabastamise taotlemine võimalikult lihtsaks, diskreetseks ja vähe stigmatiseerivaks. Analüüsida olemasolevat taotlemise teekonda ja toetusmudeleid koos noorte ja lapsevanematega, võttes mh arvesse mitme lapsega perede suuremat abivajadust ning asjaolu, et pered ei pruugi majanduslikest raskustest või toetuse vajadusest ise teada anda, kuna abi küsimisega võib kaasneda ebamugavus või häbitunne. Tagada toetuste ning taskukohaste tegevuste kohta ennetav infojagamine eri kanalite kaudu, et jõuda ka nende noorte ja peredeni, kes ise aktiivselt abi või soodsamaid võimalusi ei otsi või kellel puudub kontakt vaba aja tegevuste pakkujatega. Kasutada selleks mh haridusasutuste infokanaleid, mille kaudu on võimalik jõuda laia ringi noorteni, ning kujundada haridusasutuste ja vaba aja tegevuste pakkujate koostöös välja süsteemsemad infovahetuse viisid (nt perioodilise koondinfo jagamine õppeaasta jooksul või eraldi infovoo/rubriigi loomine õppeinfosüsteemis). 	Vastutajad: Tartu Linnavalitsus; vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused, huvikoolid ja spordiklubid	Nr 3, 4
Arendada sponsorlus- ja muid alternatiivseid toetusmudeleid	<ul style="list-style-type: none"> Arendada otseste rahaliste toetuste kõrval täiendavaid lahendusi, mis vähendavad noorte vaba aja tegevustes osalemise kogukululusid (nt tegevusteks vajaliku varustuse laenus- ja rendivõimalusi ning kasutatud varustuse ringlust, sponsorlus- ja stipendiumilahendusi vm). Määrata organisatsioon või asutus, kes veab alternatiivsete toetusmudelite arendamist eest ning koordineerib vaba aja tegevuste pakkujate ja võimalike toetajate vahelist koostööd. Kaaluda vaba aja tegevuste pakkujate, katusorganisatsioonide, ettevõtete ja teiste osapoolte koostöös läbipaistvaid lahendusi, mille kaudu ettevõtted ja eraisikud saaksid toetada noorte osalemist organiseeritud vaba aja tegevustes (nt töötajatele pakutavate sporditoetuste kõrval toetada ka nende laste huvitegevuses osalemist, luua kuumaksel põhinev noorte osalust toetav mudel, pakkuda lapsevanematele 	Vastutajad: Tartu Linnavalitsus, määratud eestvedav organisatsioon	Nr 4
		Kaasatud: vaba aja tegevuste pakkujad, katus-	

võimalust lisaks enda lapse osalusele toetada veel ühe lapse osalemist, koguda annetusi annetamistalgutel vm).
• Analüüsida välisriikides kasutatavaid sponsorlus-, annetus- ja stipendiumimudeleid ning hinnata nende Tartusse kohandamise võimalusi.	organisatsioonid, erasektor ja teised toetajad

Noorte piiratud ajaline ressurss ning õppetöö ja muude tegevuste konkureerimine noore aja pärast raskendavad organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist.

Noorte ajapuudus ja konkureerivad kohustused (õppetöö, muud hobid, töötamine, pereliikmete aitamine vm) on läbivad vaba aja tegevustes osalemist piiravad tegurid. Koolitööde tõttu oli küsitlusele vastanud õppivatest vanematest noortest ligi pool (48%) pidanud vähemalt mõnikord mõnest vaba aja tegevusest kõrvale jääma, sh 22% oli kogenud seda sageli või väga sageli. Koolikoormus oli ka üks sagedasemaid mitteosalemise põhjuseid peaaegu kõigi analüüsitud tegevusvormide puhul. Küsitlusele vastanud lapsevanemate hinnangul on lapse koolikoormus samuti üks sagedasemaid organiseeritud vaba aja tegevustes osalemist raskendavaid tegureid. Kool ei ole seejuures aga ainus noorte ajaressurssi kujundav tegur: mitteosalemise põhjustena tulid eri tegevusvormide puhul esile ka muud kohustused. Ajaliste takistuste olemasolu kinnitab ka see, et eri tegevuste lõikes indikeeris 9–23% küsitlusele vastanud vanematest noortest, kes ei olnud vastavas tegevuses osalenud, et nad ei teinud seda, kuna see tegevus toimub neile ebasobival ajal. Kokkuvõttes näitab see, et noorte kaasamisel on oluline pöörata rõhku küsimusele, kas tegevus mahub päriselt noore igapäevasesse ajakavasse.

Soovitus	Peamised tegevused	Osapooled	Arengusuund
Soodustada formaal- ja mitteformaalõppe paremat lõimimist	<ul style="list-style-type: none"> Rakendada Tartu haridusasutustes süsteemsemalt olemasolevaid võimalusi mitteformaalõppes omandatu arvestamiseks formaalõppes, et vähendada õppe- ja kooliväliste kohustuste kuhjumist ning konkurentsi noore aja pärast. Vähendada põhjendamatuid erinevusi haridusasutuste praktikates ning tugevdada nende koostööd vaba aja tegevuste pakkujatega, et muuta mitteformaalõppes omandatu tõendamine lihtsamaks. Analüüsida ühe Tartu haridusasutuse näitel, kuidas mitteformaalõppes omandatu arvestamine formaalõppes praktikas toimib. Kaardistada, milliseid võimalusi kasutatakse, millised on peamised takistused ning kuidas kogevad protsessi noored, lapsevanemad, haridustöötajad ja vaba aja tegevuste pakkujad. Kasutada analüüsi 	Vastutajad: haridusasutused, Tartu Linnavalitsus Kaasatud: HARNO (riikliku rakendustoe partnerina), vaba aja tegevuste pakkujad	Nr 1

	<p>tulemusi, et hinnata, milliseid lahendusi ja toimivaid praktikaid võiks rakendada laiemalt Tartu haridusasutustes.</p> <ul style="list-style-type: none"> Suurendada noorte, lapsevanemate, haridustöötajate ja vaba aja tegevuste pakkujate teadlikkust mitteformaalõppe arvestamise võimalustest formaalõppes, et need võimalused oleksid praktikas kasutatavad ega jääks vähese teadlikkuse või tajutud menetluskoormuse tõttu rakendamata. 	
<p>Suurendada osalemisvõimaluste paindlikkust</p>	<ul style="list-style-type: none"> Pakkuda regulaarsete ja pikaajalist pühendumist eeldavate vaba aja tegevuste kõrval paindlikke, projektipõhiseid ja lühiajalisi osalemisvõimalusi ning n-ö prooviampse, mis võimaldavad osaleda ka noortel, kellel ei ole võimalik võtta pikaajalist regulaarset kohustust. Toetada tegevuste juhendajate, treenerite ja teiste korraldajate valmisolekut paindlikke lahendusi pakkuda ning jagada toimivaid praktikaid erinevate tegevuste pakkujate vahel. Pakkuda võimalusel sama või sarnast tegevust erinevatel aegadel ning lubada paindlikumat osalemissagedust, et noorel oleks võimalik tegevust paremini teiste kohustustega sobitada. Vältida osalemingimusi, mille puhul üksikud puudumised muudavad tegevuses jätkamise noore jaoks keeruliseks. Võimaldada ajutiselt kohandatud osalemist perioodidel, mil noor ei saa tavapärasel mahus või viisil osaleda (nt vigastuse korral kohandatud treeninguid, eksami-perioodi ajal õppivatele noortele harvemini või lühema kestusega tegevusi jms). Võimaldada paindlikkust ka osalustasu maksmisel perioodidel, mil noor peab tegevusest ajutiselt eemale jääma või saab osaleda tavapärasest vähem (nt maksepuhkus, vähendatud osalustasu). 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused, huvikoolid ja spordiklubid</p> <p>Nr 1, 4</p>
<p>Arvestada tegevuste ajastamisel noorte erinevate päevakavade, konkureerivate kohustuste ja puhkeaja vajadusega</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kavandada tegevuste ajad sihtrühma päevakavast ja teistest kohustustest lähtudes. Õppivate noorte puhul arvestada koolipäeva pikkuse, suurema õppekoormusega perioodide ja puhkeaja vajadusega, töötavate noorte puhul tööajaga ning nooremate laste puhul pere päevakorraldusega, sh lapsevanemate tööaja ja lapse eakohase puhkevajadusega (nt lõunauni). Tegevuste kavandamisel pidada silmas ka ühis-transpordi ühendusi, et noortel oleks võimalik tegevuste ajaks iseseisvalt kohale jõuda ning pärast nende lõppu koju tagasi liikuda. Kaasata võimalusel noori ja lapsevanemaid tegevuste aegade kavandamisse ning koguda tegevustes osalejatelt tagasisidet olemasolevate aegade sobivuse kohta. 	<p><u>Vastutajad:</u> vaba aja tegevuste pakkujad, sh noortekeskused, huvikoolid ja spordiklubid</p> <p>Nr 1</p> <p><u>Kaasatud:</u> noored ja/või noorte esindus-</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Kavandada teadlikumalt rohkem noortele suunatud vaba aja tegevusi perioodidele, mil noorte ajaline koormus on väiksem ning võimalus intensiivsemaks ja lühiajaliseks osalemiseks suurem (nt koolivaheajad, suvi). 	organisatsioonid, lapsevanemad	
Toetada koolide ja lapsevanemate teadlikkust noorte kogukoormusest ning tasakaalustatud ajakasutuse olulisusest	<ul style="list-style-type: none"> Uurida, mil määral on noorte tajutud suur aja- ja õppekoormus seotud õppetöö tegeliku mahuga ning mil määral haridusasutuse, lapsevanemate või noorte endi kõrgete ootustega headele õpitulemustele. Oluline on paremini mõista nende tegurite omavahelisi seoseid ning seda, kuidas kõrged ootused noortele võivad nende tajutud koormust võimendada. Väärtustada koolides ning peredes noore heaolu ja mitmekülgse arengu toetamisel õpitulemuste kõrval ka tasakaalu õppimise, organiseeritud tegevuste, muu vaba aja ja puhkuse vahel. Käsitleda noorte üldist koormust, ajakasutust ja neile seatud ootusi järjepidevalt kooli, noore ja kodu koostöös (nt arenguvestlustel, lapsevanemate koosolekutel ja noortega peetavates aruteludes). Suurendada lapsevanemate teadlikkust sellest, kuidas kõrged ootused õpitulemustele võivad mõjutada noorte tajutud koormust ning võimalusi osaleda vaba aja tegevustes ja piisavalt puhata. 	<u>Vastutajad:</u> Tartu Linnavalitsus, haridusasutused <u>Kaasatud:</u> lapsevanemad	Nr 1

Kasutatud allikad

- Eesti Uuringukeskus. (2020). *Tartu noorte vaba aeg 2020*.
https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kultuur%20ja%20vaba%20aeg/Noorsootöö/Tartu%20noorte%20vaba%20aeg_2021_raport_EUK_FINAL_16.09.pdf
- Haridus- ja Noorteamet. (2022). *Kvaliteedijuhtimine noorsootöös. Kvaliteedi hindamise käsiraamat*.
https://harno.ee/sites/default/files/documents/2022-10/Noorsootöö%20kvaliteedihindamise%20käsiraamat_2022.pdf
- Kindsiko, E., Truu, M., Miller, R. (2026). Huviharidus on investering Eesti turvalisusesse. E. Kindsiko (toim), *Eesti inimarengu aruanne 2026. Haridus ühiskonna peeglis* (lk 355–364). Eesti Koostöö Kogu. <https://2026.inimareng.ee/aruanne/haridus-on-turvalise-uhiskonna-alus/huviharidus-on-investering-eesti-turvalisusesse/>
- Statistikaamet. (2026). *NH01: noored vanuserühma, soo ja haldusüksuse järgi, 1. jaanuar*.
https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika__noorteseire/NH01
- Tartu Linna Noortevolikogu valimise ja tegutsemise alused. (29.12.2022). *Riigi Teataja IV*.
<https://www.riigiteataja.ee/et/akt/429122022062>
- Tartu Linnavalitsus. (2024). *Tartu linna arengukava 2025–2035*. <https://arengukava.tartu.ee>
- Tartu Linnavalitsus. (2025). *Tartu kultuuristrateegia 2035*. <https://ku35.tartu.ee>

Lisa 1. Meetodid ja andmed

Käesolev uuring põhines segameetodil, ühendades kvantitatiivsed veebiküsitlused ja kvalitatiivse ekspertvalideerimise töötoa. Järgnevalt anname täpsema ülevaate uuringus kasutatud andmekogumis- ja analüüsimeetoditest.

Veebiküsitlused

Uuringu põhiosa moodustasid **kaks veebiküsitlust – üks Tartu linna 7–26-aastaste noorte ja teine 1.–12. klassi õpilaste lapsevanemate seas** –, mille eesmärk oli koguda kvantitatiivseid andmeid Tartu linnas noortevaldkonnas osaluse, sellega seonduvate ootuste ja võimalustest teadlikkuse kohta, samuti tunnetatud osalustakistuste ning aktiivse osalisena noortevaldkonda panustamise valmisoleku kohta. Mõlema küsitlusega kogusime andmeid samaaegselt perioodil 27.04–29.05.2026.

Küsitlusankeedid põhinesid varasematel analoogsetel Tartu noorte vaba aja uuringute käigus välja töötatud küsimustikel, säilitades võtmeküsimused ja -mõõdikud ning võimaldades tulemuste võrdlust kattuva sihtrühma ulatuses. Noorte küsitluses kasutasime kooliastmeti kohandatud ankeete, et arvestada 7–26-aastaste noorte vanuserühma mitmekesisust ning eri vanuses vastajate erinevat arengutaset ja kogemusi. Küsitlusankeedid olid eestikeelsed ning sisaldasid nii valikvastustega kui ka avatud küsimusi. Veebiküsitluste loomiseks kasutasime küsitluskeskkonda Alchemer.

Uuring põhines **mittetöenäosuslikul sihipärasel valimil**. Küsitlustele vastamine oli anonüümne ja vabatahtlik ning vastajaid kaasati erinevate teavituskanalite kaudu. Noorte küsitluse puhul rakendasime kombineeritud värbamisloogikat, mis võttis arvesse vanuserühmade erinevat kättesaadavust ning mille eesmärk oli kaasata võimalikult erineva taustaga noori, sh neid, kes ei osale regulaarselt huvitegevuses või noorsootöö tegevustes. Kooliealiste noorte (1.–12. klassis ja kutsehariduses õppijate) puhul viisime küsitluse läbi kooliküsitlusena, paludes õppeasutustel korraldada küsitlusele vastamine koolimajas klasside kaupa vastavalt ettenähtud valimile, mis võttis arvesse õpilaskonna suurust igas koolis kooliastmete kaupa. Lisaks levitasime noorte küsitlusele vastamise kutset koostöös Tartu õppeasutustega (nii üldharidus-, kutse- kui ka kõrgkoolidega) läbi õppeinfosüsteemide või siselistide. Lapsevanemate küsitlust jagasime samuti koostöös Tartu üldhariduskoolidega õppeinfosüsteemide või koolide siselistide kaudu. Täiendavalt levitasime nii noorte kui ka lapsevanemate küsitlusele vastamise kutset sotsiaalmeedias ja Tartu Linnavalitsuse ametlikes kanalites.

Kogutud küsitlusandmeid analüüsisime statistikatarkvaraga R ja RStudio ning analüüsi tulemuste visuaalseks esitamiseks kasutasime tarkvara MS Excel. Analüüs hõlmas kirjeldavat statistikat ja võrdlust valitud taustatunnuste lõikes.

Ekspertvalideerimise töötuba

Küsitlustulemuste põhjal viisime läbi **valideerimistöötoa Tartu noortevaldkonna spetsialistide ja praktikutega**, mille eesmärk oli tõlgendada küsitlustulemusi ning töötada koosloomes välja praktilised soovitusel. Valideerimistöötuba tagas, et uuringu lõpparuandes esitatud soovitusel ei põhine üksnes veebiküsitluste tulemustel, vaid on valdkonna praktikute poolt läbi arutatud ja sisuliselt asjakohased.

Valideerimistöötoa viisime läbi silmast-silma kohtumisena ning selles osales kaheksa noortevaldkonna spetsialisti ja praktikut. Osalejate valikul lähtusime nende seotusest Tartu noortevaldkonnaga, praktilisest kogemusest ning rollist noortele suunatud teenuste ja tegevuste kavandamisel, korraldamisel või arendamisel. Kaasatud olid nii Tartu linnavalitsuse, noorsootöö ja huvihariduse kui ka riigi tasandi esindajad. Töötoa käigus tegime märkmeid, kuhu koondasime osalejate tähelepanekud, täpsustused ja ettepanekud. Kogutud sisendi sünteesisime küsitlustulemustega ning see oli lõpparuandes aluseks nii küsitlustulemuste tõlgendusele kui ka soovitude koostamisele.